

อนิรุทธคำฉันท์

พร้อมด้วยบันทึกสอบทานและหมายเหตุ

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในการจัดให้มีงาน

สัปดาห์แห่งวรรณคดี

ประจำปี ๒๕๐๓

ผู้ใฝ่ใจความเป็นไปในโลกของศิลป์
และโบราณคดี

ควรอ่านหนังสือที่ทรงคุณค่า
ทางประวัติศาสตร์ ศิลป และโบราณคดี

๑. ประติมากรรมไทย ของ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี

ราคาเดิมละ ๓๐ บาท

๒. ชินกาลมาลีปกรณ์ ฉบับแปลใหม่ ราคาเดิมละ

๓๐ บาท

๓. พระพุทธรูปและพระพิมพ์ ในกรุพระปรางค์
วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ราคาเดิมละ ๓๐ บาท

มีจำหน่ายที่แผนกเผยแพร่และสถิติ

สำนักงานเลขาธิการกรมศิลปากร

และ

ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

สมาชิกนิตยสาร 'ศิลปากร' ซื้อได้ลด ๑๕%

อนิรุทธคำฉันท์

พร้อมด้วยบันทึกสอบทานและหมายเหตุ

กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในการจัดให้มีงาน

สัปดาห์แห่งวรรณคดี

ประจำปี ๒๕๐๓

คำนำ

หนังสือ อนิรุทธคำฉันท์ นับถือกันมาแต่โบราณจนทราบเท่าทุกวันนี้ ว่าเป็นหนังสือที่มีคุณค่าสูงทางวรรณคดี และกล่าวกันว่า ศรีปราชญ์เป็นผู้แต่ง เช่นที่ผู้แต่งคำโคลงบอกไว้ในสมุดไทยเล่มหนึ่ง ดังได้นำมาพิมพ์ลงไว้ต่อท้ายคำฉันท์ในสมุดเล่มนี้ (หน้า ๕๒) ตามหลักฐานที่สอบค้นได้ในระยะนี้ ปรากฏว่า ศรีปราชญ์เป็นบุตรพระโหราธิบดี และมีตัวอยู่ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งทรงครองราชสมบัติในกรุงศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๙๙ ถึง ๒๒๓๓ ด้วยปรากฏความปราชญ์เปื่องในเชิงกวีของศรีปราชญ์ตั้งแต่อายุน้อยเยาว์วัย สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช จึงมีพระราชดำรัสให้พระโหราธิบดีผู้บิดานำศรีปราชญ์เข้าเฝ้าถวายตัวและโปรดให้รับราชการใกล้ชิดพระองค์ เมื่อราวต้นรัชกาลนั้น ศรีปราชญ์เป็นผู้มีปฏิภาณในการกวีและสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช ก็ทรงเป็นขัตติยกวีที่โปรดการแต่งกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ จึงโปรดปรานศรีปราชญ์และโปรดให้รับใช้ใกล้ชิดพระองค์ตลอดมา แต่ตอนปลายรัชกาล ศรีปราชญ์ต้องรับโทษ

และโปรดให้เนรเทศไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช ศรีปราชญ์
 ไปมือนั้นเป็นต้องถูกประหารชีวิตตงที่นั่น ดันนิษฐานว่า ก่อน
 หรือราว ปี พ.ศ. ๒๒๒๖ ซึ่งขณะที่ยังมีชีวิตนั้น ศรีปราชญ์
 คงจะมีอายุระหว่าง ๓๐—๓๕ ปี มีประวัติพิสดารดังได้พิมพ์
 ไว้ในหนังสือ “ประวัติและโคลงกำสรวลศรีปราชญ์”
 เป็นอีกเล่มหนึ่งนั้นแล้ว เข้าใจว่า ศรีปราชญ์คงจะแต่ง
 อิทธิพิศณธ์ที่ถวายสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช ด้วย
 ความประสงค์ที่จะใช้ในการเล่นหนัง (ใหญ่) มีบอกไว้ใน
 ตอนท้าย (หน้า ๕๑) ว่า

“ด้วยเดชบุญญา— ธิการอันสมพงศ์
 ผูกฉันทสนององค์ คุณท่านอันสุนทร”

มีคำกล่าวกันสืบมาว่า ศรีปราชญ์แต่งคำฉันท์เรื่องนี้โดยไม่
 แต่งคำนำมัตถการไว้ข้างต้น เป็นการไม่ประพฤติกตามประเพณี
 แต่งบทกลอนเป็นเรื่องราว ซึ่งก็จริง ๆ ปฏิบัติกันเป็นแบบ
 แผนมาแต่ก่อน แต่ก็มีบางท่านสันนิษฐานว่าศรีปราชญ์
 คงจะแต่งคำนำมัตถการไว้เหมือนกัน หากแต่เมื่อคัดฉบับ ๆ
 กันมา ผู้คัดลอกในชั้นหลังคงจะไม่ได้คัดเอาคำนำมัตถการข้าง
 ต้นคิดมาด้วย ฉบับที่พบกันในชั้นหลังจึงขาดคำนำมัตถการ
 ไป แต่ถ้าท่านผู้อ่านเคยทราบเรื่องราวในพระราชพงศาวดาร

ก่อนก่อนสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช เสด็จขึ้นครอง
ราชสมบัติและตอนแรกครองราชย์ จะเห็นได้ว่า ได้มีการ
ช่วงชิงอำนาจและเกิดความไม่สงบขึ้นในระยนั้นตลอดมา
แรกเริ่มด้วยพระศรีสุธรรมราชาพร้อมกับสมเด็จพระนารายณ์
ยึดราชสมบัติจากเจ้าฟ้าไชย แล้วพระศรีสุธรรมราชาเกิด
แตกравกับสมเด็จพระนารายณ์ จนในที่สุดพระศรีสุธรรม
ราชาพ่ายแพ้ไป และสมเด็จพระนารายณ์ได้เสด็จขึ้นครอง
ราชสมบัติ ทั้งในตอนนั้นรัชกาลก็แสดงถึงความแตกрав
ภายใน เช่นมีเรื่องระหองระแหงกับพระไตรภพนาทิตยวงศ์
พระราชอนุชา เป็นต้น ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ที่ปรากฏใน
จะรูเรื่องดี เมื่อแต่ง “อนิรุทธคำฉันท์” นี้ จึงเริ่มคำ
ประพันธ์ดัดเปรียบเทียบแฝงความหมายไว้อย่างฉลาด
ด้วยกาพย์ฉบังเพียง ๒ บทว่า

๑ ปางพระจักรีแปรเปน กฤษณราชรอนเชิญ
อรินทรเสี้ยนสยบนา

๑ เสด็จแสดงเนาในเมืองทวา- รพดัสสมญา
คือวิษณุโลกบป่าน ฯ

ถ้าจะแปลความหมายของกาพย์ข้างบนนี้พอเป็นเค้า
ก็น่าจะได้ความว่า “เมื่อครั้งสมเด็จพระนารายณ์อวตารมา
เป็นพระกฤษณะ ทรงปราบยุคเข็ญจนอริราชศัตรูราบคาบ

หมดสิ้น^๕เดียนหนามในแผ่นดินแล้ว ก็เสด็จขึ้นเสวยราชย์ใน
พระนครชื่อทวารวดีศรีอยุธยา ซึ่งเปรียบด้วยโลกสวรรค์
ขององค์พระพิณ^๕เป็นเจ้าก่ไม่ปาน ” เรื่องก็จะเข้ากันได้ด
กับเหตุการณ์ในระยะเริ่มแรกรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช แด่กาพย์ ๒ บทนี้จะถือเป็นคำนำมัตการที่ศรีปราชญ์
ได้แต่งสดุดีเพื่อขอความคุ้มครองจากสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช พระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระบรมเดชานุภาพไพศาล
ได้หรือไม่ ขอฝากไว้เป็นข้อวินิจฉัยของท่านผู้รู้ต่อไป

ในการจัดงานสัปดาห์แห่งวรรณคดี ประจำปี ๒๕๐๓ เห็นควร
จัดพิมพ์ “อนิรุทธคำฉันท์” ^๕นี้ ขึ้นให้แพร่หลาย และเพื่อที่จะช่วยยอ
ความและถ้อยคำในคำฉันท์เรื่องนี้ ข้าพเจ้าจึงทำเชิงอรรถลงไว้ใน
บางแห่งพร้อมกับได้เรียบเรียง “ที่มาของอนิรุทธคำฉันท์และบท
ละครเรื่องอุณรุท” นำมาพิมพ์ไว้ด้วย กับทั้งได้ขอแรง นายหรีด
เรื่องฤทธิ์ เปรียญ ให้ช่วยบันทึกสอบถามถ้อยคำที่แตกต่างกัน
อันปรากฏในสมุดไทยที่เขียน “อนิรุทธคำฉันท์” แต่ละเล่มไว้ด้วย
ดังได้นำมาพิมพ์ไว้ในตอนท้ายของหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ
นายหรีด เรื่องฤทธิ์ เปรียญ เป็นอย่างยิ่ง

หวังว่าหนังสืออนิรุทธคำฉันท์เล่มนี้คงจะได้รับความสนใจจาก
ท่านผู้รู้และนักเลงหนังสือโดยทั่วไป.

กรมศิลปากร

• มกราคม ๒๕๐๓

สารบัญ

หน้า

คำนำ ก

อนิรุทธคำฉันท์ ๑

ที่มาของอนิรุทธคำฉันท์

และบทละครตอนเรื่องอุณรุท ๕๓

บันทึกสอบเทียบอนิรุทธคำฉันท์ฉบับพิมพ์

กับฉบับสมุดไทย ๕ เล่ม ๑๑๑

อนิรุทธคำฉันท์

๑๖ ปางพระจักร์แปรเป่น กฤษณราณรอนเชญ
อินทรเดียนดยับนา

๑ เด็จแด่ดงเนาในเมืองทวา- รพดัมมญา
คิอวิชฌโลกบปาน

๑ ปราการแกมแก้วสุรกาญจน์ มณรัตนชชวาท
ยโศคิอับแด่สุรย์

๑ เรื่องรอบฟ้าหัด้าเพญพุด เทียมทิพยจำรูญ
จาวัดทิพาราตรี

๑ เทพาสุรคณาเปรมปรีดี เียนยอสดุดี
คิตกโลกยดัมเด็จ

๑ เรื่องเหนือปราการแก้วเพชร บรรดชบวณชเบ็จ
รวริบจรปาดบ้ายดม

๑ ดั่งดั่งทักเทียมเมืองพรหม ฟ้าหัด้าชนชม
คิออินทรบุรีฤปาน

๑	ครัดครุ่มรแก้วแกมกาญ	จนมณัชชวาท
	ยยากจะเดมแดงดอง	
๑	คุดมื่อไทรโดกยตระกอง	เค็กเตี้ยนยากปอง
	จะปายจะปิ่นเป็ดองคน	
๑	บมื่อจเพื่อจกมาผจญ	แม่มารดาตงน
	ระยงระยอแต่ไทด	
๑	มัตครากรงไชย	เหนือครบุรีไร
	ประดับด้วยแก้วแกมกต	
๑	คุดจันทราทิตยมนทต	เกอบกงเบองบน
	บุรระเรื้อยฉายา	
๑	แดงหอทองถ้องทองผา	ผนังตบุดาษดา
	มณัประดับคุดเกกิง	
๑	อาจให้เดื่องโลกดำเจิง	หญัตยบำเทิง
	ค้อทพิยโลกศัต	
๑	นางจรัตโตรณจรวจจวี	เจิงเทินค้อคิรี
	คิรินทรเรีองรอบคอบ	
๑	ไชยดินชุตมฺทรแขวงขอบ	เรียมรัตนเรีองรอบ
	ค้อผังตมฺทรเชราระชระ	

๑ โคมุทุบุดบานฉะกะ
ศัรมศัรอนเดือนผกา *	ปทุมกุศม์ศัรตะ
๑ เถ้งแฉจรอกจรัถทางถลา
บรรดานทงหญิงชายชม	รัญราชรัทยา
๑ ชายชนหินหรรษาศัม
พอใจบรรเจิดกามา	ศัรตว่างฮารมณั
๑ ปางคราสฉนมจันทนคันชา
ตำรวดตำราญริมถนน	เรียบเทียบทักศัรธา
๑ พระฉานเดือนแก้วแกมกล
คือแมนมารังศัรศัรคัศรรพ	ไต้ศัรทชินฉมด
๑ ครีมุขมาศ**ถึงหประดับ
คเชนทรหัยเด่นดอง	ไว้แต่เชียวจับ
๑ ดองอศัรดองคิถปดอง
จฉายุชำนานญในรณ	ดองพดเนืองนอง
๑ คัดข้างคัดมำคัดคน
ประเเกาะประกวดพกพัน	เด่นดุกโคนกด

* ...เดือนผกา ?

** ครีมุขมาศ...?

๑ แต่งไว้เป็นขารกานัด
บังคมบังคณของเนือง

ท้าวท้าวเคี่ยมคัต

๑ ชมชื่นปรัดทงเมือง
รันทดรินทวยโอบไ

ชัยชวชรุงเรือง

๑ คุจุห้ามแมนมารแต่ไกล
ฟุ้งพพรนบ้นหน

กถักถายหวาดไหว

๑ มั่นเทียรทิพยรุจ
สุพรรณตุงตุดโทยม

ปราสาทมณ

๑ รุ่งเรืองมุกดามาศไธรม*
ตระหลบตระเดศีขรณ

ชัชวาลย์คิอโคม*

๑ เจ็ดชนย้อมรัตนรุจ
คือสุริยดับดจารุญ

ไธสุทธีรัคมี

๑ แสงช่อเนืองนองนพศุด
จำเรญจาร์วังดี

รุ่งเรืองจรัสจารุญ

๑ ปานบัทมกระหัดบเนืองนี้
รจิดรจองใจแมน

วัชรรัตนรุจ

* เทียบโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ บท ๑ และ ๒ ดูต่อไปในหน้า ๑ ค้วย

๑. ตัดถนนของชนอบแคณแคณ พนไรรายแหวน
วิโรจนคานดำถมอ

๑. ครัวเรือนที่พึ่งพา
 ขยายขยายกัน

๑๐ กรงนกมังกะ^๕ เจ็ดเคียวเตี้ยดั้น
อนันตนาคนาน

๑ มีเทพประนมมือมาดัย คือน้ำทิพย์
มาด้ากาดเวียงวัน

๑ จรรจนกฤตยเวจวรรณ คคือรับบุตร
ณกตประกตแกมกต

๑. **แพทยชนวนกฤษฎณพมด** **คอกรนางบน**
อรรแ่งแดทอคกรฐ

๑. ฟังพรายเหมหงส์พญ
ความวิทย์ของตุ
ประคูกะพิศยานาบ

๑ ฝ่ายของบุญชรรทองทาบ นพรัตนันดาบ

บันเดียนนันดัมประติภา

๑ เณรฉานักกัณฑ์นิตมาตา พิศานดาราวา
บังอรตบ้องอ้อมร่วมเรือน

- ๑ ขอนาคมั่งกรมดังเม็ดอง แห้งห้อยพรวนเพ็รื่อง
ตำรวดตำราญเหตุย
- ๑ ขนขณยอาดนึ่งเรื่อไร รวยบุษปมาโดย
ตุคนขรตกำจร
- ๑ นุประดับเหนือสถานบรรจฐรณ์ ดีภาพมกร
กนาบนาคครุฑประดับ
- ๑ ค่าไครแดงแด่ถัมพริบ เพรียมพรายพรณยับ
ประคย่างโดยยด
- ๑ ขุนพลชวาพลซ้ายพล เตณาโจษจด
จ้านถมนนคร์มูข
- ๑ พลพฤษที่ประดับด้วยตุ้ เกษมราชฉัตรนุก
นิทุกประการเอาไชย
- ๑ ครนเครงช้องกลองหว่นไหว พ้า^๕พิ่น* ภาพไตร
ต^๕รเทอนต^๕รท้านภา^๕รงม
- ๑ พื่อนแพนทวนเขนดาวคม เเพงปาดบ้ายดม
แดศ^๕รศีดปตำแดง

* พ้า^๕พิ่นภา^๕ไตร ?

- ๑ คาบเงินคาบทองเมตตองแสง แก้วกดาเรียวแรง
 ๑ ข้างดาร์ขำนิเหมาย หดากหดากหดายพรรณ
 ๑ มัวหมูปดแสงแด่นดิน ๑ พเหาะหาบิน
 ๑ เถรมาศแมนธรวมโธรม ๑ เหิรวาคือโคม
 ๑ แด่นดำดำแด่นแด่นยา ๑ กรรพพดพา
 ๑ เกราะกรายหมวกหมายทองทรง ๑ พรายพรรณธรวบง
 ๑ นุประดับนางธนมพบุ ๑ เจียรจันทรดำรุ
 ๒๘ ๑ ย่อมถูท้าวไท ๑ ธมบุรณบัวไธ ๑ วิโดยอาภา
 ๑ ดอกเอววรรณ* ๑ ดวาคเอวดา ๑ พิค์เพี้ยนพักตรา
 ๑ เปรียบครบุรณจันทร

* ดอกเอววัลย์ ?

๑ ยอกรประนม เห็นเฝ้าบัมคม บังคดเคี่ยมคด
สาวศรีอับสร อาจอับสาวสุวรรณ ถึงถวายกำหนด
กำหนดนานา

๑ บ้างจับระบำ แอวยวนวยรำ ปรีดิ์เปรมพักตรา
ยัมแย้มโอษฐ์ ม่ายเมียงหางคา เห็นเห็นทรรษา
สุดสิ้นใจรัก

๑ คือเทพอับสร สรรพสรรพากรณ เรืองรองตระศักดิ์
แต่ถึงจงจากฟ้า ยাত্রหัด้าเด็กลักษณะ คำใครเชยชัก
ทราบสิ้นสุดดมอง

๑ จำเรียงด้านเตี้ย ประอรประเอียง กรกริดเพี้ย* ทอง
เต่งตึงเพลงพิณ มีแคนทรดอง ดำหรับดบอง
ดเบงเน่งฉันท

๑ ระงมดนตรี คือเตี้ยกระวี่ ดำเนียงนิรันดร์
บรรดานเตี้ยถวาย เยี่ยมผดเปิดย่นกัน แดพวงแดพรวรค์
บรรดานเตี้ยดุริย

* เพี้ย เป็นเครื่องดนตรี ชนิดหนึ่ง ประเภทเครื่องสาย ใช้ดีด
ในโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ เขียนไว้ว่า เพี้ย ส่วนในหนังสือกาพย์
ขับไม้ เรื่องพระรถเสน เขียนไว้ว่า พิณเพี้ย คือ เพี้ยะ หรือ
พิณเพี้ยะ ดูรูปและคำอธิบายในหนังสือ “เครื่องดนตรีไทย” ของ
กองการสังคีต กรมศิลปากร

๑๑ เกรงครนมี^๕เมา รตวรรษจร^๕เฝ้าว คนช้เทศมา^๕ฐร
ดอบฟ้า^๕ดาดอง ดออง^๕แสงสุริย^๕ พิบุษบา^๕พุด
พิศา^๕ดแกม^๕กต

๑๒ พระเจ้าจักร^๕พรรดิ เกิด^๕แก่^๕จักร^๕วรรดิ^๕ รวด^๕เร้า^๕ดิน^๕บน
ด^๕รพ^๕รัง^๕ช้าง^๕ม้า ด^๕รพ^๕ร^๕อม^๕ร^๕พ^๕ด ด^๕รพ^๕รา^๕ด^๕ด^๕าม^๕น^๕ค^๕
ทุก^๕หม^๕หม^๕ว^๕ด^๕ห^๕มา^๕ย

๑๓ พระอยู่^๕เสวย^๕สุข ใน^๕ท^๕ว^๕า^๕บ^๕ร^๕ย^๕ก เดิ^๕ศ^๕ธ^๕า^๕ด^๕อ^๕ส^๕าย
มี^๕เจ้า^๕พระ^๕เจ้า อัน^๕เดิ^๕ศ^๕ธ^๕า^๕ด^๕อ^๕ส^๕าย ฟ้า^๕ห^๕ด^๕้า^๕ห^๕ม^๕ี^๕อ^๕น^๕ห^๕มา^๕ย
แก^๕ว^๕น^๕แก^๕ด^๕ว^๕ก^๕า^๕ม^๕บ^๕ุ^๕ต^๕ร *

๑๔ แ่ง^๕า^๕ม^๕โง^๕ง^๕เ^๕ง ท^๕ห^๕า^๕ร^๕น^๕ก^๕เ^๕ง แก^๕ว^๕น^๕ก^๕ด^๕้า^๕ก^๕า^๕ร^๕ย^๕ุ^๕ท^๕ข
ป^๕ระ^๕ก^๕า^๕ศ^๕โ^๕ด^๕ย^๕น^๕า^๕ม พ^๕ระ^๕ศ^๕ร^๕ี^๕อ^๕น^๕ิ^๕ร^๕ุ^๕ท^๕ข เ^๕า^๕ว^๕ร^๕า^๕ช^๕อ^๕น^๕ุ^๕ด
ค^๕ม^๕เดิ^๕ศ^๕ด^๕เ^๕น^๕ไ^๕ด^๕ร

๑๕ ใจ^๕ท^๕้าว^๕ห^๕ี^๕น^๕ก^๕า^๕ม ช^๕ี^๕น^๕ช^๕ม^๕ชา^๕ญ^๕ด^๕น^๕า^๕ม เช^๕ี^๕ว^๕ชา^๕ญ^๕ชา^๕ญ^๕ไ^๕ช^๕ย
เส^๕ว^๕ย^๕สุ^๕ข^๕ิ^๕ร^๕ม^๕ย^๕ ด^๕ว^๕ย^๕ด^๕น^๕ม^๕ท^๕้าว^๕ไ^๕ท^๕ พ^๕ระ^๕ก^๕ุ^๕ษ^๕ณ^๕ไ^๕ก^๕ร
เท^๕พ^๕า^๕สุ^๕ร^๕แ^๕ย^๕ง

* หมายความว่า อนิรุทธเป็นลูกพระกามเทพ คือ พระปรัทขุนนี้

๑๑ เสด็จครั้งถึงหาดนั้น เจ็ดจอมปราสาท คาราวรายแฝง
 ประดับด้วยรัตนัน พรวณรายพรายแสง เสวยรมยชมแซรง
 ท้าวทูตบทศรี ฯ

๑๑ บดินทร์มเด็จพระ
 ราชันยารัตน

๑๑ เสด็จไปบังคมพระ
 จักไปพนาทวา

๑๑ เกื้ออนณพนาท
 กวางทรายรมมม

๑๑ ชมสระสระโรชา
 ขาวคนขอบยาย

๑๑ มังกรพิมทองค้าย
 ครอบงมณยรแดแหวกบัว

๑๑ เขาราทกตั้งสนุก
 จักดาธมเด็จพระกาย-

๑๑ พระกฤษณจิงโดย
 ครอบคชชอศวา

๑๑ เสนาบดีโดย
 ขวายเตรียมทั้งสาม

กฤษณเทพจักร
 ธรรมยกรัทยา

อัยกาธิเบศร์ดา
 พนพฤษศัชร

คชธมมคเณศ
 ศักดิ์มธกอดาย

กรบษปเรียงราย
 ภูมรภมมม

มัจฉวยหวนเห็นตัว
 ครอบคชชอศวา

นิทกประการแห่หทัย
 พระพิษณุตตา

เสด็จหาดนไชคคคดา
 รพฤษทพกพด

พระโองการเร่งชวน
 คอมาคยโจษจรร ฯ

๑๕ พดคชคชเมามัน
คโคมร

ผูกจรวรร

๑ พดคชคชถ้ายถ่มร
ประดับคาช

ภูษนาภรณ์

๑ พดคชคชชณฤนาท
ค้แต่งคน

ถรรพประดับมาศ

๑ พดคชคชราญรณ
กษนชนะ

แด่นก้แด่นชน

๑ พดคชคชถ้อดถนะ
คเชียวชาญ

รานดระ*รง

๑ พดคชคชผดาญมาร
ประดับไ

แย่งประแอกฮาน

๑ พดคชคชเค็กโกษย
ยชาญชเยศ

ไกรก่าเดาะไซ

๑ พดหยหยเว้องเดช
กรค้กค

พรวณรายเพรศ

* ดูเชิงอรรดหน้า ๑๒

๑ พดหยหยไกววกวัก แด่นกั้แด่นนั้กชัก
กั้ชักกง

๑ พดหยหยราญณรงคั เด็คัณิยรรยง
ในนะระ

๑ พดหยหยเชียวชนะ รานดระ* คาช
ษทวนแทง

๑ พดหยหยด้แดง หมอนยัยบัแดง
มด้งเมด้อง

๑ พดหยหยด้เหด้อง หมอนประดับเร่อง
ระบายบัทมั

๑ พดหยหยเร่องรัตน แด่งจำรัตพัค
ดวพรายเพรคั

๑ พดหยหยด้เควด ชาญเชยคั* ปดอด
ประดับคัคดบั

๑ พดหยหยแด่งนิค จบทั้งแด่นดิน
ประดับคำ

* ในหนำนั้และหน้าต่อไป ใ้สัมผัสระหว่างวรรค โดยไม่ต้องใ้
สัมผัสทำขวรรคก็ได้ โปรดสังเกตตลอดไป

๑ พดหยหยคู้ชา	นิเป็นประจำ*ราช
พาหนา	
๑ พดหยหยไกวกวา	นายจ่านำตนา
กัทวนแทง	
๑ พดรรรทชรูแซรง	นายกำแหงแรง
คระมันคง	
๑ พดรรรททองชง	เบญจรงค์*รัต
นเพริศพราย	
๑ พดรรรทเจ็ดนาย	ชงฟ่ายนาย
กัทนต์ชร	
๑ พดรรรทเทียมต	ถึงหลบตมร
รทองชง	
๑ พดรรรทเทียมหงต	ร่อนณถดางรง
คณมวณม่า	
๑ พดรรรทรายคำ	ย่างกำยำ*เทียม
ระกักเกาะ	
๑ พดรรรทเทียมแตะ	เร่งวันทะ*วัน
ทะะผยของ	

๑ พดรรถถายทอง
กรศักดิ์

เรื่องดังดอง* แก้ว

๑ พดรรถย้ายยก
รจักร

จักรคือกงจักร

๑ พดรรถราช
ยแผงศร ฯ

นายข้านิวิธ

๑๖ ตรวจเตรียมพดแด่นยาก
กฤษณาคำกำแดง

แพนดงโตมร

๑ หมวดชนัดเกราะกรายพรายแดง
ทงนอกทงในกันกง

๕
รพดชุมแสวง

๑ พดกพดแกดวกถ้ำรายรงค์
ดดอบดถ้ำชิงไชย

อริตดดาตหลง

๑ เชนทองคาบทองแกว่งไกว
รจิครตาษมุกดา

เกราะกรายเรื่องไร

๑ แพนมาศทวนมาศยงทวา
พิพิชแด่นแด่นดำดำ

๕
เชนเขียนรจนา

๑ ธนคำป็นคำแดงคำ
พินาศพริบตาเดียว

แม่นย่ายาย่า

๑ หน้าไม้ปืนยานับเฉี่ยว
บทนั้นก็ท้าวคนตาย

ผิดต้องอย่าเหต้อยว

๑ ย่อมถ้วนรจนามุหมาย
ยยับคคดับไวไว

ฝ่าเงินแพรวพราย

๑ บอกไฟปืนไฟเรือนไฟ
ก็กดวระอ้ออบทิศ

แม่น้ำแต่ไกล

๑ พดเพียงพานรเรื่องฤทธิ์*
ควนแด่เดือนมามือ

แกดวกดำห้วงปดิด

๑ หอกดาบปืนแดงเดศดี
ก็เดี่ยววิคตมลายดาญ

ผิดต้องแต่ควือ

๑ เรียวแรงแรงยั้งคชดาร์
ก็ได้ด้วยคตมมือเดียว

คู่ตมรมมินาน

๑ จับคชดีหึงหับเฉี่ยว
แดคนแดคนกุ่มกัน

ได้ด้วยรวดเรียว

๑ ถรรพพฤษทามาคยโจษจรร
แดพวกแดพรวคเต็ชิตาษ

เมืองขุนหมื่นพัน

* หมายถึงกองทัพวานร ในเรื่องรามเกียรติ์

๑ ชุมชอมท่าพระจะยาค

หาดนั้มเต้จพระจักร

๑ พระเต้จในมนเทียรศรี

ตุ้รางคนางนองเนอง ๗

๑๔ กัมเกดากั้ทุตทุขทุกข

ใจรักบาราดนฤบดเป้ดอง

๑ น้าหน้าสัรตรกคือชดพร

อ้าพ้อมาจำทุขทุกข

๑ แต่ก่อนบเคยนฤบดจาก

ญาพ้อมเฮอฤทยทง

๑ อ้าอรอนงคทพิยถักษ-

ตุ้ดตุ้วาทแดแม่ฤทยทว

๑ อ้าพระเต้จพณผู้เดียว

เพื่อนพระพะเนจระโกด

๑ อ้าอรอบถบวรภาค

ถึงเรื่อยจะไปพนในแดน

ตราโดยเต้จราช

ด้วยอรรคเทพ*

ตุ้รควมอันแก่นเคื่อง

จิตค้ำทราทวา

ษแดพาษปะชารา

ตุ้รเคือตฤดับคง

จิตคเท้าตุ้ดง

ทุขชาก้าศรวญศัถย

ณดำนกนิส้าวสัรวัค

ษแก้พ้อย่างไดย

บม้เพอนเบนเพอนไป

บุ้รรมยเมื่องแมน

ยงอยู่อย่าไ้แคน

ยดตุ้ควชมชาย

* ในเรื่องว่า พระอนิรุทมมีชาชาอยู่แล้ว ชื่อ สุภัทรา

๑ ข้าพระจะละนมน้ำเรือ
จักอยู่ทรเด่ให้ชีวิตวาย

บริรักษ์เห่ให้ตาย
ดังฤพระจะทนเห็น

๑ ข้าแก้วอย่าไศกจงมาสู่ข
ดำบากด้วยพิทจะดำเค็ญ

ทณแม่อย่าได้เป็น
ทุกข์ด้วยอนงค์ยง

๑ ข้าพระเด่็จพนจำรัส
ขอบเค็รว่าพระคั่นถบดั่ง

พรวณแดง* แดงจำรัสองค์
ชุดฝุ่นดองอาย ฯ

๑ อยู่แฮพระโถมเฉลิม
ใจพิบห่างหาย

วรดิษณเด่มอดาย
รศรักบร้างโรย

๑ ไปแฮพระโลกา
หาใจจะใคร่โดย

ชิปเคมดูข้าโหย
บดิดาดบโดยใจ

๑ อยู่แฮพระศรีธรรม
อย่าทุกข์ชระใน

วรดิษณศรีไธ
นยนามพุชารา

๑ เขยแก้มดดาโถม
มิดเค็ยจะคั่นมา

ตระโถมจุบพระเพาพงา
ประดบน้องดำราญรมย์ ฯ

* พันแสง จากศัพท์ สหสังสี ได้แก่ ดวงอาทิตย์

๑๖ เด็กร้างว่างเด็กร้างคั่นจากผชม
แกวก็เด็กร้างโตจรจรง

เด็กร้างเดี่ยวชาวม

๑ เด่วคนชก้าจรวารทรง
มกุฏรัตนบวร

พระภูษณพรายผจง

๑ เด็กร้างทรงเครื่องภูษาภรณ์
แต่งจ้ารัดชัชวาลย์

ไต้ส่วว่างทินกร

๑ ถึงเพดายามชอบกาด
ถยาครเด็คฎาไซ

เชิญพระภูบาต

๑ ทรงแต่งสรรพาวุธไว
คอดั้หจากถาของ

วาดกรคดาไคด

๑ เด็กร้างเห็นอรรคณันว์รอง
อเนกดาษโดยเด็กร้าง

เด่นาเนื่องนอง

๑ แต่งตามพระศรีธรรมเพ็ชัญ
ดำแดงนุเคโซไซไซ ฯ

ตองคิดปดมเด็กร้าง

๑ พระราชาอนิรุทธเด็กร้างกรได
กียาคร

พดแด่นอสงไชย

๑ เด่นาอศวกเสนทรพาหนะนินาท
กรพาพ

หวั่นหวาดกระเกริกจัก

๑ กักก้องศ์พทดำเนียงอุโฆษคชตาร แม้นมารดาตแดยง
ตยอน

๑ แถ่นแถ่นางคบดินทรยาตรพนจร อัมพรชรอำอับ
ฐติ

๑ เถียงแตรตั้งชแถพาทยเกวียนนุคณตรี อึงเองบพักค้
กระการ

๑ คื่อเถียงพระพรหมพิษณุอิศวรบันดาต อวยพรพระภูบาต
ถเลิศ

๑ เตโชไชยชยาติเรกฤทธิก็เกิด พ้าถ่าบรเรจิตใจ
บังคม

๑ ถิ่นถิ่นถิ่นพนไพรพิศาตตุษรมย์ ชื่นชมตำราญถ่ม
ตำเวิง

๑ เซวระทางชารคฺหาพนาตรดำเกิง บำเทิงหงรพด
ตรพด ฯ

๑๖ ท้าวเตด็จด้วยพดพด ถิ่นพถนทารญ
อินถ์รณกนิสุขถ่านค้

๑ ป่าตงพงหวดงกระการ เซวระเซวระเซวชาว
ชรตคฺชรตอถองไพร

๑	ทุ้งกว้างข้างหลายเหต้อไกร*	โคควายย้ายโย
	คคด้าทุกแห่งแพ่งพาย	
๑	ตั้งหัดห่มเรตแผดผาย	เดื่อต่างกวางทราย
	บรูกด้าเคยรดง	
๑	ข้างตำราหาญใหญ่ดุยง	กทิงตั้งหัดง
	บรูกห่มโจษจรร	
๑	อนิรุทธโน้มหน้าวเกาทันท์	ผาดแผดงครัดคดีย
	ดวยเดชอำนาจครัดปี	
๑	ปดายครัดตองคายของยนิ	ยวนตานญบดิน
	ทรดาจรดวยดิมหัน	
๑	แผดงครัดตั้งครัดเกท	ครัดครกษัตริย์
	คิอครัดพระธรรมางค์**	
๑	ตองกวางทรายตายเหต้อดวัง	กักก้องไฟกรัง
	ตระทานตระเทอนดงดริ	
๑	เหม็นห่มห่มเถื่อนชอกซอน	ตายคิอตุกมรณ
	กตันทงห้องหิมพานต์	

* ไตร=นับ กำหนด

** หมายถึง สรรักคดาบศ ดู สรรักคชาดก จัดดาฬีสนิบาต ในนิบาตชาดก ฉบับแปล เล่ม ๑๖ พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑

๑ เสร็จท้าวทรงหอกไชยชาญ

แกว่งไกวคือกาถ

ถ้อยบระโวไพรพ

๑ บัดเดือไคร่งเคิบด้วย

เขี้ยวขาวคมคง

แต่เด็บจะแปดมปด้ายจรี

๑ ผาดมัยยังพระนฤบดี

นฤบดีนทรสัตว์ดศวี

แต่ตั้งหน้าทดำแดง

๑ นวยณม์บไชยที่เคียวแทง

ค้องเดือกถางแปดง

กัณห์พพาทตาย

๑ โยชานายกแห่หตาย

หมื่นขุนมุนาย

กร้องสัตว์เรวญไชยเขว

๑ บดินนัมหามหิงตรา

ชคือทพพิ*เพรง

เดี้ยวเบญจดังคบบิเกรง

กกระชนทงพาด

๑ ออกจากถาทุมพดดำแดง

พดภาพราวี

ยัณนชันแซะในธรณ

ธรณิศจกทถกทตาย

๑ เฟื่องฟุ้งทงไพรพนพิศาต

หิมพานตขจัดขาย

กุดเพดิงพพตามพรวณราย

คือจะเผาทงหินผา

* ทพพิ ทวาทที่รบกับพาลี ในเรื่องรามเกียรติ์

๑ ดาวดั่งยังพระนฤปดิน	ทวนรินทรผู้ผดุง
ผกผงาดคำเกิงชยบคดา	คือดั่งย่นตแกดั่งแด่ดง
๑ ท้าวชกททหายชรรครับ	ก็กรดับกรดอกแทง
ที่เดียวก็ท้าวดั้นในกลางแปดง	ด้าแดงไชยธรรมเสริญไชย ฯ
๑๖ บัดวิวัฒนาวิวัฒะไพโร	ถึกเถลิงสัพไพโร
๑ คือพฤษภพระศุติ	
๑ แด่งสังขพบุดังคด	ชวติชจายชรรณ
กรดับกรดอกคือภมร	
๑ วาญยังภูธรภูธร	เท่งด้วยโตมร
แด่ที่แด่ที่ทุกที่	
๑ ต้องดั่งท้าวไทรมชรรณ	หุดานพระจักร
ก็แด่รับบรรหารไชยแด่ดง	
๑ บัดแรดเพดิงเติบเริงแรง	เปด่งเปดวเปนแด่ง
ปปดาบคือไฟลูกดาม	
๑ เพียงแรดพระเพดิงบมิชาม	เช่นเขี้ยวเคี้ยวกราม
คเคียดก็ร้องผาดผั่ง	
๑ แด่นดาเหยียบไฟดาวดั่ง	ดู่ท้าวเทียรหวั
จะแตกให้ดั้นดาญชนม์	

๑ ท้าวขวางครไชยคือยงค์ กทบบทน์แขงขัน	ฉวยได้ห่มสด
๑ ค่องคั่นคอชาดคือคั่น แด่เอ็ดคือไชรหลังไหด	ถมทงัดคั่น
๑ พวกโยชามาตยไสว ถรรเวรีญสมเต็จนฤบดี	อิงออกอวยไชย
๑ บัดคชดาร์คือคชดีห์ ขำนันคิริเมฆ*	เคิบตุงคือคิริ
๑ ม้วนวงแขงชรณัดด คอดงจะเลื่องด้อยดาว	งานอนเงยกด
๑ ถีบณัดผัดผาผาดสรว ก็พุ่งทงบำเปนไฟ	ไม้ได้เหิรหา
๑ แร่งยั้งแร่งแร่งเริงไพร แดชยขำนะหตายปาง	ชนแก้วนแม่นไว
๑ ยั้งยั้งมันอาบอ้อมคาง ภีรองตระแคว้นบมิกถัว	บังหู่โก่งหาง
๑ เข้าแขงท้าวท้าวชมชว ก็แด่ร้างดำแดงมहिมา	ท้าวยมแย้มหัว

* ข้างคิริเมฆ ของพญาวสวัตติมาร ที่ผจญพระพุทธรเจ้า ตอน
ตรัสรู้

๑ ยืนยันค่อข้างง่างา
ก็แกว่งกรดับคือกงหัน

๑ เทงชรท่เดียวด้วยพด้น
ก็ท้าวในท้องถิ่น ๆ

๑๑ เสร็จมด่างพระยาดำร
กำเระกำดงพิ

๑ ผจญนาคโถมนาค
ขานขานค่อ

๑ เขียวไขว่เมดองแสง
เติบโตบริบริขาว

๑ คาดเคชค่อไกรสร
เกสรในเกศ

๑ ดำดีห์แก้วนกตั้ง
เห็จจากพนาคร

๑ แสงคากรดอกเปดว
หุทางอันแกว่งไกว

๑ ถึกเถิดรเวิงร้อง
วังว้างยังพระภู

ออกด้วยดีห์ดำ

ข้างเคิบคกมัน

แดดระบัตร์พระยาดำห์

รียพุกพันพุกพา

คแะนาคเนื่องก้อ

ครุทราชเหิรหาว

ค้อดาบเปดอยแะปลายดาว

ค้อดงคมจรัจรั

ดีห์ราชเพระมี

ค้อดงปทุมเกสร

นรดังหลังหรณ

ดวเคชเกรงไกร

แดแปดบปตาบเพียงเปดวไฟ

ค้อดงจกรตรีศูต

ดีห์นาทเกรียงกรู

ชรภูเรศศรี

๑ จักรกัณฑ์แว่งจรั

ผู้ตั้งหยิ่งดี

๑ บัณฑิตต้องคดอดพุง

คืบไต่ซจัตขาย

รตจักรวัตรวัจรั

ดีหราชผกผาย

ก็มาได้และเรียราย

ชดเจอดคือชดชี่ ๖

๑๘ เสร็จมั่งดังตั้งคณานฤคณฤค

กักกาด

ตายเต็มพนาดี

๑ แถ่นำพิริยคณาพดาพดดีถาด

พิศาถ

ชมไพรประพาต*ไพร

๑ เม็ดมุกขรูกษณกาณณดระการ

คกรัง

เชาะชาร*คำแคงเดียง

๑ ไยไยเทียบพดเดียบพนาครบหัง

ดำนกัณ

ถึงไพรทรรด้ายตั้ง

๑ หยุตข้างหยุตกรหยุตพดาพดตวัค

พวรรณแสง**

กั๊งกั๊งกระคักคิแสง

๑ พอจุจวบจุคังคพิริยพดแผง

ดำเริง

ได้แรงดำราญแรง

** พันแสง คือ ดวงอาทิตย์

๑ ยั้งยั้งกิวัรวรสถิตย้าไ้* สุธธบ้ำเทิง คำเกิง* มโนนฤ
บติ ฯ

๓๖ ๑ เรืองรองนำจันทรมณั้** มณั้บุษปถระศรี
สโรชนิโศตบถ

๑ บั้วบานมณั้สุริยพิมถ บงกชจงกถ
ถนั้โศตบถบาน

๑ ขจรคนชตระหดบโฬพาร พุ้งฟ้าจักรพาว
ก็พุดบ้ำเทิงหญไทย

๑ รวยรอบสัระศรีเรียงไว ย่อมรัศันอำไพ
รูกาดุกายัณยัณ

๑ กรวดแก้วกรวดรัตนประดับ ทรายทองรายกับ
วิษณุดาษเคียรดาษ

๑ เมื่อนนภษรตถาด ถงถรงถระมาศ
อินแมนมารังจนา

* น้ำใส ?

** ความในตอนนีไปอาจเทียบได้กับโคลงกระทู้ว่า

โก	มลเคียรดาษพัน	สินธุ
วา	ลูการะดับดู	ดั่งแก้ว
ปา	รังระบัดปู	ปยุณัน เปรี๊ยบถา
เปิด	จอกกระจับแผ้ว	ผ่องน้ำเห็นปลา ฯ

๑ ขว ^{๒๕} ทงรพดโยธา
พิลาธพอเพียบเพง	อรอาบตุ้งดำ
๑ บุษบารายรัตนชั้นเชรง
ก็คาตรดงดงใน	ภูธรแดง
๑ บัวคุมคิดขวบังโบ*
ว่าแต่ตุ้ดาดวงม้าย	บังโบท้าวไท
๑ ควงม้ายบงกชเบิกบาน
ประกายพักตรพิมด	เบิกบานเปรมปาน
๑ พิมดแดงนิโดคบด
ว่าเนครพิศพิศมัย	นิโดคบดยด
๑ พิศมัยแดงาญหญไทย
ว่าแก้วก็ไซ้ดาดงน	หญไทยท้าวไท
๑ คาดงนจงกณนี้จงกณ
ธรรตุษาทิพรต	จงกณรตคน
๑ ทิพรตรวดเร้ามานช
กัทยายกัทยอโยโยใจ	มานชตาดค**

* ตอนนีแต่งเป็นแบบ นาคบริพันธ์

** ลาลส

๑ โหยใจถึกถึนบัวได้

บัวได้ชายไชย

ว่านวดกำโบดเปรมปราง

๑ เปรมปรางอยู่พูนครำคราง

ครำครางใจพดาง

รำลึกสุดาได้ศรี

๑ ขดจรรจรมากมี

ในท้องสระศรี

สโรชเหตต์เหตต์อตรา

๑ ราหูเหราคือรา

หูกับจันทร์

แดจันทร์เมฆมณฑล

๑ ม้าไถ่ม้ามากดกต

คันท้างช้างชน

ก็ฟุ้งขายกตางแปลง

๑ ฝูงเค้าวัวออกเผื่อแผ่

หัวเหตต์องหัวแขง

ก็ตามกตุมพุกพลาย

๑ ตูมม่วงกตกรายหมู่หมาย

หมึกเหม็นหน่อกตกราย

กตกรายประคังไปมา

๑ สดิดโพหว์เกศกรายหา

ดังพรวนพาดพา

กันเข้าในฝั่งแผ่บัว

๑ วัวตามเลื้อเลื้อตามวัว
ก็เข้าไปฝั่งฝั่งแฝง

แมวหนูบมิกตัว

๑ บีแก้วแดงกระบอกค้แปดง
ก็ชุมในฝั่งเหลือดรา

ด้อยด้อยรำกาแขง

๑ คางเบือนเบือนสู่หมอยา
แม่มดมาคุดตาย

แก้มซ้ายชายหา

๑ ช่อนไชยชวาคแขวงแด่สวาย
กระแหกระโห้บูบาง

หุดคหุดคไหลดลาย

๑ ต่างว้ายผกหกหัวหาง
ก็บวนพเพรียกชมชด

คี่นำผิงผาง

๑ พระศรีอนิรุทธนำพล
ส่งรณุกนิหรรษา

มนตรี้ตามนต์

๑ เสร็จเสด็จจากสระโศภา
พิลาศโดยพระไทร

บัดเดียวดัดดา

๑ พดหลวงดอบด้อมพระไป
ทรสุดมทรด้ายด้าชา

บัดคดพระไทร

๑ ด้าชาแง่งามโศภา
พันฏกพันภัพังชม

โศภาพฤกษา

๑ พึงชมก่งกานยอดดัม
หฺรออหฺรอาอัมพร

ยอดดัมสุขรมย์

๑ อัมพรบ้งแด่งทินกร
รว่อนกัเอารจรด

ทินกรเขจร

๑ จรดได้ไม้ไทรปรากฏ
ยรรยงในมุดมณั

ปรากฏพระยศ

๑ มณัมุดบุษบาได้ดี่
จปมจแปมเวหา

ไต่ดี่รัศมี

๑ เวหาสูงดั่งทิดำ
ว่าสุริยเนาเนานาน

ทิดำสงกา

๑ เอาทับดัมเต็จเต็จ
ปลงรถและดาร์

บรรทมนิทรดำราญ
รประเทียบทำเนียบเนา

๑ เก็บบุษปคนธา
ซารทักพระกรรมเอา

จิกรัตนโสรจเสาว
จิตตดาตวงเวง

๑ ไปไทรอันดมพัค
คึกคักต้องเอง

ตระหลบศัพทเปนเพลง
บพิคผดำนดำเนียงนวด

๑ เหาใจทอง ^{๒๕} ตบตีความมวนวณ	กีดำราญดำรวดสรวด*
๑ เสร็จเสด็จตะแวงหว่าง เปนนอบคือจักรพาพ	สุขเสวยรตำหาร คิริพนห้วยธาร ระรอบคอบประดับสรว
๑ พระสุริยอัสดง ศศิแจ่มจับ	คตเมรุบังดับ รัศมีส่องร่ายสับ
๑ ค้อน ^{๒๖} ตรเกือบ ^{๒๗} กั ศศิแจ่มจับ	นฤปดินทรจอมภพ ท่ง ^{๒๘} เวหากั ^{๒๙} หฤหรษ์
๑ ดาราประดับดา นา ^{๓๐} คาง ^{๓๑} คือนา ^{๓๒} จน	รกะแสงยะยับ ^{๓๓} พวรรณ ทรดาดคกณฉา ^{๓๔} พล
๑ ถนชยากรภุมบุษ พระไทรบริมณ	ปบงคบบำ ^{๓๕} บวง ^{๓๖} สรณ ทลเทพย ^{๓๗} ดิง ^{๓๘} ศักดิ์
๑ ข้าพระจรรโลงโลก เป็น ^{๓๙} ท ^{๔๐} พ ^{๔๑} น ^{๔๒} ก ^{๔๓} ภ ^{๔๔} ก	ยแด ^{๔๕} โลกย ^{๔๖} รัง ^{๔๗} รักษ์ ดิ ^{๔๘} แก้ ^{๔๙} เทพ ^{๕๐} คน ^{๕๑} ชร ^{๕๒} ร ^{๕๓} พ
๑ จงรักษรักษษา นฤโค ^{๕๔} ก ^{๕๕} น ^{๕๖} ฤ ^{๕๗} ค ^{๕๘} ล ^{๕๙} ย	พล ^{๖๐} พิ ^{๖๑} ร ^{๖๒} ย ^{๖๓} โจ ^{๖๔} ษ ^{๖๕} จ ^{๖๖} ร นฤ ^{๖๗} ท ^{๖๘} ย ^{๖๙} น ^{๗๐} ฤ ^{๗๑} โท ^{๗๒} ษ

*สำรวสรว ?

๑ ข้าพระพเพ็รมพราย

พระหากจะปองโปรด

๑ ข้าพระอันร้งรักษ

บังปดอดจัญไรไฟ

๑ ข้าพระอันโปรดปรา

วังรักษรักษา

๑ ราชาบ่าบวงเดรัจ

แถ้วมทมในรัตนาด

๑ เอาใจทงรพด

ชรเคี้ยคชรคคณิท

๑ พระเทพอาร์กษ

ที่ท้าวตรรเดรัญเพียง

๑ เดียงโคอันกถ่าวเกดียง

เอมโอยไต้สุน

๑ นฤเบศรพดกพด

เหาะหาวมาตรรเดรัญ

๑ ท้าวญไคหนอ

เอของคเน่งเนา

พวรรณรายรัคมิชวยโชค

ชคตั่วอาไศรย

คิริขารแถวไฟ

วีย่าพาดอย่าพาชา

นิชคตั่วตั่วงชา

ดุษฎาพิดาตั่ว

ตตุค้อภิวาท

นรถางค้เลถียรตถิต

พดามาตยชมชิต

รบเอือบไคเดียง

ตดับคัพทตั่วเนียง

จิตค้ทจจะแทนคุณ

ค้ออมฤตยมาภุญช

ทรเทพยเมียงเมิด

ค้อดาราศคิเหิร

แถะยอยค้ตตุค้เรา

มานอนเดี้ยวตัมบุรณ้เฉดา

ณในรทมต้งเมตถอง

๑ เด็ดด้วยจตุรพยุห
เองคนเดียวเรื่อง

๑ คอรวงน้ำเรอรัก
อุปได้สุธาคน

๑ คอรวงตระกองเอด
ดมเด่นหบาทบง

๑ คอรวงตระโบมโถม
ประดับดมองค์ดอง

๑ คอรวงน้ำเรอศุริย
คอรวงเด็ดจพิมานดม

๑ คอรวงดพราศพร้อม
ญาพ้อมาอยู่ตาย

๑ คอรวงรำเพยวิ
ปราณพระเยาวยศ

๑ คอรวงมพฐกาม
ประดับประดับเดี่ยว

๑ เคยพ้อตระกองเอด
เองคนเดียวเอด

๑ ปราณนิราศนาง
เอดาคมนเอนใน

เอดมาอยู่จตุรดิเมือง
วิศม์จันทรมณฑล

ษพระบาทนฤมต
ชดออดอบองค์

อรรแก่แทบบรรทมทรง
กษพัศตรพิมพ์ทอง

ฤติคามเกรี้ยวกรอง
สุธาเสวยมโนรมย์

จำเรียงบันดัดมท
สุธาจักรบำถวาย

ดอดอดอมบวางวาย

ในฐานะทองระรองรถ

พินธุ์บงกช

ประทมรถอยู่ตายเดี่ยว

มและกามกรองเกรี้ยว

จิตรดงฤตัสมร

ธมาเดวตระกองหมอน

ตระกองเขนยขนางใจ

นแห่งเนอดมบรรณได้

ในปรางรถเรื่องรอง

๑ เมื่อนั้นพระเทพา
 ความศรัทธาวิหตรอง
 ๑ พระบาทนรีย
 หากแก้งมาอาไศรย
 ๑ รอยเทพยคนธร
 พิตยาเรศผยของ
 ๑ ฤพระศรีคู้
 ฌนใจค้ำนังพรณ
 ๑ ฤจักรปาณ
 ฤพรหมไช่กต
 ๑ ฤเพ็ชรปาณ
 ฤนาคกตบถาย
 ๑ ฤกามพระอิศ
 ฤเทพเทพา
 ๑ ฤจันทรมณฑ
 ทั่วยดำนนิเณ

รักษาคิดค้ำนังคดอง
 ก็ตารัถรำพึงไฉน
 ฤรราชท้าวไท
 ฌนรรัตนเรืองรอง
 พแปรรูปดังตอง
 มาเพ็ญพัศตรพิมพ์จันทร
 บม็ฐู*ย่นฉน
 มิใช่พัศตรนฤมต
 บม็จักรดาตณน
 พรหมพัศตรหตาทถาย
 บม็เพ็ชรเหมือนหมาย
 มาเป็นองคราชา
 วรเผ่าย่าตงกา
 ฤรูปแปรเปน
 ฤว่าจันทรหากเห็น
 ยากจะเทียบจะทัตทาน

* ถ้าเป็น สูญ หมายถึง ๐ เหมือนพระจันทร์ครึ่งซีก บนพระนลาตของ
 พระอิศวร ถ้าเป็น ศูล หมายถึงอาวุธคู่พระหัตถ์ของพระอิศวร

๑ ฤๅสุริยรังดี
 คิดใครจะเปรียบปาน
 ๑ เปรียบรูปพระกามา
 ตรวดเลี้ยงกันเอาเอา
 ๑ ครีใครจะแทนคุณ
 สายสวาทผู้ใดจัก
 ๑ จะเอาประดับดม
 ส่าวสวรรคนงราม
 ๑ ใครโทจะเท่าเทียม
 เจ้าอุบตระโถมโถม
 ๑ นางใดจะคู่ควร
 เปรมปรีดิชมชาย
 ๑ บเห็นสุดาใด
 สงวนศรีรักในครร
 ๑ พระภากยเพ็ญกาม
 ขย่ำพร้องชแม่พรหม

บันดายนุชปเบิกบาน
 ประคองพรหมห่อเหตา
 เยียวยอดดีเรา
 มโนเทพรังรักษ์
 ณพระคุณร่ายศักดิ์
 จะคู่ครองคอรกาม
 บรณภากยเพ็ญงาม
 บรางวัลมอศศีโถม
 ทำเนียบพัศตรเจ้าโถม
 รูปกฤตย์ฤดีตาย
 ดำรวดสุขเปรมปราย
 ชำนัดแนบครหวนหรรษ์
 สุดาพาน* เพ็ญจันทร์
 ภปรางทองบดอดดม
 งามคือดาววิบริคม
 มกิดักดาตปอง

* สุดาพาน = ลูกสาวของท้าวพานะ ผู้ครองโสมพิประเทศ ชื่อ อุมา
 ดุ-ที่มาของอนิรุทธคำฉันท์และบทละครเรื่องอุณรุท ท้ายเล่ม

๑ พิศภาควัฒนธรรม

พฬายคัยงทอง

๑ เถงโรคือโรมกาม

คควคัอมยรรยงยด

๑ คาสองรวิรมัน

ขอแกวอันขัตได้

๑ พระกรรมไบบาง

แก้มปรางคเปรมปรีดี

๑ พระทันตเรียงเรียบ

คางเพดาะบิยุษณคาง

๑ จำคอคัอมฤคิ

พักตราพบุพพรณ

๑ ออกเต็มอประเดให้ฐาน

ตองถนกรพุ่มกาย

๑ ควงคือประเดให้ทิพ

เขวถมคคือกามา

๑ อรุระทวยเทียม

ชงฆายยรรยง

ยัยบเกศไยของ

ยัยบนิณณมด

มแตะกามเกดากด

คือเกททันท่งไกร

ยัยบพรวณวาคไว

คือนาธาอุษาศรี

คือกถับบุญทริกขจี

จำรายโอษฐ์ยัยบแยง

คือนายรัตนไธแสง

คือนั่งฐานพิมพ์จันทร์

แตะประเดริฐไธตันค

คือนั่งจันทร์เพ็ญพาด

ดีหราชเปรียบปาน

จนแมนมาเดชา

ยธระด้อยธโรชา

มาแกดั่งเกดอณงค์ยง

กัทติคแมนผจง

จิตคไครบแตะถาญ

๑ เถาวภาคยศรีธัมม ควรต้องบันทมด้านต์	วรดิษณเพ็ญพาด แตะประสับประดังค์ดำ ฯ
๑๖ เทพารักษบังนทรา บันทมในราตรีกาล	อนิรุทธราชา
๑ เทพาอุ้มเอาภูบาด รัศมีพพรายพพะเห	จากรถแก้วกาญจน์
๑ ถ่อมถนอมนฤบดีได้ดัจเหา คือฝ่าแดดควเตรียบกัน	ข้ามเค็ชรเขา
๑ พระภาคคีศรีพระจันทร์ แดงต้องประเทรรัศมี	คือกอดดกัถพรพรรณ
๑ ผยอย่องเวหาเหิรดี ดำนกนิพานสุตา*	ถายังสุทธศรี
๑ เแดงแดงดอิมหันนหนา ประเหลดวรวรค์ดำหรับ	ปราด้าทมหา
๑ เทพาถ่อมท่าพังค์พท์ ประกาศชนชมแซรง	ดำเนียงเดียงขับ

* พาสสุดา = ลูกสาวท้าวพาสะ คือ นางอุษา

- ๑ มองสังข์เคียงคูริยคำแคง ไปเขียบชูแฝง
ในพรหมพักตร์ประเอียง
- ๑ มองสังข์ด้าวสวรรค์จำเรียง ไปเขียบชูเคียง
มณีนมกุฎพิมาน
- ๑ มองสังข์เคียงช่องแข่งขาน เกวียพรังพราน
เคียงสรัดนั้นครั้นเกรง
- ๑ มองสังข์พิณพาทย์บรรเลง แฉ่งนางโง่งเงง
แดจ้บระบำรำถวาย
- ๑ มองสังข์เคียงพดเรียบราย ไปเขียบเดียบชาย
รวังรโอบวิรักษ์
- ๑ มองสังข์เคียงพดเพรียกพริก รพดท่ายทัก
แดคูริยนางร่อนรำ
- ๑ ครั้นสังข์เคียงคัพทประจำ เทพารักษ์นำ
นฤเบศร์ยังเจิมจอม
- ๑ ถึงถอดคนพศุ่ดล้อมถนอม โอบอ้อมทรวงทอม
อมฤตยภาพิมล
- ๑ ถอดบั้ทมกรดับเบองบน เอาองค์สอดตรน
ในปรางสุดสุดทมน

๑ ยดด้ ^๑ หมกรแถมหงด	วิหคเทียบทรง
พระพาหะ ^๑ ดา	
๑ ยดด้ ^๑ ควประดับนา	แง่งามแฝงฝา
คือจักรกรดับ ^๑ กวกไกว	
๑ ยดท ^๑ รภัสรา ^๑ เด ^๑ รียว ^๑ พระไทย	เ ^๑ เกอ ^๑ กามพิ ^๑ ดมัย
ส ^๑ ขส ^๑ ร ^๑ าย ^๑ เด ^๑ รียว ^๑ ดม ^๑ ร	
๑ ยดนาง ^๑ แ่ง ^๑ แนบ ^๑ บ ^๑ ท ^๑ จร	กอง ^๑ กาย ^๑ ร ^๑ าย ^๑ น ^๑ อน
ช ^๑ ร ^๑ เด ^๑ ย ^๑ ด ^๑ ช ^๑ ร ^๑ ค ^๑ น ^๑ ด ^๑ า ^๑ ก ^๑ ต ^๑ น	
๑ ยด ^๑ ด ^๑ อง ^๑ พ ^๑ ิม ^๑ พ ^๑ จ ^๑ น ^๑ ท ^๑ ร ^๑ พ ^๑ ิม ^๑ ด	พ ^๑ ้า ^๑ ห ^๑ ด ^๑ ้า ^๑ ค ^๑ ิ ^๑ น ^๑ บ ^๑ น
บ ^๑ ำ ^๑ เท ^๑ ง ^๑ ห ^๑ ฤ ^๑ ท ^๑ ย ^๑ ไ ^๑ ด ^๑ ัน ^๑ ค ^๑	
๑ แด ^๑ ว ^๑ ป ^๑ ด ^๑ ก ^๑ ด ^๑ อง ^๑ ด ^๑ ม ^๑ เด ^๑ ม ^๑ อ ^๑ จ ^๑ น	ท ^๑ ร ^๑ า ^๑ ภ ^๑ า ^๑ ค ^๑ พ ^๑ ร ^๑ าย ^๑ พ ^๑ ร ^๑ ร ^๑ ณ
ภ ^๑ า ^๑ ค ^๑ ย ^๑ ร ^๑ ค ^๑ ม ^๑ ร ^๑ จ ^๑	
๑ แด ^๑ ว ^๑ เห ^๑ ร ^๑ จ ^๑ า ^๑ ก ^๑ ร ^๑ ค ^๑ น ^๑ ม ^๑ ณ ^๑	ผ ^๑ า ^๑ ค ^๑ ม ^๑ ง ^๑ ย ^๑ ง ^๑ ค ^๑ ร ^๑
ด ^๑ ำ ^๑ น ^๑ ก ^๑ น ^๑ เ ^๑ ห ^๑ ด ^๑ ำ ^๑ แ ^๑ ห ^๑ ด ^๑ ง ^๑ ไ ^๑ ร	
๑ ด ^๑ อง ^๑ ท ^๑ ำ ^๑ ว ^๑ ค ^๑ ัน ^๑ ด ^๑ ร ^๑ ิ ^๑ ท ^๑ ร ^๑ อง ^๑ จ ^๑	ว ^๑ ำ ^๑ ร ^๑ อย ^๑ พ ^๑ ระ ^๑ ไ ^๑ ท ^๑ ร
พ ^๑ ิ ^๑ บ ^๑ ุ ^๑ ด ^๑ ย ^๑ บ ^๑ น ^๑ จ ^๑ ว ^๑ ย ^๑ ด ^๑ อง ^๑ ด ^๑ ม	
๑ ด ^๑ อง ^๑ ด ^๑ ว ^๑ ำ ^๑ น ^๑ ิ ^๑ ท ^๑ ร ^๑ า ^๑ ช ^๑ น ^๑ ช ^๑ ม	ช ^๑ น ^๑ ช ^๑ เ ^๑ ด ^๑ ว ^๑ ร ^๑ ม ^๑ ย ^๑
ก ^๑ บ ^๑ า ^๑ น ^๑ ก ^๑ ม ^๑ ด ^๑ เจ ^๑ ษ ^๑ ฎ ^๑ า	

๑ น้อยเบื้องบุญต้องรา
มาตุมาหลังโดยใจ

เที่ยวทำรอดมา

๑ ต้องต้มต้องสุ่งเนื่องใน
บัดถึงกวันรจิต

ปรางแก้วแพรวไธ

๑ ต้องท้าวต่างคนต่างพิศ
พระองค์อรชรเควอ

เพียรพักตรชมชิต

๑ คฤบรตส์คนท้าว
ตำรวดตำราญด้านเดียว

จรงใจต้องต้ม

๑ ต้องท้าวแนบพันเมื่อเกิดยว
ประกิดแดชิตเคียรต้ม ฯ

คือแทงพิมพ์เดียว

๑ ต้องพิศต้องเพียรภาคย์
ต้องท้าวต้องแทบชม

ต้องเด๋อชมดากต้องเด๋อชมรมย์
ชมเชยชิตคือตรึงตรา

๑ ต้องเมียงต้องม่ายเมียง
มาแต่พยกรัทา

ต้องประเอียงประอรกา
สุขด้วยสุขไชศวรรย์

๑ ต้องตัวดีต้องสวาท
ต้องแต่พยต้องศัลย์

ต้องต้องราชเหตุหรรษ์
ถันนาต้องประต้มต้อง

๑ ต้องตุตต้องเด่นให้
ยวตใจฤดีจง

ต้องตองเด๋อตองตอง
จิตโมหหลงโหด ฯ

๒๘			
๑	ต้องต้มต้มพาส	ตาเพพิถาส	เจ้าโถมโถมใจ
	ขจิตขจิตเซย	ตระหวนหวนใน	ฤดีดีใจ
	ประคุกคูกปาน		
๑	ร่ำรักรักถนิท	เซยชมชมขจิต	ประด่งคั่งด่าง
	ประดับประดับกัน	ประต้มต้มภาร	ตฤบรต์ชาชา
	ตุคนชารทา		
๑	ชมชายชายโหย	ฤดีดีโดย	ตำรวดด้รวดด้
	พิถาสพิถัย	พิถัยไถยา	ปานบุษปับุษบา
	ประดับประดับกัน		
๑	ประถ่านถ่านแด	ผาดผงววยผงววยแผง	๕ ๕ ยัณยัณมยรร
	ยแย้มแย้มยวด	ด้งด้รวดด้รวดหรร	๕ ๕ ษาดำใจบัน
	รด้รด้โอชา		
๑	ตระเถาเถาทอง	ด้บด้บถบถอง	อนงคพงา
	ครอรรอรรงค์	ครกกองกามา	มานชกรักรา
	ตุชารด้รด้		
๑	ครไหยไหยเซย	ศัรวัดดาดดาदैว	กมถมถมท
	เน้นแนบแนบถ่าย	ด้วาทถำถำหด้	รทตทท
	๕ ๕ ฤดีดีคต ๕		

๑๓ ประสงค์ดังดาร
กามากมดมด

๑ พักตราเตรียมพักตรา
กำโบดกำโบดสร

๑ คาศรีต้องคาสมร
ต้องยรรต้องยรรยวน

๑ นาสาเดี่ยวนาสา
ชีวหาและชีวหา

๑ พระโษษฐพระโษษฐ
กัณฐากัณฐาพร

๑ แแทบทรวงเทียบทรวงแทบ
คองคองคองคองคอง

๑ อรุอรพัท
กตมเกิดยวคองเกิดยวกรอง

๑ นากัณแนบนากั
มลายดุษดุษมดาม

๑ ยยรรยยรรยวาท
แคแคเรดวงดวง

ดูตระการตระการกด
มทคักคักบรพบรพ

อรอาภาคือพิมพ์จันทร์
คประดับประดับสรвод

โสมนัศคูกว
คฤบคฤบรตคั้งตรา

ทราบคนชาตุคนชา
เดี่ยวรดารดาสมร

อันเปรมปรีติเมามร
กรกระหวัดกระหวัดเกิดยว

เน้นแนบแนบดำราญเดี่ยว
อรอาดังคดังดอง

กรกระหวัดคักอวคักทอง
ดบดบองดเบงกาม

ร่วมรตคักคักนาม

ภุกกรแหมบกรเหมนทรวง

ไต้ไต้ยาดนยวนคอง

จิตโมหเมามนัท

๑๐ ต้มสุ่วต้มต๋อง

ต้มดบองตเบงกต

กามายยรรยด

ระทวยทอครทคยรร ๖

๑๖ ท้าวเด่นหลายครุ่ผกผัน

ว่องกามก้านัด

ก้านัดท้าวฉนิทรา

๑๑ ในบรรจฐรณ์รัตนภา

ต๋องเสวยไต่ยา

ประกิดแดะต๋มเคี้ยว

๑๒ ดาราดารกตาศเคี้ยว

คต้อยคกคำเคี้ยว

จรวงผกายพฤกษพราย

๑๓ บั๊นยังยามหนึ่งยามปดาย

เตี้ยงนกเพรียกพราย

ประดองตำเนียงเตี้ยงชาน

๑๔ เทพาคริการชอบการ

ชอบเชิญญูบาด

ธมาอย่าทั้นต๋วยต่าง

๑๕ จักไ้ต้มสุ่วคูนาง

ชอบเร่องรูทาง

คตจะม้งบดบ

๑๖ เกรงกรงพานาของจับ

ฟ้าหตัจจับ

ว่ากก่าเดาะต๋มทตง

๑ จรออกจากไพร่โดยจง	เหาะเหิรหาดวง
ในป่าทนมดอดเดงรณ	
๑ พิศเพียรต้องศรัทธาตณน	ต้องเกี้ยวเก่ายกต
ประกิดแดชิตเคี้ยวรตม	
๑ เทพารักษ์ปราณปรารมภ์	ใจเน่งนิษกรม
เจ็บจวเกินต้องศรั	
๑ ก่าตรัดต้องต้วาทกษัตริย์	จักจากปราน
นิราศทงรักรักกัน	
๑ ก่าตรัดต้องท้าวหฤหรรษ์	จักจากกัณกรรม
แตมาบนจวยจำเป็น	
๑ ก่าตรัดต้องคกหว่างเข็ญ	เอ็นดูยากเย็น
รุดงหญัตยตรอมตาง	
๑ เทพารักษ์ยืนอางขนาง	ใจเด็ดแตกตาง
ก่าตรัดเด่นะพิศมัย	
๑ พรายพาษปธาวาไร	หน้าเนตรหงัดไหด
รุดงรตวงตางตรอม	
๑ เทพารักษ์ค้อยถ่อมถนอม	โอบอุ้มทรวงทอม
ตมเด้าค้อยพิมพิพระทอง	

๑	จึ่งปัด ^๕ พระกร ^๕ กอด ^๕ กร ^๕ ของ	เดียด ^๕ แด ^๕ ด ^๕ ม ^๕ ด ^๕ อง
	บาร ^๕ า ^๕ ด ^๕ ท ^๕ ง ^๕ ร ^๕ ก ^๕ ด ^๕ ร ^๕ ง ^๕ ด ^๕ ร ^๕ า	
๑	อุม ^๕ พระ ^๕ อนิ ^๕ ร ^๕ ุ ^๕ ท ^๕ ร ^๕ า ^๕ ชา	ด ^๕ อ ^๕ ด ^๕ บ ^๕ ั ^๕ ท ^๕ ม ^๕ ก ^๕ ร ^๕ ด ^๕ า
	ป ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ ท ^๕ บ ^๕ อ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ หิ ^๕ ร ^๕ ห ^๕ า ^๕ ว	
๑	เหาะ ^๕ หิ ^๕ ร ^๕ า ^๕ ก ^๕ า ^๕ ค ^๕ ่ ^๕ เด ^๕ เ ^๕ อ ^๕ น ^๕ ด ^๕ า ^๕ ว	จ ^๕ ว ^๕ น ^๕ ร ^๕ ุง ^๕ ร ^๕ เ ^๕ ง ^๕ ด ^๕ า ^๕ ว
	ใน ^๕ แซ ^๕ ก ^๕ ี่ ^๕ เซ ^๕ จ ^๕ ร ^๕ จ ^๕ ร ^๕ ด	
๑	ใน ^๕ ร ^๕ ั ^๕ ด ^๕ น ^๕ า ^๕ ก ^๕ ร ^๕ ร ^๕ เ ^๕ ื่อ ^๕ น ^๕ ร ^๕ ก	จ ^๕ ึง ^๕ ไป ^๕ ด ^๕ ่ ^๕ ป ^๕ ด ^๕ ง ^๕ ป ^๕ ด ^๕ ด
	ใน ^๕ ท ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ง ^๕ อ ^๕ ัน ^๕ แท ^๕ บ ^๕ ท ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ง ^๕ มา	
๑	ว ^๕ าง ^๕ พ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ อนิ ^๕ ร ^๕ ุ ^๕ ท ^๕ ร ^๕ า ^๕ ชา	เห ^๕ น ^๕ ือ ^๕ แ ^๕ ก ^๕ ว ^๕ อ ^๕ า ^๕ ภ ^๕ า
	ม ^๕ ัด ^๕ ด ^๕ ัง ^๕ ก ^๕ ร ^๕ ด ^๕ ัน ^๕ ร ^๕ จ ^๕ ิ ^๕ ด	
๑	ท ^๕ ้าว ^๕ ไป ^๕ ด ^๕ ิ ^๕ ง ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ค ^๕ ่ ^๕ เน ^๕ ง ^๕ น ^๕ ิ ^๕ ท	ท ^๕ ร ^๕ า ^๕ ท ^๕ ้าว ^๕ แท ^๕ บ ^๕ ช ^๕ ิ ^๕ ด
	ใน ^๕ ห ^๕ ม ^๕ อ ^๕ น ^๕ ม ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ไ ^๕ ห ^๕ ด ^๕ ห ^๕ ด ^๕ ง	
๑	พ ^๕ ด ^๕ ิ ^๕ ก ^๕ ไป ^๕ มา ^๕ พ ^๕ ิน ^๕ ด ^๕ ัน ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ค ^๕ ่	ใน ^๕ ร ^๕ ก ^๕ มา ^๕ ค ^๕ ผ ^๕ จ ^๕ ง
	ก ^๕ ั ^๕ ด ^๕ ัน ^๕ ด ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ บ ^๕ ัด ^๕ บ ^๕ ัด ^๕ ใจ	
๑	เด ^๕ ียง ^๕ บ ^๕ ั ^๕ ก ^๕ ษ ^๕ า ^๕ บ ^๕ ั ^๕ ก ^๕ ษ ^๕ ไ ^๕ ด	ค ^๕ ุ ^๕ จ ^๕ ด ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ด ^๕ *ด ^๕ าย ^๕ ใจ
	อ ^๕ ม ^๕ ฤ ^๕ ด ^๕ ย ^๕ แ ^๕ ง ^๕ ช ^๕ า ^๕ น ^๕ ช ^๕ ัน	

* น่าจะเป็น สวร คือ เสียง

๑ พระตรีรอยฉันท์ฉัน
กคคค่านิ่งเน่งนาน ท้าวท้าวทรงยรร

๑ รอยเทพยดั่งหรณให้ดาญ ทรวงกูแทบพาน
ภากยพรากพิศมัย

๑ กถวกถันรดแล้วเดวไทด วารอยพระไทร
มาถึงสำนักนิในสถาน

๑ ถ้าเทพยบอาญให้ดาญ ทรวงกูทราบขาว
ศุคนษคิตตณกู

๑ ญารอยสาวสวรรคพฐ พิศภากยพฐ
บาราสทงรกเรียงรมย์

๑ ไธสมแล้วพรากสองสม ยิงหนามเห็บกรม
หฤทัยท้าวครวญคราง ฯ

๑๑ ไธเจ็บกูเร่งเจ็บ คือเห็บ^๕เด็น^๕เดียดแตกตาง
ใจจากประจากปาง ประดองกามกาม^๕

๑ ไธเลี้ยงตำเนียงดัด วร้องในพนาด^๕
ไธออกกรอช^๕ วิต^๕เพียงพิณาค^๕นาค

๑ ไฉ้แต่งพระสุริยฉาย ไฉ้เจ็บบาราศ์ราศี	ร่ายเมฆอากาศ บดว่างคือคมแต่ ฯ
๑๖ ท้าวท้าวทุกขแด้วท้าวแด บเห็นตรงของคดอมหน	ต้องโตท้าวแปร
๑ บมีเห็นท้าวเทียบบพวกพด ก็แกดังกรดับทัพถอย	จากพญนทารญ
๑ ท้าวท้าวเทียบบพดเด้ารอย คิริขำเราะเซระขาว	จากไพรค์อ้อมคอย
๑ ถิ่นถิ่นทัพถึงพระทวาร ประตูตระหงาดั่งเมือง	รพดี* เบิกบาน
๑ เสด็จถึงพระมนทรวี้อง มถักมตากเมตติงแด่ง	แก้วกาญจนเมตติง
๑ ไปด่ปลงช้างม้าชรูแซรง ดำราญทรงพดพวกพด ฯ	อรอาบอ้อมแรง
๑๑ เสด็จไปบังคมพระ ทรีทพยไหรญ	นฤกษณถึงมน ญมณีนมนินาย

* นครทวารวดี หรือ ทวารกา

๑ แถ้วดากั๋ม้าย
นอนแน้ชรอบบอาย

๑ พระกฤษณไถยีน
แถ่นด้าวสัดอนดัม

๑ มาห้วงบันเทาพิส
หนองเกดศัรวชาม

๑ ใจท้าวบเอือเพือ
แดกรมกระอูเริม

คฤหรัตันโพรงพราย
ทุกขเดือคคือไฟฟอน

ชกัเดือกตุราศรั
แถสัดมสัดกักาม

มคือหนามมาบ่งหนาม
ชันชังวสัดตุดีเดิม

แก่ส้าวสัวรวคโถมเนติม
พรวณพิษพิสัมัย ๑

๑๘ ปางนัพนานสุตามุชาตุทรวไร
เจียรจันทรอ้าไฟ รุรัตัน

๑ บัดคินบัตทุกขบัตทมบรวจฐูรกษัตริย์
ดัมกษัตริย์วิบัติจิง ประจาก

๑ เถงแถไคกับเห็นแถเปนทุกขด้าบาก
โอยอกจะครากจิง ฤถัน

๑ เร่งคิตเร่งทุกขเร่งมเมอจิตคัมมัน
บันกามยิงยัน รทค

๑ ผาดผังยังพิจิตรวเจชากัก้าสัรด
ถาดดก้าศรวญทวน ทูรา ๑

๓๓ ปาง^๒น^๕พระพิ^๕เตยง
 ๑๐ ขอถามค^๕ค้ออา
 ๑๐ พระโณม^๕อัน^๕เน^๕ค^๕เน^๕ติ^๕ม
 ราหุมา^๕บ^๕ง^๕พร^๕ร
 ๑๐ พระน^๕้อง^๕ย^๕า^๕ไ^๕ด^๕้อ^๕า
 ค^๕ว^๕า^๕ม^๕ไ^๕ศ^๕ก^๕ค^๕ร^๕ไ^๕ด^๕ง^๕
 ๑๐ อ^๕ุ^๕ษ^๕า^๕ก^๕ำ^๕ด^๕ร^๕ค^๕ด^๕ำ^๕ว^๕
 ช^๕า^๕ย^๕ห^๕น^๕ง^๕ม^๕า^๕ด^๕อ^๕บ^๕ด^๕อ^๕ง^๕
 ๑๐ ก^๕ร^๕ิ^๕ท^๕า^๕ค^๕ระ^๕บ^๕อ^๕ม^๕อ^๕ง^๕
 ใน^๕บ^๕ั^๕ท^๕ม^๕บ^๕ร^๕ร^๕จ^๕ู^๕ร^๕ณ^๕
 ๑๐ ค^๕ร^๕น^๕ห^๕ด^๕บ^๕ก^๕ด^๕อ^๕บ^๕ห^๕น^๕
 ไ^๕ฟ^๕ไ^๕ศ^๕ก^๕ก^๕ร^๕ม^๕ก^๕ร^๕ร^๕ม^๕
 ๑๐ พ^๕ิ^๕จ^๕ิ^๕ต^๕ร^๕เ^๕ธ^๕า^๕
 แ^๕ก^๕ว^๕พ^๕อ^๕ย^๕า^๕ค^๕ร^๕ว^๕ญ^๕ค^๕ร^๕า^๕ง^๕
 ๑๐ ร^๕อ^๕ย^๕แ^๕ก^๕ว^๕ก^๕ุ^๕จ^๕ิ^๕น^๕ด^๕า^๕
 อ^๕ย^๕า^๕ท^๕ุ^๕ก^๕ช^๕ก^๕ร^๕อ^๕ุ^๕ร^๕น^๕
 ๑๐ ฌ^๕ิ^๕ว^๕ผ^๕ัน^๕บ^๕ร^๕ำ^๕ง^๕ำ^๕
 ท^๕ร^๕า^๕บ^๕ค^๕น^๕ข^๕อ^๕บ^๕อ^๕ว^๕น^๕

ค^๕อ^๕พ^๕ิ^๕จ^๕ิ^๕ต^๕ร^๕เ^๕ธ^๕า^๕*
 ค^๕ุ^๕ร^๕แม่^๕ก^๕ำ^๕ค^๕ร^๕ว^๕ญ^๕ค^๕ั^๕ธ^๕ย^๕
 ว^๕ร^๕ภ^๕า^๕ค^๕ค^๕อ^๕บ^๕ุ^๕ร^๕ณ^๕จ^๕ัน^๕ท^๕ร^๕
 ฌ^๕น^๕มา^๕ห^๕ม^๕น^๕มา^๕ห^๕ม^๕อ^๕ง^๕แ^๕ง^๕
 ค^๕ุ^๕ร^๕เช^๕ญ^๕มา^๕ร^๕เ^๕ง^๕แ^๕ง^๕
 อ^๕ัน^๕เ^๕ด^๕ย^๕ด^๕แ^๕ค^๕ำ^๕เ^๕า^๕ด^๕อ^๕ง^๕
 ค^๕ค^๕ิ^๕ด^๕ิ^๕ย^๕ด^๕ัง^๕ด^๕ม^๕ด^๕อ^๕ง^๕
 ใน^๕ร^๕า^๕ค^๕ร^๕ิ^๕ต^๕ระ^๕อ^๕ร^๕อ^๕ร^๕
 ค^๕อ^๕น^๕ง^๕ค^๕ด^๕ม^๕ด^๕ม^๕ร^๕
 ก^๕ัก^๕อ^๕ม^๕ก^๕น^๕อ^๕ม^๕ค^๕ระ^๕ห^๕ว^๕น^๕ห^๕ร^๕ร^๕ษ^๕
 ม^๕ิ^๕ด^๕ัง^๕น^๕้อง^๕นิ^๕ร^๕า^๕ด^๕พ^๕ถ^๕ัน^๕
 บ^๕มิ^๕ร^๕า^๕ง^๕จ^๕ะ^๕ร^๕อ^๕ด^๕ป^๕า^๕ง^๕
 บ^๕ัน^๕เ^๕อ^๕ม^๕โ^๕ช^๕โ^๕ด^๕ม^๕น^๕า^๕ง^๕
 ค^๕ำ^๕น^๕ึง^๕น^๕ก^๕ิ^๕บ^๕เ^๕น^๕ก^๕ด^๕
 มา^๕เ^๕น^๕เ^๕น^๕น^๕ิ^๕ก^๕ิ^๕บ^๕ค^๕น^๕
 ฤ^๕ท^๕ิ^๕ย^๕ท^๕ำ^๕ว^๕อ^๕ัน^๕ท^๕ำ^๕ว^๕ค^๕ร^๕ว^๕ญ^๕
 ช^๕ร^๕ด^๕น^๕แ^๕ก^๕เ^๕ม^๕อ^๕น^๕ย^๕า^๕ย^๕ว^๕น^๕
 ร^๕ด^๕เ^๕ค^๕ิ^๕ย^๕ร^๕บ^๕ห^๕า^๕ย^๕ห^๕อ^๕ม^๕

* ในวิษณุปุราณะ ว่า จิตรเลขา

๑๐ เชิญพี่มาเร่งแก้
แค่ชอบรูดอม

๑๑ เชิญพี่มาวาดโนม
พิจิตรเดชา

๑๒ แถ้วเดชาพระศรีศุติ
๑๓ เนตรตั้งหามฤคยู

๑๔ กรรฐาพระอนุมาทร
บาดมานัสทิชโดยจง

๑๕ ชีโคตรธฤทธีรยง
ทรงตั้งวาดจันทรจุทา

๑๖ พานาสุบุตร* เมินถา
ว่าจะปานโนมพระศรี

๑๗ เดชาพระจักรปาณ
พระศรีคือพระเขาวมาดย์ ๑

กระตูกอันเตรียมครอม
แต่รูปท้าวยังคิดดา

ทุกท้าวเทพนана
กั๊บบราชเดาฉนี้ ๑

ชลธรวรศรี

จิตคนธรร

อูรคบคี่ข้าง

พิจิตรจิตรยา**

วิสุทธจริ

๑๘ นางเพียนพระองค์ทรงจักรปรากฏไธพร
พระองค์อนิพาด แดเพณ

* พานาสุบุตร=ลูกของพานาสูร คือ นางอุษา

** ธา=อย่า

๑๐ อ้าไชโถมวรภากยอันอนุสรณ

อ้าพ่อย่าเว้นวาน มาวาด

๑๑ เถชาพระสยามภูวนาณจุพรรณเวหาต์

เห่าหงส์ดัดดัด ภิมย

๑๒ โถมวรราชันผู้ใดและอะระชม

เชิญพมาวาดคม พระมด ฯ

๑๓ เถชาพระสุชัยบดัด

ไอยราชันสุวิมด

สุรสถิตในไพชยนต์

ประดับเพชรปานิ

๑๔ พานาสุตากับมิดู

ใครพบจะละนฤบด

เพราะมิดูอันตมศรี

ดูยากแท้ชวาคัน

๑๕ เถชาดิชานถธานี

ทรงศักดิ์อุชถบหิน

ระมาดเพลิงตระมนัน

และนางนาฏธวาทา

๑๖ เทพธิดากับมิดู

ชาวพิศิตกรรณา

ครุพาษปชารา

มาเชยนิรูปพระเฮอร์

๑๗ เถชาขมนาธิบดัดทิน*

มารบาปธานีมหิศร์

ท้าวรงค์ทรงชร

คือดั่งนิฏฐา

* เถชาขมนาธิบดัดทิน.....?

๑ อุษาภิเษินบวรภาค ข้าท่านนิไซ่บวรเยาว์	ยและกามกวนเฝ้า ยศพระมุนีอุเบศร์
๑ เดชาพระนฤปดิทรง เดด็จยักษพาหนควรเห็จ	คือพระขรรค์ทรงเดช คุพันธุกนิเข้มแข็ง
๑ ลูกพานพิศบวรรูป โฉมท้าวเอาใจใครและจะแดง	บพราพร้องบยดแยง และนะพืมาวณวาด
๑ เดชาดมเด็จพระพรุณทรง เดด็จเห็นอมหาอุรกราช	วรนาคบ่วงบาด ชก้เด็กพิงพานพาด
๑ เทพือษาบมิมิเยร ท้าวณนุญเดียวชำนาญ	บมิพิศก็ประปราย เอนคูน้องมาวาดพด้น
๑ เดชาพระพายอุษ้อง เดด็จเห็นอมหาอศวกัณ	กุดศัศตรกรรรม และรเห็จในเวหา
๑ นางแดกถานหฤทัยครัด ไซ่โฉมนิพมารจนา	แก่พิจิตรเดชา นรนาถอันผจง
๑ เดชาพระไพรัชภ*มหา เดด็จเห็นอมหาบุษบกทรง	วรราชขำรงทรง ดัดดาและดัดดัด

* พระไพรัชภ คือ ท้าวเวสสุวรรณ

๑ นางศรีอุษามิรมย์
โถมักไซ้พิจิตรวาด

๑ เดชาอศักรบดัก
เด็คเห็นอมหาพฤษภบูรณ์

๑ พานาธิดากับมิดู
ข้าพมิไชนอุปพิตร

๑ เดชาอนันตฤๅษเคน
พาหนาคหิบัติ

๑ นางพิศพบุณบิบุร
ทวนักไซ้พิจิตรดำ

๑ เดชาธมเด็จพระสุดรชน
จระประภานุชดำแดง

๑ เทพอุษามิรมย์
ออกอันไชนอุปบัติ

๑ เดชาสุราษฎร์
คนขรรพทานพนิก

เร่งคำนึงก็ถาญธวาท
นฤปอันกุอาคร

ดิธำรงครเศ
พิริยภาพเรืองฤๅษ*

ครุเศอครัญจนจิต
อันมาดอบมาโถมศรี

ทรธำรงคจักร
ประดับดาษดังขยา

ณบเลงดุเดชา
รทูลจะขอแปลง

ชนเศปรวดแรง
ผู้เป็นอรรคเทพ

ดำนัยรนาฏคุม
ผู้มาเดพยธมธม

ยักษ์ราชกนิร
แด่บุรณราชราช

* ความซ้ำในหน้า ๕๑ ?

๑ พัทธยาธเรศธรณีนาง
นางแดกไข่พิจิตรวาค

๑ เสด็จมเด็จพระนฤปกฤษ
ทรงตั้งขจกรบรรพต

๑ เทพธิดาภิรมย์
ผู้มีมิตุนนฤปยุพา

๑ เสด็จมเด็จพระพลเทพ
ทรงศักดิ์คือมฤตศวร

๑ ลูกพานกเพียรพรพรรณ
ท้าวลงในคักพิจิตรพัศตร

๑ เสด็จมเด็จพระกรพา
เสด็จเห็นอมหามกรกร

๑ นางท้าวท้าวทุกขมนต์
คืนคำวักนโยหฤทัยคาค

๑๑ จิงวาคนแห่งโฉม
นางเอชคานมา

สรโณมอันโอภาส
นฤปแห่งสระศรัย

ณคือนิดพรายพรรณ
ทชุนแดกอำผตา

กัณธพาษาปชารา
และแปรเพศฤคัตถวน

ยและทรงนั่งคัตถวร
อริราชบรรบักษ์

ปดุงแดดดัจกร
บมิตึงกัณเณนอน

หนะทรงชนุศร
มณโฑคิษัฎวาลย์

กัณธโคศกและประปราน
เพราะว่าพระมิเหมือนบา

อนิรุทธราชา
บันทับทรงกัณโห

๑ อานั๑น๑แ๑น๑ร๑ู๑ป๑ท๑ำ๑ว
จ๑ำ๑น๑อ๑ง๑ก๑ระ๑อ๑ด๑ไ๑ย

๑ ผิ๑ว๑ฟ๑เ๑น๑ด๑ู๑น๑อ๑ง
ร๑อ๑น๑ร๑เ๑ำ๑ค๑อ๑เพ๑ด๑ง๑ถ๑า๑ม

๑ พ๑ระ๑น๑อ๑ง๑อ๑ย๑ำ๑ไ๑ด๑ไ๑ศ๑ก
จิ๑ต๑ไ๑ด๑ย๑ป๑ระ๑ส๑ง๑ค๑ด๑ง

๑ พิ๑จิ๑ต๑ร๑เ๑ธ๑า
ค๑ด๑ท๑ว๑าร๑พ๑ด๑ น๑

๑ ถ๑บ๑ก๑ง๑พิ๑มา๑น๑ส๑ถ๑า๑น
นิ๑ท๑รา๑ท๑ง๑ร๑พ๑ด๑

๑ ม๑อ๑ง๑ด๑ง๑ค๑ก๑ด๑บ๑บ๑ท๑ม
เห๑น๑ท๑ิ๑พ๑ย๑ไ๑ด๑ย๑

๑ โ๑บ๑อ๑ม๑เ๑า๑พ๑ระ๑ศ๑ร๑ี
เห๑ิ๑ร๑ห๑า๑ว๑ค๑ร๑ด๑ว๑ด๑เ๑ด๑

๑ ถ๑อ๑ม๑ถ๑น๑อ๑ม๑ด๑ม๑เ๑จ๑เ๑ำ
ว๑า๑ง๑ด๑ม๑อ๑ษ๑า๑ค๑ู๑ร

อ๑น๑มา๑ข๑ม๑มา๑ชา๑ย๑โ๑ษ๑
ท๑ก๑ข๑ท๑ร๑ว๑ง๑ร๑ด๑ว๑ง๑ก๑า๑ม

อ๑ญ๑เ๑ญ๑เ๑อ๑ว๑ม๑า๑ค๑บ๑ค๑ว๑า๑ม
ด๑น๑ด๑ง๑แ๑ด๑ก๑ำ๑เ๑า๑ด๑ง

อ๑น๑ไ๑ด๑แ๑ด๑อ๑น๑เ๑ำ๑จ๑ง
เ๑ว๑ระ๑ห๑ไ๑ด๑ย๑ป๑ระ๑ส๑ง๑ค๑ศ๑ร๑ี

ก๑เ๑ข๑จ๑ร๑ใน๑ร๑า๑ศ๑ร๑ี
ร๑ิ๑ช๑เ๑ร๑อ๑ง๑ท๑ง๑ห๑า๑ว๑ห๑น

ก๑อ๑ำ๑น๑ว๑ิ๑ท๑ยา๑ม๑น๑ค๑์
ก๑เ๑น๑ง๑นิ๑ท๑ร๑นิ๑ท๑รา

ก๑ร๑ด๑บ๑ก๑ร๑ด๑อ๑ก๑ห๑า
ก๑ย๑เ๑อ๑ย๑ง๑ย๑ง๑ด๑ม๑เ๑จ๑เ๑ด๑จ๑

อ๑นิ๑ร๑ุ๑ท๑ข๑เห๑ิ๑ร๑เ๑็๑จ๑
ค๑ด๑ไ๑ด๑นิ๑บ๑ร๑ ** บ๑ร๑พ๑์

ไ๑น๑ย๑อ๑ด๑ป๑ร๑า๑ง๑ด๑ง๑ด๑ง๑ศ๑ด๑
ค๑อ๑ค๑ศ๑ศ๑ศ๑ด๑ม๑ ๑

* น๑ค๑ร๑ท๑ว๑าร๑ว๑ด๑ี

** ไ๑ศ๑ณ๑ิต๑ป๑ระ ๑ - ท๑ี๑มา๑ข๑อง๑อ๑นิ๑ร๑ุ๑ท๑ร๑ค๑ำ๑จ๑น๑ที่๑แ๑ละ๑บ๑ท๑ละ๑ค๑อน๑เ๑อ๑ง๑อ๑ุ๑ณ๑ร๑ุ๑ท๑
ท๑ำ๑ย๑เ๑ล๑ม

- ๑๖ ว่างท้าวแทบท้าวเทียมมณฑล ด้วยสุจริต
 ย่อมฤทัยได้ด้านดี
- ๑ จึ่งเอนอมฤทัยโองการ แก่น้องนางพาด
 ภาควิบรทุกชน
- ๑ แต่เริ่มจากแก้วกับคน ไปด่ประรดคน
 ฤคค่านิ่งวันคืน
- ๑ รดเข้าบถาแกดถดิน รดน้ำหายหิน
 ครหิวดรโหยโหยหา
- ๑ แด่นดาวอัปสรไธภา บมิจจจินดา
 จรดถ้ายจรเคดมเกดถดกถาย
- ๑ ดงใจจึ่งแต่ดวงด้าย ถวาทร่วมดั่งตาย
 บคคค่านิ่งแกดถดถว
- ๑ ใจเข้าเจ็บยังอยู่หัว ค่นมาแต่ตัว
 กำศรวณุกำถรดแด่นทว
- ๑ เพราะเพอพเพยงปราน ข้างรอดข
- ๑ เพราะพระพมาถม
- ๑ แด่นตระโคการมณ ต้องท้าวขึ้นชม
 ประเจ้าประโดมฤค

๑๑	ต้องทำวกรัฏฐากามิ	กามาตองศรี
	ตำรวดตำราญบานใจ	
๑๒	ตุนกนิษฐ์ข้านคั่นองใน	บมิกตัวเกรงไกร
	ก็เด่นวรรณฉาว	
๑๓	ข้าสาวชาวแม่แสนสาว	ลอบล่อมคือดาว
	ระไวพิทักษ์รักษา	
๑๔	ไทรตราหาหน้าตรวดตรา	หญิงชายชายหา
	ก็รู้ระบิตวิตรอง ฯ	
๑๕	รู้แท้ว่าพระศรี	อนิรุทธลอบดอง
	ตักตักกันทองเรือนทอง	ก็กระชาบกระชับถาม
๑๖	คดีนับดี	นฤปติบิดาปราม
	คว้นความมิใช่ความ	ฤจะบีตจะบ้องคง
๑๗	นางเดี้ยวบิดาสงวน	มิให้แปมขุดฝัง
	ถมฝนบด้ององค์	ยะโยยของบแผ้วพาน
๑๘	ผิเราบรางวัล	ชีวิตเราบรางวัล
	กระบดักยังพาน	สุดเรศวเรศรุ ฯ

๑๖ ดำวไธชาญกตแทบทุต

แต่พานาสุร

มกุฏเกด้อสุรา

๑ ถูกท้าวทนมมาตมา

คมด้วยราชา

ผู้หนึ่งชำนาญชาญฉนาม

๑ มาสู่พระลูกัดมกาม

บมิอาจเช็ดขาม

พระบาทผู้เกรียงไกร

๑ คุจคักแดนเด่นเห็นไฟ

บมิไผ่หนีไทด

กำเภากำเเกาะหวังเขญ ๖

๑๗ กรุงพานครนได้พัง

ทั้งต้องตาก็เปด่งเปน

ไฟลุกประปดามเอน

รตัวคังกระเบงแซน

๑ ตามโถกย่นใคร

และจะอาจมาตุแกลน

ใคร่สัตว์รดแก้คักแดน

มาวังไฟบกดัวเกรง

๑ ครอบคักให้เท่ง

กระทุ่มเกวียครันเกรง

กักกของบนดือแฉง

ทั้งเมืองพานดัยบแฉง

๑ เรียบพยุหเด่นา

จตุรงคชรูแซรง

แกลดวกดากำแห้งแรงแ

รย่นยักษยักษา

๑ นายกษอกา

ถพิไชยกาตา

กรดังกรดกกอา

วูรวิชัยไชยไชย

- 60 -

๑ กำนัดขจัดจาย	พดमारมากมรณ
กตากกาคคือพดข [*]	และพระรามแดงผดาม
๑ กรุงพานขครนเห็น	พดพิริยมากमार
ตวรตมตวรตอนตม	ตวรเด็คตวรตักแด
๑ ผาดเผงรเริงเรียบ	พดพยุหจรัตแจ
ว่าคราน ^๕ ใครแปร	ประตองยทุทแผ้วพาน
๑ จะฆ่า ^๕ ทั้งพวกพรวค	และ ^๕ ทงโคตรตั้นตาน
ใครมึบ้ำเห็นจผดาม	อริราชรางวัดครัน
๑ กตงทองกันโงทง	ตังตองอาต่นไอศวรวัย
ศรัตวตระกุดพรว	ณตัพพรวรณมาตา ๖
๑๖ เด็รจเรียบเทียบพดโยชา	แต่นต่าแต่นต่า
อเนกแต่นยากร	
๑ หอกดาบแพนตังโตมร	ต่นาวต่าศร
กัทธนทกาศรแตง	
๑ คขรตพดหัยชรูแซรง	ช้ายชวาไชวแขวง
คือต่ายตมทรวตอก	

* กองทัพพญาขร ในเรื่องรามเกียรติ์

๑ เวียบพตอาจิดอิงออก เต็มอดมุทรกระดอ
ฉนวนฉนวนกาแฉง

๑ พดให้อั่วโมหดำแดง ชัยชัยวันแฉง
ชรแฉะวันแฉงชัยแฉง

๑ ช้องกตองแตรดังขบั้นแดง ๕ ๕
ดทานเต้ทอนพดชา

๑ ฉวดฉ้วนปราคาทอษา รอบคอบคณา
บรูกดำเพียงพโยม

๑ ไชรมบายไชรมป็นไชรมโจม ไชรมรุกไชรมโรม
รเร่งรโรมโรมรม

๑ ชุมข้างชุมม้ารกชุม ชุมพดคดาคุ่ม
คเคดอบคคด้ายดาวมัว

๑ พระศรีอนิรุทธสมชัว จักยุทธบถัว
บแกดณบเกรงกรุงพาน ฯ

๑๕ ปางนุษษามรกำดรด ระทตทรวงระดวงดาญ
กัมเกด้างคัมบทค้อมาทย ดโรชรัดนาอ้อ

๑. ว่าพระอย่าพานนฤบัตฺพาน คือเพลิงถมรรถพระคือ
พระกามมุขบทมอ้อ และบศวรประทะพนั

๕. ๑ ๒
นภาพรยาตขยณ
วณฤทธิพิศภาพ

ตรีศกดิ* รอนูราพณ
รอนาเดชเดชะ

อดุลเรนทรพานพะ
และประทับประเทิดทั้น ฯ

ตรวจเตรียมแตกต่างกัน

รำพายฉวยฉวัด

๑๖ ประจุพิทยุต

น่านาเฒ่า

— ୧୩ —

๑๐ ปรีติพหุคฺคฺยปรีติมุข หุคฺคฺยอุกฺกฺก
ก็เกริกกระเบิกหาหีบ ๑

๒๘ ๕
๑ กุณฺชนฺเชน กุแถว่นกระเวน ทหารห้ารบ
กุปราบอริน ทงแผ่นดินจบ ศัฏฐ์แด่ยงดยับ
บอาหาญญา

๑ คามเชนแซงชั้น กุฟาดกุพัน พินาศเนื่องคือ
ไครเหว่ยว่ากล้า บห่อนให้หือ แต่ตายกับมือ
ดาวคัตหวัความ ๑

๓๓ ๑ กถ้าวแถวก็แถวคตา คคาเข้าบเซ็ดตาม
สัฏฐ์ท้าวในกลางสนาม ก็แถว่งสัดก็สัดมสัดอน ๑

๒๘ ๑ กุณฺชนฺ กุณฺฉาญศัฏฐ์ ด้วยกำชราบรอน
เดือนดาวฉาญปาน กราบกรานชวอกชวอน ตายคือตุกมรณ
ชั้นไร่นนุสนับ

๑ ปันยาญยา แดระคือแถงักำ กำชราบเฉียวฉับ
ดินด้าวท้าวตาย บทันพร้องพรับ รนาบรณับ
รตมรดาบ ๑

๓๓ ๖ ๖
 ๐ พจนานุกรมฉบับ
 ๑ ๒

แสดงทาบหอนคนตาย

๕
ถกชนชนพาดสาย

บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) ๑

๒๘ กุฏนเตโถห์

ก.แท่งทาวดม

ขวัญเกียงกินเผือก

กฏเกณฑ์การโม้ ในสังคมกรรม

ชวเร็ดดเด็ดดตาม คนโตบขาม

๑ ทวนทองกวาง

กรรณหวหฺวะ

๒๒ ๘
แกมมอเพ็ชร ฯ

ใครเหวี่ยงว่าแรง จะให้ถาญเดือน

๒. บ ทน บ่าย เบอน ๔. ฟ พ น ฟ เพ็ญ

๓๓ ๒๘๐
๐ คคากคาราม

๘
๑. ทศกัณฐ์

ประเทด้วยต้มเค็มเค็มเค็มเค็ม

คำแดงเดชขิงไชย ฯ

๒๘ ๕
กนกขุนพรหม

หน้าไม้ชาญชิด

จัดให้แห่งนหงาย

พพวกพทหาญ

ปั่นพิษพิษไฟ

พนอมคอมไพร

ใครเหวี่ยงไชย

๕ บันยาคุยา

๕.
ใครเหวี่ยงตงค้อ

บทที่ ๖

กุ่มแม่น้ำ

จะให้โหงหาย

๒ ๒ ๒
บทของบทตาย

๕๒
เดือนธันวาคม

ເຂົ້າ
ເບິ່ງຍິງງາໜ້າ

เตงตายข่อยขยับ

๑๐ ตระบองกุดี กูวัดแด่ ก็ทำวัดมั่ง
ใครเหว่ยว่ากุด้า มากังกลางณรงค บ่ห่อนยืนตรง
แก๊ฝผอมมาว ๆ

๒๘ กุณฑลดา กุตงอาถา ด้วยใจถึงขนาด
๐ ด้วยแรงของอาจ เฟื่องฟุ้งไหวหวาด
 หวระหวนบนหัน

๑๐ ตริทองกุแทง ไครมาค่อแย้ง กุเลื่องแด่ที่
 ฌนุบนันบ กุรับด้วยตรี กัดงคายคัหัด
 แหนงหัดกจงไกด ฯ

๑๑ คำรามแฉ่วกัเต้นค่ออนิรุทธชมไชย
 ไกรดีหไกรโก ด้รเดื่อน ฯ

๑๒ กุณขุนแพน บหื่อนกฉวักแกดณ ในคักแพวเพื่อน
 ไครเหว่ยว่าแกฉวัก ขวัญเกียงกินเผื่อน จะให้สัเทื่อน
 ด้ท้านทัพลอย ฯ

๑๓ ทวนทองกุแทง จักให้แฉ้งแม้ง ขรเดื่อคตินคอย
 อยุ่ด้งด้คมื่อ กุเลื่องกุด้ลอย บัดคกตามรอย
 ฝทวนกุแทง ฯ

๑๔ ครนกดาวแฉ่วกัผาดผ้งยังด้มเด็จเด็คัจแด่ดง
 เดชด้ถักแด่ดง คัรผดาญ ฯ

๑๕ พระไถ่กรุกันพดमार
 จะผดาญชวักคนรชน
 คุจด้งพระกาด

๑ พ่ายพังหลังหน้าจรายจรณ แด่นชรอนชรอกชน
ก็ตกกระหม่าบ้าใจ

๑ ถัดดาเห็ดอกหงไหด ถอยถึงพลใน
ก็แด่นแดเร้นชรอกชรอน

๑ ชุมดับกับแก้มารมณ เพื่อพระราญรอน
ก็ตายชรอนชรดับเหง

๑ ถ่าบากยากใจดำเคง กรุงพานแดง
ก็ดูทรม่าวชาวขยัน

๑ หอกดาบอาวุธโจษจรร บเป็นการกรร
แดกรรมใดมาบนดาด

๑ พานาตุรเร่งกุมภานท์ อันมีไชยชาญ
คือกุมภกุมภนิกุมภ*

๑ บัดทอดศรพนชประชุม ประชิตรวดรม
ก็วัดพระองคอนาถ

๑ พดให้ถ้อมรอบกจากถาด ครัวงคร่าพระบาท
มายังพระดานเถื่อนพด

* ชื่อแทตย์ ๒ คน คือ กุมภ และ นิกุมภ ที่แย่งนางติโลตตมา

๑ กรุงพานกักรัณนต ชายเดี่ยวเดี่ยวด
มารุกมาราญวาว

๑ พดเวาตายเต็มขรณ บควรวัว
วชายผู้เดี่ยวดุดแคน

๑ กรุงพานกักรัณนต เวามัตถาแคน
ก้อยดาคับกับมอ

๑ ฆ่าผีตาบเดี่ยวฤหือ ไว้ให้เอ็งดื้อ
ว่าชายเซดยด้อยศ

๑ ฟังถามให้เห็นปรากฏ พงศาสมมต
ฤชาดิชยธามาญ

๑ บัดกักรัณนตจรรณ ให้รอบขอบสถาน
เจ็ดชั้นจันรรจรรจวน ฯ

๑ เทพพานศุตา* ทุกขานถกักรัณนต ท้าวทวนรณจวนใจ
กักรัณนต

๑ มือเท่งทรวงกักรัณนตจิตตต ดาญธมรณนทจัก
ษุชต

* พาณศุตา คือ นางอุษา

๑๐ บาบไตพระแถมมาพบพิบากทุกขทน พักเตรศกมด
มุดทิน

๑๑ ข้าห้ามพระพี่แถมพระบมิหุคยีน ห่วงกำเคาตินดวง
ไนแค

๑๒ ต้องเคยเสวยรตคือสุธารธมาแปร เป็นพิษฉันแดง
มดัก

๑๓ ห่วงช่วยช่วยมิได้มาได้ทุกขอันหนัก ตายคกทะเดดักดัก
ถูอด

๑๔ ใครคือรคนดำเภาจะเอนถบดัจอด ฝั่งทงต้องรอดัก
ดำราณ ๑

๑๕ ปางนั้นนารท* บันดาล ดัดพินเหาะทยาน
มาโดยทิมัพรพราย

๑๖ บัดเหาะเหิรมาไถ่ถกราย เมืองพานเนิดฉาย
คือไฉนบุรบุรี

๑๗ เสงเห็นหุดานพระจักรี ต้องศรไกรธั้
จำนำจ่านองจองจำ

* นารทฤๅ

- ๑ คุงวัดดาเกี้ยว^๕กิ้งดำ ไม้ทองงามงำ
คือเมฆบังทินกร
- ๑ เหาะเหิรจากไถ่นินกร ข้ามเขจรจร
ก็จรดในเมืองจักรี
- ๑ เด็ดจาดพระมนเทียรศรี พระกฤษณบดี
สถดจรรุญทุตถวาย
- ๑ แดงโดยไคเห็นบรยาย หาดนท้าวท้าวตาย
ก็^๕กั่งในกตางพระพदान
- ๑ เพราะเพื่อไปพานพวกพาด พานาตุรดาต
อตุรทอดศรพด
- ๑ พระกฤษณครน^๕พ้งยินณน เกี้ยว^๕โกธรานนค์
พิกตพิการพิกตระ
- ๑ บัดหาพระปรทัษม^{*}พระ พดเทพตะระ
ตรงกฤททคคือตั้งห์
- ๑ บัดพระจิงควรคคถึง คุร^๕ทราชบหัง
ก็เหิรมาคดโดยปอง

* พระปรทัษมน

๑ ดำรงกษัตริย์แต่ตั้งครุฑมาศของ พ้าหัด้าเรื่องรอง
จำรูญจำรัสชวาลย์

๑ ฤทธิครุฑคือเพลิงเผาผลาญ ครุฑราชประหาร
ประหับประเหิรพกพัน

๑ แดงเพลิงเบ่งแดงรอบวัน พ่างเพียงเพลิงกัณฑ์
ก็ร้อนระงมดินบน

๑ เเผาผลาญนาคราชทบทน บได้เกรงผจญ
ก็วางยังสร้อยสระศรี

๑ ชุบตราบดินดุกนชิ บั๊กษาธิบตี
ก็คั่นตระบัดบัคใจ

๑ บดฟ้าบดดินบังใบ บั๊กเรวร้อนใน
นภณภัดดัดถน

๑ บัดบัคครีณาฉนวนาน ฉนวนาบผาญ
ด้วยเดชเดชะด

๑ เดชครุฑราชทบทน บั๊กบ้องปกรณ
ปะทะศิขานด* นาค

* ศิขานล = พระเพลิง

- ๑ พระเพลิงขึ้นแตรผ่นผาด มังยังครุฑราช
ก็ราญตะระณรงค์
- ๑ ต้องเข้าคฤกรูกผดามผดง ต้องยงค้อยง
ยรรยงในกถางเวหา
- ๑ ต้องแรงค้อยงสหัสสา ต้องท้าวมหิมา
นภาพพิริยประกาศ
- ๑ บัดพระเพลิงแผดงศรคำสตร์ ศรอันนิเวศ
ยังพระครุฑชาญไชย
- ๑ นารายณ์ก็แผดงศรไป นารายณ์ไกร
ปะทะศิขานธนาศ
- ๑ บัดพระจักร์ตามตวาด จักแผดงผดามผาด
จะชดด้วยจักร์จักร
- ๑ บดินนงพระองค์ รัตเรงรพพิ
รียภาพออกกถักกรร
- ๑ พระกฤษณ์ก็ร้องผาดผ่น ผาดงศรพกพัน
ตระหลบตระเถิดคักคณาค
- ๑ บัดพระตำองค์บรรหาร รุกโรมโชมผดาม
ต้มเต็จพระกฤษณ์จอมจักร

๑ จอมจักรจักรผดญาแดงผดัก พระเพด็จรววมศักดิ์
ศุภคัมคัมโดยดล

๓. **ทุกเทพธิดาในบ้น** **ถวายบุษปตุคน**
ชแต่ด้นเตจจกร

๑๑. แด่นครียดำแคงคนตรี
 ๑๒. วยพระพุฒีกัดอไชย ๑

๑๓ ปางนฤขันธ์ ขุทนต์หทัยอันเจ็ดประการ
กัมมเกตุอัญเชิญใคร ภพนาถเสด็จจงดั้น

๑ จงพระบำบุง
ให้นาคทั้งพวงพร

กชอเนกโฆษจรร
คพิบัติคดีเดียว

๑ พระกฤษณเดชะเหนือ คุรุทราชนับเนียว
มีกวกกรดับเดี่ยว ด้เอนทอชราด

๙ ถบถบถบถบถ
๙ ถบถบถบถบถ

๑๖ พานาสูตรเรียบพลจน์ หน้าตังโฆจรร
คือแถวสมุทรดามรรค

* แสงฝน คือ ดวงอาทิตย์

๑๑ ธรรมพัสสวาทุชฌนังกร หาญห้าวเทิดทັ
กำเเดาะกำดั่งแค้นแค้น

๑๒ หมูหนึ่งเรื่องรบวันทะ เทียมด้วยแกะแพะ
แดพด้อยดาศา

๑๓ หมูหนึ่งขอรูคณา พดแข่งซ้ายขวา
กำดั่งรยงยงยุทธ

๑๔ หมูหนึ่งแคว้นแกดวดีทริอุค คมเดชปรทุษรู
เทียรทหารห้อมล้อมแหน

๑๕ หมูหนึ่งขี้เผือกเหต้อแค้น พวกพดบมิแค้น
ธรรมคนธรรมคักคักคน ฯ

๑๕ แค้นดำพดคชชาญชน ทนแก้ป็นย่น แก่หอกหาญ

๑๖ แค้นดำพดคชเชียวชาญ ราญตรงคั่ง คชชิงชัย

๑๗ แค้นดำพดคชเค็กกษัย ไพรราบปราบชัย อริฤทธิ์

๑๘ แค้นดำพดคชเชียวชิต ขวิดตุเมรุคิ รโทรมทรุด

๑๙ ดำนายพดคชยงยุทธ วิริยวิชัย ชำนาญชาญ

๒๐ ดำนายพดคชรอนุราญ มารวิชัยชาญ ชเยศวรณ

๒๑ ดำนายพดคชบุกบร กรกระดั่งศรี กำดั่งยง

- ๑. ^๑ตำนานยพดคชราญรงค ทรงกฤษณทง กำยำแดง
- ๑. ^๑ตำนานยพดคชเรึงแรง แแดงกำชราบศร บำบัดภักดิ์
- ๑. ^๑ตำนานยพดพดชนัดชนัด ชัดทั้งหอกชัด ชัดช่าย ๗

^๑ ร่ำ ^๑ คุจชีวิตเมรุให้ทลาย
 ก็หวาดไหวหรรณ
 ได้ด้วยคัตมมือเดียว
 ง่าวฮอกด่างไธว
 แแดงกำชราบศรคักดาชดาว
^๑ ทงคณบนคระหอบอากาศ
 แย่งสุพรรณอนเอก
 ยิงสุริยรัศมี
 เพอจะยุทสุบรรณ
 พดคั่นข้างแต่ถ้าว
 ชานุกชานุกเหตอเขียว
 แแดงศรคิลปเฉียวฉิม
^๑ ผ้าชนดอดดำดีเลิศ
 หนช่ายชวาหน้าหลัง

โจมจำรายช่ายอรินาศ
 กรกระว้างก็ด
 ดูเฉียวฉิมกดับกดอก
 ประคับริไรเรืองแดง
 คุจน่านาวห้าฝน
 แพร้วพนาศชนักแรง
 รจเรชแก้วเก้าง
 มีตามหน้าดดาบครุฑ
 ฤทธิชำนัดแก้วนกล
 หัวก็หัวเหตอหาญ
^๑ เรียวก็เรียวแรงก็แรง
 จับแต่ใดให้ทวนทอด
 หมวกพรายเพริศประคัมประคา
 โจมจำบังปรบักัน

ย่อมพลยักขาธิปะ
คือใครขวางม้วยไหม้
เพียงพดราพณาสูตรักคิ ๖

คุดหิยบถระวันมามีอ
เบ่งเป็นไฟทั้งต้องตาปปลาบ

๓๖ หัวหน้าสูตรักคิ
ษราชอนันท์มา

๕
สูตรนัย่อมยัก

๑๐ เขาจงใจจักพาชา
ชิเบศรเคโซไชย

๕
ตั้งหน้าทนรา

๑๐ เรียบพลแต่ละดินรพไธว
ประเทคประกอบสรรพเดรัจฉ ๖

๕
อาวุขเกรียงไกร

๑๐ ร่ำดำแต่ละเหิรหาเวหิจ*
กวัคไกวกวัคไกวโพยม*
ดำแต่ละอุครไธเดยว*
ดำแต่ละนิวเนกตม*
เนคศรีธยาม* พรายเพรา
มโนเวกไกววิริย*
เหาะหักรณจำบัง*

๕
ดำแต่ละเดรัจฉาไธจจักร*
จุโจมกตางรณมุข*
เลิศนับเฉยวแด่นปลิว*
ชมพุนทพรายเพริศ*
แต่งต้นเทาทียมเมฆ*
พิริยพลก่าเกาะ
แต่ละศรีธงฆไธสุทธ*

* คำเหล่านี้เข้าใจว่า เป็นชื่อทำเนียบรวางม้าต้น

แด่พิทยคมดังเมด็อง
 ถ้วนทุกภาคนานา
 เชี่ยวชาญไสยห้าวฮิ
 ชำนาญแด่ห้าวหิน
 ดำหรับสงครามพิฆาฏ
 ถือกวนทองแด่ฟ้า
 นายหม่อมาศเกราะไกร
 ส่วนถูกจาปเกรียงกรู
 กุมศรแด่ดวงพิฆาฏ
 นายแแต่สร้งดีหนาท
 เตี้ยงด้นทัพทุกด้าน
 แด่นรุษยิงแย่ง
 จรดดินบนจบจักร
 ด้วยถูกจาปแด่นดิว
 ฉับเฉยวณจำบัง
 ยัวเยาโยให้ห้าวหม
 แด่ดำคณดังชยา
 คุบปีคบบ้องครวณ
 หวงบับดัดมเด็จพระจักร ๑

แด่ดีให้ด็องมดาก
 แด่นดังชยาอดังไช
 ชำนิแด่ห้าวหาญ
 ชนชมรณห้าวหับ
 นายเผ่นผาดผ่นผยง
 คาบดังกดาพันฟาด
 ให้เอาไชไชยดาก
 อินทรนุผลลงแดง
 คัดคนขาดจัดชยา
 ร้องครหวาดไกรเกรียง
 เตี้ยงด้นทัพทุกแดน
 โจมบันแทงในรณ
 ชักกทัณฑ์กำซาบ
 ฉับเฉยวณแด่นดิว
 ทังช่ายชวาแกว่งไกว
 รบเร็วรวดครวจกัน
 หน้าหลังชวรออบทิศ
 แฉ่งเชยวชนย่นรยัด

๑๖ เขาเร่งรีบเข้าบิหมัน
๑๖ บดินทศรัยดังกร

หวังตั้งอุบค

๑๖ ตระบัดแผดงศรเหต้อศร
๑๖ ตมเตจนาธิบค

ตองยังฎฐร

๑๖ ๕ ทนพระกฤษณภูมิ
๑๖ ๕ ทนาทผาดแผดงแตดง

๑๖ ๕ เตะศรต

๑๖ พดมารโรมพุงโรมแทง
๑๖ ตพรังตพรอมผดาญผดง

๑๖ โรมโรมผดาญผดง

๑๖ ๕ เขาตคตพิษณองค
๑๖ จักรตคตพิไชย ๖

๑๖ จักรธาธิปทง

๑๖ ๕ ปางนพระพดเทพ
๑๖ ตวางไสวไหว

๑๖ ๕ กตตคตฎไทร

๑๖ พดพิริยโยษจรร

๑๖ ๕ ทุดแตตมเตจพระ
๑๖ มถางมารพ่ายผัน

๑๖ ๕ กฤษณจจะฮาจกรร

๑๖ ๕ พินาศในณศาตด

๑๖ ๕ จังไซตมเตจพระ
๑๖ ๕ แกวนยีนในกถางรณ

๑๖ ๕ พดเทพธาญกถ

๑๖ ๕ ตาเกิงกรกระตังไถ ๖

๑๑ ปางนั้นหมู่พวกพลไฟ	วิฆเนศวรไป
คือฝนชะแฉะแพร่พรอง	
๑ จักรเบ้าตั้งตระเวง	เตียงค้ำพิทศเกรง
คกรนค่อฟ้าพันกรัง	
๑ เว่งพระพลเทพจำบัง	บุกบันพ่ายพัง
ก็เกริกด้วยภยันจรดจราย	
๑ บ้างหัวขาดบ้างตัวตาย	ได้พุ่งทลัถถาย
กาจายกระตุกเหดกถาญ	
๑ เตือดไหลดคือโสรเชวาระธาร	ยักษาพดพาน
โสรหมก่ผาดผดถาญผดง	
๑ พระพลเทพาเอองค์	ศัตรูผยผง
ก็เหดกคือจุนชุต	
๑ จับข้างซัดข้างยบย	จับด้หซัดด้ห
รยบรยบยอยยบ	
๑ จับมาซัดมาแดงดับ	พระพลเทพรับ
๒ ทงพลพลพินาศ	
๑ ทัพพลพ่ายพังยงราช	พานาตุรชยาค
กณังยงพระอิศวร*	

* หัวพาณะสู้ไม่ได้ ไปทูลขอให้พระอิศวรมาช่วยรบ

๑ ปรับความคือนรอันรณจาน
ทำนุญบำบวงสรวงเดร์	กัมเกด้าท่าวทวน
๑ พระกฤษณพระพดเท
ตุเรนทรศักติวิบาต	พาภาคยมเห
๑ พระผดามพดมารแหดกถาญ
พระบาทไปช่วยเร่งรณ	ขอเชิญภูบาต
๑ จิงไซศัพชนแคว่นกต
ณภาพทรงชนุศร	แคว่นแกดัวกตางพด
๑ หัวเหาะเหิรมาแห่งตมร
คือนักกถาเวรียงไกร	แกว่งศรไกวศร
๑ นิฤมิตไครมุขมุขไคร
จำรูญจำรัสเรืองแสง	นัยนเปดงเปดวไฟ
๑ บัดพระพดเทพดำแดง
ประทะศัพชนชิงไชย	ชัยชัยผดามญผดง
๑ ศัพชนกัผดงศรไป
พนัดกพนัดอเด็คคือน	คัวยฤทธิเกรียงไกร
๑ ค่องพระพดเทพบอ
ดระบัตกถันพิศวง	ไถคกจากมือ

๑ ทำวถัมในแผ่นบมิตรง
พระจักรจักรชดา

บัคจักร์ทรง

๑ ดูปองคพระพดเทพา
มาไธรจมาธรงทุกขทน

เพียงทิพยสุธา

๑ ศัพชนกักรชานนคั
ในองคพระจักร์

เข้าในบัคดด

๑ จักรชิปพิษณบคั
รียภาพคักคิอนนคั

ด้วยเดชะพี

๑ ศัพชนชัยเข้าด้วยพถัน
จะจองศัพชนชิต

ในพระองคคัณ

๑ เอาออกมาได้ด้วยฤท
ณจักร์จกมาเผาผดาญ

ชานนคพระพิษ

๑ อากาศภาคห้ามบมินาน
ประทานชัพศัพชน

ขอพระไปรดปราน

๑ จังพระยังหยุคบมิจวน
ก็ไปยังพระศุถั

ด้วยจักรรอนญรอน

๑ ในกษณนจังพระอ
รียภูคปี่ศาจนานา

ศัวรเจ้าเรียบพี

๑ เทพฤษัฎฐิพิทยา
อเนกองค์มพร

ชรครุทคณา

๑ ต่างต่างเขจรภูธร
ประดับประดาขดวงจันทร์

คือนิตารากร

๑ พระรัศมีพระฉายฉาน
ครวณด้วยหม่นรัศมี

คือเดือนด้วยผัน

๑ พระเด็จจุพฤษภพระศรี
จำรูญจำรัสจักรพาพ

ไฉ่ดังขรุจ

๑ หัวหน้าพระนันทการ
ยักษภูตบีค้ำจ

ทักษิณฝูงมาร

๑ โดยประจิมรากษสชาติ
พระชนทกumarพิไชย

อัคระยุพราช

๑ วิษเณศวรวิษนประไลย
กำลังกำเภาแค้นด่า

ถืออาวุธไกร

๑ ย่อมพอกพดหมุ่มแมนมาร
ประยุทขิงเรื่อราญ

ย่อมหาญเหลือหาญ

๑ บ้างเขี้ยวขวาคำคุณด้าน
พรวณอินทรธนู

ยอมมารประมาณ

๑ เหา ^๑ มา ^๑ ห้อม ^๑ ล้อม ^๑ พระ ^๑ คู่ ^๑ ยัง ^๑ รง ^๑ กร ^๑ งค ^๑ ประ ^๑ ทะ	ด้ ^๑ ดาก ^๑ นั ^๑ กร ^๑
๑ พระ ^๑ กุม ^๑ มา ^๑ ร ^๑ ผู้ ^๑ ฤ ^๑ ทธิ ^๑ เค ^๑ ชะ ^๑ ม ^๑ ยุ ^๑ ระ ^๑ พา ^๑ ห ^๑ นะ ^๑ บ ^๑ น ^๑ ด ^๑ อ	เด ^๑ โ ^๑ ช ^๑ า ^๑ ณ ^๑ ช ^๑ นะ
๑ หก ^๑ หน้า ^๑ ท ^๑ ว ^๑ า ^๑ ท ^๑ ศ ^๑ ถ ^๑ ว ^๑ น ^๑ มี ^๑ อ ^๑ ถ ^๑ ถ ^๑ อ ^๑ ก ^๑ ค ^๑ อ ^๑ แ ^๑ ง ^๑ พิ ^๑ ท ^๑ ย ^๑ ค	ศ ^๑ ด้ ^๑ ศ ^๑ รา ^๑ ว ^๑ ร ^๑ ถ ^๑ อ
๑ ต ^๑ อ ^๑ ง ^๑ ค ^๑ ง ^๑ ค ^๑ อ ^๑ ก ^๑ น ^๑ บ ^๑ มิ ^๑ ห ^๑ ย ^๑ ค ^๑ อ ^๑ เน ^๑ ก ^๑ ก ^๑ ด ^๑ แ ^๑ ก ^๑ ก ^๑ ด	ก ^๑ ด ^๑ แ ^๑ ก ^๑ ก ^๑ ด ^๑ ย ^๑ ท ^๑ ช
๑ ต ^๑ า ^๑ ค ^๑ ศ ^๑ ร ^๑ ไป ^๑ มา ^๑ เด ^๑ ย ^๑ ค ^๑ ด ^๑ น ^๑ ค ^๑ อ ^๑ จ ^๑ ก ^๑ ร ^๑ พา ^๑ พ ^๑ จะ ^๑ พ ^๑ ก ^๑ *	เพ ^๑ ย ^๑ ง ^๑ ฉ ^๑ า ^๑ ฉ ^๑ า ^๑ ว ^๑ ฝ ^๑ น
๑ เท ^๑ พา ^๑ ตุ ^๑ ร ^๑ ค ^๑ ณ ^๑ ดา ^๑ ด ^๑ ค ^๑ ก ^๑ ระ ^๑ ห ^๑ มา ^๑ แ ^๑ ะ ^๑ บ ^๑ ้า ^๑ ใจ ^๑ ห ^๑ าย	ใจ ^๑ ส ^๑ ย ^๑ บ ^๑ แ ^๑ ด ^๑ ย ^๑ ง ^๑ อ ^๑ ก
๑ จ ^๑ ก ^๑ ร ^๑ จ ^๑ ับ ^๑ จ ^๑ ัก ^๑ ร ^๑ ว ^๑ ด ^๑ ว ^๑ าย ^๑ พ ^๑ ระ ^๑ โ ^๑ ษ ^๑ ร ^๑ ู ^๑ ห ^๑ ำ ^๑ ม ^๑ ค ^๑ ัน ^๑ ก ^๑ ง	พ ^๑ ระ ^๑ อ ^๑ ิ ^๑ ศ ^๑ ว ^๑ ร ^๑ ก ^๑ ี ^๑ ผ ^๑ าย
๑ พ ^๑ ระ ^๑ ก ^๑ ุม ^๑ า ^๑ ร ^๑ ถ ^๑ อย ^๑ จ ^๑ า ^๑ ก ^๑ ณ ^๑ ร ^๑ ง ^๑ ค ^๑ ช ^๑ น ^๑ แ ^๑ ด ^๑ น ^๑ ำ ^๑ ว ^๑ เม ^๑ ร ^๑ ท ^๑ อ ^๑ ง	พ ^๑ ระ ^๑ อ ^๑ ิ ^๑ ศ ^๑ ว ^๑ ร ^๑ ก ^๑ ี ^๑ ท ^๑ ร ^๑ ง

* พก = วก คือ พลิก หกกลับ

๑ เข้าค่อพระกฤษณประดอง ประดองตระหลบดห่า	ศรตองตองตอง
๑ พระแดงครอกันมา ก๊าดประทะทบท	เอาอักษณิดา
๑ พระแดงเพ็ชรราศครประชน แดงเพ็ชรวิบเพช	เพ็ชรระดมคด
๑ พระแดงพายูวาคพระศรี หศรพายูปะทะ	แดงครครดี
๑ แแดงครครทาบคร ก๊แดงครทราชประชน	พระเดชเดชะ
๑ แแดงครครเพนห้าฝน จํรายจํรัตแดงผดง	ห้าฝนครต่น
๑ พระแดงไนมมาค*ยรรยง รงคพิษณกรบ	ฤทธิรุมรณรงค
๑ ดองกากงกนทานทบ ครเดดพันดกนดินบน	แดงครครหลบ
๑ แแดงครพดครณวิมด แดงอักษฎาพบรรหาร	คิ้วพศักระพด

* เข้าใจว่า นัยนาสตร คือ นัยน+อัสตร ดูหน้าต่อไป

๑ เป้าตั้งขี้เตี้ยตั้งขี้ดำราญ
ขไมยพายูประกาศ	ชมชาญขึ้นบาน
๑ พระอิศวรจักแฉดงผลาด
ก็ให้พิณาค่พระพิทข**	เคโซไนยนารถ*
๑ บดินนเทพฤษดิ์ทิช
ธิอย่าบรรหารคาไฟ	ขอพระสร่วมฤท
๑ เกรงภพมณฑลจะประไลย
ก็โดยสรณฤษดิ์สาร	คู่ฤทไวย
๑ เห็นตอมมือตอมสังหาร
รดวงฤไทยวันทค	พานาสूरดาต
๑ คิดว่าถ้าตายไวยศ
พระเกยรติดาฤแฉดง	ไนรณปรากฏ
๑ เรียงเรียบรพดตงแพน
ตมุพระตอกอกออง	โตมรเหต้อแด่น
๑ หัวหน้าทศขรรคกระดิ่ง
ประดับประดาคาษดา	อาวูขประคัง

* เข้าใจว่า นัยนาสตร คือ นัยน+อัสตร หมายถึงดวงตาที่สาม
ของพระอิศวร

** ...พระพิณย์ ?

๑ ขี้เต๋อโค้งขี้เต๋อขี้เต๋อ
มรณกรแต่ดั่ง

ขี้เรตขี้จา

๑ ขี้โคขี้กษโภค
รียเคื่องด่ากบกับมือ

หัวหน้าพดพิ

๑ บัด^๕นกรุงพานชกถือ
พันฏกนิเตโชไชย

ศรพันบันญา

๑ ขนดัยกษรากษธเกรียงไกร
สว่าง^๕ทงข้างม้ารถ

ขนดमारได้ว

๑ ขนด^๕เทคยนิกรปรากฏ
พาดพานตุ้รตุ้เรนทร์

ฝูงพวกพดพด

๑ เข้าค่อพระกฤษณนฤเบน
เมทนิศัจจ

ทราชิปเพียงเมรุ

๑ พระปรทัชยุมค่อพวกพด
จำรายจรายชขายชจัต

ชาดขรรคจำรณ

๑ บัดพระพดเทพบำบัด
อูรอุระแห่หตาย

ถือไถแถกคัต

๑ ฝูงพวกพดमारชจัตชขาย
พินาศกถางธัมมฏ

หัวหน้าแตกตาย

๑ พระปรัถยุมเกรียงกร
รค์กิดิแดดาญทัก

ค่อแทคยาตุ

๑ บัดพานาตร์พระจัก
แดจกรจักรนทา

กริแกว่งครจักร

๑ พานาตร์แกว่งขรรค์กำ
อเนกดูโพรงพราย

ขรารบสารแด่นด้า

๑ อิกอิงอากาศขจัตขาย
ละดอกระณอกขดยทข

ไม้ให้ด้แหดกหลาย

๑ ว่าเหวยท้าวโตด้าอุคัม
จงมาประทะในดัมร

แกดัวกด้าอย่าหยุด

๑ จักกริแกดัวกด้าบมิหยอน
ดร์ทัดดร์เทอนภไพร

ไทด้หบวร

๑ ว่าเหวยมิงมาชิงไชย
จะให้มัพินาศบมินาน

คุจฝอยทอดไฟ

๑ มิงเนกจงจอกด้ามาญ
ดัวยด้หราชบขาม

หวัจกัพพาน

๑ ฝม็อกุไซคนทราม
ดร์เทอนดร์ทานหวาดไหว

ในแผ่นภพด้าม

๑ ดั้^๑หัด^๑แห่ง^๑หัด^๑แต่^๑ไถด
พิ^๑นาศ^๑ใน^๑รณ^๑ร^๑ง^๑ค^๑

ดัก^๑ว่า^๑ค^๑น^๑ก^๑ษ^๑ย^๑

๑ จัก^๑เห^๑ด^๑ก^๑แ^๑เ^๑ก^๑เป็น^๑ผ^๑ย^๑ผ^๑ง^๑
ญ^๑ว่า^๑จ^๑ร^๑อ^๑ด^๑ป^๑าง^๑เป^๑น

จ^๑อม^๑จ^๑อ^๑ม^๑ก^๑ด^๑าง^๑ณ^๑ร^๑ง^๑ค^๑

๑ ม^๑ึง^๑มา^๑ค^๑อ^๑เช^๑ญ^๑เก^๑ย^๑ง^๑เช^๑ญ^๑
บ^๑ร^๑อ^๑ด^๑ช^๑ว^๑ด^๑ป^๑าง^๑เด^๑ย^๑ว

จ^๑ัก^๑ถ^๑ึง^๑ม^๑ึง^๑เห^๑็น

๑ ส^๑อ^๑ง^๑ท^๑้าว^๑ร^๑่ง^๑ร^๑ณ^๑ณ^๑ับ^๑เด^๑ย^๑ว^๑
ป^๑ร^๑ท^๑ะ^๑ป^๑ร^๑ท^๑บ^๑ไป^๑มา

ส^๑อ^๑ง^๑เด^๑ย^๑ว^๑ด^๑้าว^๑เด^๑ย^๑ว

๑ ไ^๑ห^๑ว^๑ไ^๑ห^๑ว^๑ห^๑ว^๑ด^๑ห^๑ว^๑ด^๑พ^๑ุ^๑ช^๑า^๑
จ^๑ะ^๑พ^๑ก^๑จ^๑ะ^๑พ^๑ด^๑ว^๑ก^๑ภ^๑ว^๑ด^๑ด^๑

ไ^๑ห^๑ว^๑เม^๑ร^๑ุ^๑ค^๑ด^๑า^๑ค^๑ด^๑า

๑ ด^๑่า^๑ด^๑ศ^๑ร^๑ไป^๑มา^๑เด^๑ย^๑ค^๑ณ^๑
เพ^๑ย^๑ง^๑จ^๑ั^๑ร^๑พ^๑า^๑พ^๑ะ^๑พ^๑ก

เพ^๑ย^๑ง^๑ฉ^๑า^๑ฉ^๑า^๑ว^๑ฝ^๑น

๑ เท^๑พ^๑า^๑สุ^๑ร^๑ค^๑ณ^๑ด^๑า^๑ด^๑ก^๑
ก^๑ร^๑ห^๑มา^๑ก^๑ั^๑บ^๑า^๑ไ^๑ห^๑า^๑ย

ไ^๑จ^๑ด^๑ย^๑บ^๑แ^๑ด^๑ย^๑ง^๑อ^๑ก

๑ จ^๑ั^๑ก^๑ร^๑จ^๑ั^๑ก^๑ร^๑จ^๑ั^๑ก^๑ร^๑ว^๑ด^๑ว^๑าย^๑
พ^๑ระ^๑โ^๑ษ^๑ร^๑ู^๑ห^๑ำ^๑ม^๑ด^๑้วย^๑ค^๑

พ^๑ระ^๑อิ^๑ศ^๑ว^๑ร^๑ผ^๑าย

๑ ค^๑ัก^๑ค^๑ัก^๑ค^๑เร^๑ง^๑ค^๑เร^๑ง^๑ช^๑า^๑ษ^๑ต^๑ร^๑
ห^๑ด^๑ห^๑น^๑า^๑ท^๑ด^๑ร^๑ร^๑ท^๑บ

ค^๑ือ^๑ด^๑ั^๑ห^๑ด^๑ั^๑ห^๑ด^๑

๑ บัดพระจักรกัถับ กตองฉฉฉฉฉฉฉฉฉ	แกว่งไกวจักรฉฉ
๑ ขกขาคมอมารทงพ กักกักกักในฉฉ	เหตอกรตองฉฉ
๑ จักรจักรอญให้มรณ กขอชฉฉฉฉฉ	พฤษภภษร
๑ ไ่วเปนมฉฉฉฉฉฉ บให้พฉฉฉในฉฉฉ	เผ้าทวารบฉฉ
๑ เด็จฉฉฉฉฉฉฉฉฉ เศฉฉฉฉฉฉฉฉฉ	ทรฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ภพฉฉฉฉฉฉ
๑ ปางฉฉฉฉฉฉฉฉฉ* ปรฉฉฉฉ* พฉฉฉฉ*	ฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉ* รื่องฉฉ
๑ เด็จฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉ	ฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉ
๑ เทพฉฉฉฉฉฉฉฉฉ โดยฉฉฉฉฉฉฉฉฉ	ฉฉฉฉฉฉฉ ทฉฉฉฉฉฉ

* พระภษณ พระปรฉฉฉฉฉฉฉฉฉ (พฉฉฉฉฉ=ฉฉฉฉฉฉฉฉฉ) และพระฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉ

๑ กับถึงมหานครใด
ตามนตอมาคยรพด

๑ ชมเดชพระศรีอนิรุท
ด้วยสุขแดนสุธำราญ

๑ เกษมกษัตริย์เกษมพิภพเรือง
เปรมปรดิณฤๅคัฏระกอง

๑ ครอบค้งมหรณพมหา
พระเกียรติดิณฤๅคัฏระกอง

๑ ด้วยเดชะบุญญา
ผูกพันทนต์ขององค์

๑ จวงจิตอันมั่นหมาย
บเห็นแก่หัตถ์บนอน

๑ ครนคำฉันท์ที่เดรัจฉ
จึงเดรัจฉาเร้าเพียร

๑ ขอจงอุปถัมภก
อดังขัตยขรรมา

ยบุรีคือนเมืองบน
ทงมณฑลจักรพาพ

ขอสาครือเขาวมาดัย
สุขแต่พยธัมมตอง

เกษมสุขเปรมปอง
กรกชบันกาม

มหิทธิโลกยธรรบตาม
มนเรนทรคงตรง ฯ

จิการาอันธมพงค์
คุณท่านอันสุนทร

บวางวายค่านึงกลดอน
ตำริหตริบเว้นเว้น

แต่ดำเร้าก็เร่งเขียน
จำนงจิตคจินดา

กการซึ่งอันปราคณา
จงครัดแจ่มโนโน

๑ จงเผด็จเกิดศร
 นฤพยารินฤชัย
 ๑ นฤทุกชนฤโคก
 เปนสัตว์คิณทร
 ๑ แม่นไปบได้ด
 บัญญาริการ
 ๑ ขอถกิดในดัก
 ้นข้างใต้ถันค
 ๑ ขอจงเจริณสัตว์
 ขอจงเจริณอา
 ๑ ขอรกรอกคม
 ขอธารจ่านง

คชิกดาลจงกษัย
 นิราถัยนิรันดร
 นฤโรคอาวรณ์
 มิคศกโสภา
 อดังชัตยธรรมา
 ขออุตหนุนในถันคาน
 จพิพัฒน์โอพาร
 ในคุณค้ำถานา
 ดิพิพัฒน์เมธา
 ยุธมอาตมัยนง
 กิจไดอันใจจง
 ดิทธิตราบนฤพาน ฯ

ในสมุดไทยคำขุบรงค์ ๑๕/ง มีผู้เขียนโคลงไว้ว่า
 ๑ จบอนิรุท^๕เร่อง^๕เร่อง
 ศัปราช^๕มัญย
 ไกรจ^๕แต่ง^๕ปรดง
 จัก^๕เพื่อง^๕ฟู^๕เกียร^๕ติ^๕ให้
 รณรงค
 แต่งไว้
 เอา^๕หย่าง^๕ น^๕นา
 เถื่อง^๕ถา^๕ดา^๕ณ^๕ผล ฯ

ที่มาของนิรุตตคำฉันท์และบทละครเรื่องอุณรุท

เรื่องอนิรุทธ ปรากฏว่ารู้จักกันดีมาแต่สมัยกรุงศรี
อยุธยา และทวนซอต่อชา ปรากฏเป็นวรรณคดีเรื่องสำคัญ
ก็คือ “อนิรุทธคำฉันท์” ของศรีปราชญ์ ในรัชกาลสมเด็จพระ
พระนารายณ์ มหาราช เนื้อเรื่องสอดดอจนชวนคนและ
สถานที่ในอนิรุทธคำฉันท์ มักกล่าวถึงถูกต้องตรงกันกับที่
ปรากฏในคัมภีร์วิษณุปุราณะ ดังข้อความตอนหนึ่งที่ว่า

“ อูชา ธิดาของพานะ ได้เห็นพระแม่เจ้าบาร์พต์ กำลังสำเร็จกริยาอยู่กับพระศัมพู ผู้พระมหาสวามี ก็ดลใจ ให้นางปรารถนาเพื่อสังสนทนเช่นนี้บ้าง พระแม่เจ้าเคารี ผู้ทรงโฉม ซึ่งทรงทราบวาระนำจิตของปวงประชาสัตว์ จิตรัสแก่อุชาว่า “ อย่าเสียใจ เธอจะมีสามี ” อุชารำพึง แก่ตนเองว่า “ แล้วเมื่อไหร่จะมี ? ผู้ใดหนอจะมาเป็น สามีของเรา ? ” พระแม่เจ้าบาร์พต์จิตรัสต่อไปว่า “ ผู้ใดปรากฏแก่เจ้าในความฝัน ณ วันขึ้น ๑๒ ค่ำ แห่งเดือน

ไพศาย เขาผู้นั้นแหละจะเป็นสามีของเจ้า” เหตุนี้
 ครั้นถึงวันตามที่พระแม่เจ้าทรงพยากรณ์ไว้ หนูน้อย
 ผู้หนึ่งก็ปรากฏโฉมขึ้นในสุบินนิมิตของอุษา ซึ่งเธอรัก
 ใคร่ใฝ่ฝัน ครั้นเธอตื่นขึ้น ภาพในสุบินนิมิตก็อันตรธาน
 ไป ไม่เห็นหนูน้อยผู้นั้น เธอจึงเศร้าโศกเสียใจไม่
 สามารถระงับ (ความเศร้าโศก) ไว้ได้ พยายามถึง ใคร
 จะได้อยู่ร่วมกับบุคคลผู้ (ที่เธอเห็นในความฝัน) นั้น
 อุษา มีเพื่อนหญิงคนหนึ่ง ชื่อว่า จิตรเลขา ธิดาของ
 กุมภภานต์ผู้เป็นเสนาบดีของพานะ จิตรเลขาถามอุษาว่า
 “ หลอนบ่นถึงใคร ? ” เธอได้สตรัสกล่าว ก็มี ความ
 ละอาย จึงนิ่งเสีย อย่างไรก็ดี เมื่อนางจิตรเลขาเฝ้า
 ปลอบโยนให้เชื่อใจแล้วซักถามอยู่เป็นเวลานาน อุษา
 ก็เล่าเรื่องซึ่งได้เกิดขึ้นแก่ตนเอง และเล่าคำซึ่งพระแม่เจ้า
 (บารพดี) ทรงพยากรณ์ไว้ให้จิตรเลขาฟัง ครั้นแล้ว
 เธอก็วิ่งวอนเพื่อนของเธอให้ช่วยหาวิธีได้อยู่ร่วมกับบุคคล
 ที่เธอได้เห็นในความฝันแต่ไม่ทราบว่าเป็นใครนั้น จิตรเลขา
 ใ้ใครรู้ (ว่า เป็นใคร) จึงวาดรูปของบรรดาสุระ (เทวดา)
 ผู้มีมหิทธิฤทธิ์, วาดรูปของพวกเทตย์, คนธรรพ์และ

มวลมนุษย์ผู้มีฤทธิ์ยิ่งใหญ่ แล้วนำมาให้ดู อูษาก็บีบรูป
เทวดา, คนธรรพ์, นาค (อรคะ) และอสุรเหล่านั้น
ทั้งเสีย เลือกไว้แต่รูปมนุษย์ และบรรดารูปมนุษย์นั้น
ก็เลือกดูแต่รูปของวีรบุรุษแห่งเชื้อชาติอันธกะและวฤณ
ครั้นเธอได้เห็นรูปพระภุชงค์และพระราม (ซึ่งละม้าย
คล้ายหนุ่มน้อยที่ปรากฏในความฝัน) ก็รู้สึกอาย
พอมารถึงรูปพระปรัถยุมน์ เธอก็ชะม้ายชายตาเมินไป
แต่พอเธอได้เห็นรูปโอรสของพระปรัถยุมน์ ดวงตาทั้งสอง
ของเธอก็เบิกกว้าง ความขวยเขินสะเทือนใจหายไปหมด
ร้องบอกแก่จิตรเลขาว่า “ คนนี้ คนนี้ ” สหายของเธอ
จึงเข้าโอบค้ำ แล้วส่งอูษาให้ยืมแยมแจ่มใสได้ใจได้ แล้ว
จิตรเลขา ก็เหาะไปยังกรุงทวารกา.....นำเอาพระอนิรุทธ
มา (ยังปราสาทของอูษาในโคณิตปุระ) ด้วยอำนาจ
โอบค้ำของนาง ”

นี่เป็นข้อความตอนหนึ่งในคัมภีร์ วัชณุปุราณะ

จิตรเลขา ในคัมภีร์วัชณุปุราณะ ตามที่นำมาเล่า
ไว้ข้างต้นนั้น ในอนิรุทธคำฉันท์ เรียกไว้ว่า พิจิตรเลขา
แต่ในบทละครเรื่องอุณรุท เรียกชื่อไปอีกอย่างหนึ่งว่า

ศุภลักษณ์ และว่าศุภลักษณ์เป็นชื่อของนางพระพิแดงคน
หนึ่ง ในพระพิแดงทั้งห้า ของนางอุษา นางเอกในกตอนบท
ตะกอนเรื่องอุณรุท

ตำนานบทตะกอนเรื่อง “อุณรุท”

ตะกอนเรื่องอุณรุท มีปรากฏเป็นบทพระราชนิพนธ์
ในรัชกาลที่ ๑ คู่กันมากับบทตะกอนเรื่องรามเกียรติ์และ
อิเหนา มีคำกลอนกล่าวอ้างไว้ท้ายเรื่องอุณรุทว่า

“อันพระราชนิพนธ์อุณรุท สมมุติไม่มีแก่นสาร
ทรงไว้ตามเรื่องโบราณ สำหรับการเฉลิมพระนคร
ให้รำร้องครั้นครบวันเลงเล่น เป็นที่แสนสุขสโมส
แก้หญิงชายไพร่ฟ้าประชากร ก็ถาวรเสร็จสิ้นบริบูรณ์”

เรื่องอุณรุทที่นำมาแต่งเป็นบทสำหรับเล่นตะกอน
ดังกล่าววนดำเนินเรื่องแยกเพี้ยนไปจากอุณรุทคำฉันท์ แม้
จนชื่อว่าอุณรุทก็เพี้ยนไปเป็นอุณรุท เนื้อเรื่องที่ต่างออกไป
ก็เห็นจะมุ่งแต่งขึ้นให้เหมาะแก่การเล่นตะกอนตามที่นิยมกัน
และที่ในบทพระราชนิพนธ์ซึ่งนำมาไว้ข้างต้นว่า “ทรงไว้ตาม
เรื่องโบราณ” แสดงว่าบทตะกอนเรื่องอุณรุทเคยมีมาก่อน

รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ก่อนไปถึงไหน เข้าใจว่า
 กดอนบพตะคอนเรื่องอุณรุทคงจะเกิดขึ้นภายหลังจากรัชกาล
 สมเด็จพระนารายณ์ลงมา เห็นจะตกในราวสมัยกรุงศรีอยุธยา
 ตอนปลาย หรือถ้ากล่าวให้แคบเข้าก็ราวรัชกาลสมเด็จพระ
 เจ้าบรมโกศ มั้กล่าวไว้ใน “บุญโณวาทคำฉันท์” ของ
 พระมหานาค วัดท่าทราย คราวสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 บรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา เสด็จประพาสและสมโภช
 พระพุทธบาท เข้าใจว่าเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๙๓ มั้ว่า

“ละคอนก็พ้องร้อง สุรคัพทขัณฑ์ขาน
 ฉับฉ่ำที่ตำนาน อนิรุทธกินรี”

ที่กล่าวว่า “อนิรุทธกินรี” ในคำฉันท์นี้ ก็เพราะ
 ในเรื่องที่เป็นกดอนบพตะคอนนั้น มั้กล่าวไว้อีกตอนหนึ่งว่า
 พระอนิรุทธเสด็จประพาสไพร่ไปพบพวคนางกินนร ก็ทรง
 พิศวาท จึงทรงได้ต้อนรับพวคนางกินนร แต่ก็ยังเรียกว่า
 “อนิรุทธ” ไม่เรียก “อุณรุท” เหมือนในบทพระราชนิพนธ์
 ในรัชกาลที่ ๓

ใน “เพลงยาวความเก่า” (ประชุมเพลงยาว ภาค
 ที่ ๗) มั้กล่าวถึงการฝึกหัดเล่นตะคอนเรื่องอุณรุทไว้ว่า

“มาร่ำเรื่อให้เป็นที่ ครีสุตา
 ทั้งอุตสาห์เบือนบิดจรงาม
 ไปฝึกฝนกันที่ต้นลำไยเก่า
 ข้างลำเนาสรรรเพชญ์ปราสาทสนาม”

ข้อนี้ต้องความว่า ไปฝึกหัดตะคอนเป็นคัวนางศรีสุตา
 ซึ่งเป็นนางรองในบทตะคอนเรื่องอุณรุท กันที่ต้นลำไย ใน
 บริเวณพระที่นั่งธรรมเพชญ์ปราสาทที่กรุงเก่า ในสมัยกรุง
 ศรีอยุธยา และอีกแห่งหนึ่ง ปรากฏเป็นตำนานการตะคอนว่า
 ในสมัยกรุงธนบุรี มีคัวตะคอนผู้หญิงคนหนึ่ง ซึ่งเคย
 เป็นนางเอกตะคอนหลวงมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และได้มา
 เป็นครูตะคอนครั้งกรุงธนบุรี มีชื่อว่า “จัน” ในเพลงยาว
 ความเก่าเรียกไว้ว่า “จันอุษา” ซึ่งคงจะหมายความว่า
 หญิงชื่อจันคนนี้ เคยแต่งดังตะคอนเป็นคัวนางอุษา นางเอก
 ในเรื่องอุณรุท และแต่งดังคิมช่อเตี้ย จนคนทั้งหลายขนาน
 นามในคัวตะคอนเป็นสร้อยคิตชื่อคัวมาด้วย เช่นเดียวกับ
 ที่เรียก “แย้มอิเหนา” “อิมย่าหวัน” “ทองใบทศกรรฐ์”
 และ “ทองคำพระราม” เป็นต้น ซึ่งมีประเพณีนิยมเรียกกัน
 มาจนในชนหลังนี้

ในสมัยกรุงธนบุรี ไม่พบหลักฐานว่าได้มีการแต่ง
บทละครเรื่องอุณรุท และหากจะมีการแสดงละครเรื่องนี้
กันบ้างในรัชกาลนั้น ก็คงจะใช้บทกรุ่งเก่าเท่าที่เหลือ
มาแต่งหากันได้ในเวลานั้น ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
ราวต้นรัชกาลที่ ๓ กล่าวกันว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธ
เลิศหล้านภาลัย ยังเสด็จดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้า
ลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร และประทับอยู่ที่
พระราชวังเดิม (ที่เป็นโรงเรียนนายเรือบัดนี้) ได้โปรด
ให้ฝึกหัดละครคนผู้หญิงขึ้นในพระราชวังชุดหนึ่ง ใช้บท
ละครเรื่องอุณรุท กรุ่งกรุ่งเก่า แต่เอามาตัดให้เหมาะแก่
การแสดงละครในครั้งนั้น (บทที่ตัดนั้นยังมีอยู่ในหอสมุด
แห่งชาติ เป็นหนังสือ ๑๕ เล่มสมุดไทย แต่ต้นฉบับที่มี
อยู่ไม่ครบ) ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก ก็ทรงกริ้ว จนต้องเลิก เพราะมีกฎห้ามไว้
แต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มิให้เอกชน นอกจากพระเจ้าแผ่นดิน
มีหรือฝึกหัดละครคนผู้หญิงไว้ในสำนัก เมื่อครั้งมีงานนมัสการ
พระแก้วมรกตในรัชกาลที่ ๓ ก็ปรากฏว่ามีเล่นละครเรื่อง
อุณรุทนมัสการด้วย แต่คงเรียกอุณรุท เช่นที่กล่าวมาว่า

มะโหรศพทุกสิ่งเหล่าน	ฉลองพุทธ พิมพ์พ่อ
เล็งละคอนอนิรุท	รุ่นร้อย
พิลาสพิไลยสุด	จักรำ รำนา
แต่งแงงามอ่อนช้อย	เชิดซ์โหมสวรรณค์*

บางทีการเดินละคอนเรื่องอุณรุท ในคราวต้มโภช
 พระแก้วมรกตครั้งนั้น คงจะเป็นคณะละคอนของต้มเต๋
 เจ้าฟ้า กรมหลวงอิศรสุนทร (คือพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย) ก็เป็นไปได้ และคงจะเดินตามบทครั้ง
 กรุงเก่า เพราะฉบับกรุงรัตนโกสินทร์ยังไม่ได้แต่งขึ้น ต่อ
 ถ่วงมาอีก ๓ ปีจึงได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละคอนเรื่องอุณรุท
 ขึ้นมังก่อไว้ในบานแพนกว่า “ศุภมัสดุ ๓๑๔๘
 ปีมะแมเพศก เจดรมาศ์ ตัตตมกภาพักขดิถัพุชวรวบวิจเณะ
 (กาล) กำหนด ต้มเต๋พระพุทธิเจ้าอยู่หัว อัน
 เต้จถาวรวัตติปราบดาภิรมย์ที่นั่งอำมรินทร์าภิเศกพิมาน
 ทรงพระราชนิพนธ์รจนาเรื่องอุณรุทเสร็จ แต่ ณ วัน ๕ ๖ ๗ คำ

* โกลงสรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
 ของ พระขำนิโวหาร หน้า ๒๑

มีมะแม นพคก* คิดรวยวันได้ ๕ เดือน กับ ๓๐ วันบริบูรณ์
ทฤษฎายศม์ถวถัด”

แต่บ้านแพนกนั้น ไฟดับไปปรากฏอยู่ในฉบับที่เป็นจำนวน
ความทรงคืดของต้มเต๋จ ๖ เจ้าฟ้า กรมหลวงอิศรสุนทร
เข้าใจว่าอาตมจะเขียนลำดับกันในเวลาใดเวลาหนึ่ง มี
ข้อความดังเกดที่ว่า “ เจตมมาต ตัตตมกภาพักขติถัพพวาร ”
ซึ่งแปลว่า เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ วันพุธนั้น ต่อมในปฏิทิน
เป็นวันจันทร์ แดะนับแต่เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ มาถึงวันพุธ
ขึ้น ๓ ค่ำ เดือนอ้าย ไม่ใช่ ๕ เดือนกับ ๓๐ วัน ที่ถูก
เป็น ๗ เดือนกับ ๓๐ วันพอดี ทางทางที่จะตกลงได้จึงมีแต่
เพียงว่า ในปี พ.ศ. ๒๓๓๐ คือปีที่ ๖ ในรัชกาลที่ ๓ นั้น
ได้มีบทละครเรื่องอุณรุทเกิดขึ้นจำนวนหนึ่ง คือจำนวนที่
เรียกว่า พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๓ มีอยู่ ๑๘ เล่มสมุดไทย
เคยมีผู้นำออกตีพิมพ์จำหน่ายแล้ว เท่าที่เคยพบฉบับตีพิมพ์
ปรากฏว่าตั้งแต่เล่ม ๑ ถึงเล่ม ๘ สมุดไทย หรือตั้งแต่หน้า ๑
ถึงหน้า ๒๕๒ ตีพิมพ์ที่โรงพิมพ์นายเทพ ที่แพตรงหน้าตึก

* ตรงกับวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐

สุนันทาด้วยเมื่อ ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. ๒๔๓๓) ตั้งแต่เดิม ๘
ถึงเดิม ๑๒ ต้มตไทย หรือตั้งแต่หน้า ๒๕๓ ถึงหน้า ๓๗๖
ตีพิมพ์โรงพิมพ์หมอดมิต บางคอแหลม เมื่อ จ.ศ. ๑๒๓๖
(พ.ศ. ๒๔๑๗) และตั้งแต่เดิม ๓๓ ถึงเดิม ๑๘ ต้มตไทย
หรือตั้งแต่หน้า ๓๗๗ ถึงหน้า ๕๒๒ ตีพิมพ์โรงพิมพ์นายเทพ
แต่คงว่าได้ตีพิมพ์มาแล้ว ๒ ครั้ง

เมื่อเทียบกับบทละครพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑
ด้วยกัน เช่น อิเหนา และรามเกียรติ์แล้ว นับว่าบทพระราช
นิพนธ์เรื่องอุณรุทแต่งช่นก่อนกว่าเรื่องอื่น ด้านนวนโวหาร
การร้อยกรองก็สังเกตเห็นได้ว่า มีกลิ่นอายบทกถอนดมัย
กรุงศรีอยุธยา คิดมาเป็นอันมาก ตลอดจนราชประเพณี
เช่น บทกถ่อมชาดุกหดวงและอื่น ๆ สัมควรที่ผู้ใฝ่ใจในราช
ประเพณีและวรรณคดีของชาติ จะหาอ่านหาศึกษาเป็น
อย่างยิ่ง

เนื้อเรื่องย่อ ๆ ตามพระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง
อุณรุทในรัชกาลที่ ๑ มีอยู่ว่า ท้าวกรุงผาด (คือ พานะ)
ครองกรุงรัตนา (คือ โศณิตปุระ) มีมหิทฤทธิเป็นท้าวเกรง
ขามของมวณมนุษย์และทวยเทพ ชอบประพฤติกินเป็นผาด

เทยวสมณันนางพ้านางสวรวรคเมยเทวดาเดี่ยทุกๆองค์ ทวยเทพ
 ได้รับความเดือดร้อนมาก ท้าวกรุงพาตเกิดความฮึกเหิมใจ
 วันหนึ่งนึกใคร่จะไปดอบถักสมณันนางสัจจิรา มเหสีเอก
 องค์หนึ่งของพระอินทร์ จึงขึ้นไปบนดาวดึงส์ แปลงกาย
 เป็นศุคคฺุเอบอยู่ข้างประตูวิมาน วันนั้นท้าวสหัสสนิมเทว
 ประสงค์จะเสด็จประพาสสวนจิตรลดาวน ก่อนเสด็จไปก็ไม่
 ทรงไว้พระทัยอยู่แล้ว เมื่อออกจากห้องทิพพิมาน จึงทรง
 ร่ายมนตร์ผูกทวารไว้เดี่ย ท้าวกรุงพาตซึ่งแปลงตัวเป็นศุคคฺุ
 อยู่ ก็จนปัญญา เข้าไปหานางสัจจิราภายในวิมานไม่ได้
 แต่จามนศฺรบทนไนดิชนปากชนใจ ครั้นพระอินทร์เสด็จกลับ
 มาที่ทรงร่ายเวทเปิดทวารเสด็จเข้าไป ท้าวกรุงพาตจึงจํา
 มนตร์ได้ทงผูกทงแก่ แล้วคนกดบันครของคณ

ต่อมา พระอินทร์เสด็จประพาสสวนนันทวัน วันนั้น
 กรุงพาตกชนมาเยยมกรายคฺุบนชนดาวดึงส์อก พอรูว่าองค์
 จอมเทพเสด็จประพาสอุทยาน เรอก็แปลงรูปเป็นพระอินทร์
 แล้วร่ายเวทเปิดประตูวิมานเข้าไปหานางสัจจิรา นางสัจจิรา
 ถ้าคฺุญว่าพระอินทร์ผู้เป็นพระสวามีเสด็จมา ก็ถาเข้าคฺุณ
 รับคฺุด้วยความพิศวาท และครงนแหะเป็นครงทพระอินทร์จะ

ต้องเป็นไปอย่างบทพระราชนิพนธ์ที่กล่าวไว้เป็นความรู้สึก
ของพระอินทร์ว่า

“เสี้ยมเลี้ยงดังเสี้ยมชีวิต น้อยจิตดัดปมเลือดตาไหล”

เนื่องด้วยเหตุดังกล่าวนั้น นางสัจจิตราจึงดาพระอินทร์
จุติลงมาเกิดในดอกบัวในสระโบกขรณีใกล้อาศรมของพระ
ฤษัฏ์ท้าววส (ทุรวาส ?) ภายหลังกรุงพาดมาขอไปเลี้ยง
ไว้เป็นธิดาในนครของตน ปราภฏว่ารักใคร่โปรดปรานมาก

ร่วมสมัยเดียวกันกับกรุงพาดนั้น ณ กรุงฉรังกา
(หรือที่ถูกเป็น ทวารกา หรือ ทวารวดี แปลว่า “ เมือง
มีประตู ”) มีเมืองซ้อนตั้งอยู่ในแคว้นคุชราชบุรี) พระ
นารายณ์ขอตัวนางมาเกิดเป็น พระกฤษณ์ครองกรุงฉรังกา
มีโอรสองค์หนึ่งนามว่า “ ไกรสูต ” ซึ่งตรงกันกับพระปรัทย์มณ
ในวิษณุปุราณะ (บางทีจะเพี้ยนมาจาก “ กฤษณสูต ”
แปลว่า “ ลูกพระกฤษณ์ ”) ภายหลังพระกฤษณ์มอบให้
ไกรสูต หรือ ปรัทย์มณ ครองทวารกาแทน ปรัทย์มณ
มีโอรสหลายองค์ แต่องค์หนึ่ง คือ อนิรุทธ หรือที่เรียก
เพี้ยนไปในบทพระราชนิพนธ์ว่า “ อุณรุท ” อุณรุทได้แต่ง
งานกับนางศรีสัตุคา ราชธิดาของอุทุมมราช ณ กรุงโรมราช

วันหนึ่งอุณรุทกับพระชายาชื่อศรีสุดาน^๕นั้นเสด็จประพาส
ป่า ไปพบกวางทอง พระชายาอยากได้ ขอให้พระสามี
ช่วยตามจับ อุณรุทก็ทรงจับได้กวางทองไปจนพลัดพล
นิกายและพระชายา มาถึงต้นไทรแห่งหนึ่ง รูดักเห็นยออ่อน
ก็เข้าพักอาศัย ฝ่ายพวกพดซึ่งมีพระพี่เลี้ยงทั้งสี่กำกับอยู่ ก็
สั่งให้แบ่งพดออกเป็น ๒ ส่วน ๆ หนึ่งให้เชิญพระชายากับ
เข้าเมือง ฝ่ายพระพี่เลี้ยงและพदनิกายอีกส่วนหนึ่งก็ออกติดตาม
ตามไปทันพระอุณรุทที่ต้นไทร อุณรุทจึงให้พระพี่เลี้ยงบวง
สรดวงตั้งเวรพระไทรขอพักอาศัยในราตรีภาदनั้น เทพเจ้าซึ่ง
สถิตอยู่ ณ ต้นไทรจึงสนองการบวงสรดวงตั้งเวรของอุณรุท
ระกตพदनิกายให้หัดับหมดแล้วจึงอุ้มพาอุณรุทไปยังปราสาท
ของนางอุษา ณ กรุงรัตน หรือ โคณิคมุระ

บทประพันธ์หรือเหตุการณ์ตอนนี้ เรียกกันว่า “พระ
ไทรอุ้มส้ม” ก็มักชอบนำมาแต่งอ้างอิงในหนังสือเพลงยาว
และกลอนนิราศต่าง ๆ บ่อย ๆ เช่นในโคตงนิราศกรุงเก่า
ของหลวงจักรปาณี (ฤกษ์) ยังกล่าวไว้บทหนึ่งตอนถึง
บางไทร ว่า

บางไทรไทรเทพไท
โอบองค์พรธนูรุทรฤทธิ
วางสมอุษานิทร
วานพระถ่อมถนอมข้า

สังสัดย์ นัฏ
ร่อนฟ้า
ถนอมแนบ นางเชย
คู่ค้ำคั่นสม ฯ

เมื่อพระไทรเทพเจ้า วางพระอุณรุทลงบนแท่นเคียง
ข้างนางอุษา แล้วยกมาคิดว่า ถ้าให้ทั้งสององค์ค้นหา
ปราศรัยกันได้ ก็จะได้ถามนามแฉะวงศ์แล้วจะเกิดภัยมาก
จึงร้ายมนตร์ผูกโอษฐ์เดียวทั้งสองคนมิให้ค้นหากันได้ ปลุก
ให้ทั้งสององค์ตนบรรทม แล้วพระไทรก็ถนัดวิมาน ขอก้าว
ถัดความขำไปว่า พอจะใกล้รุ่งแจ้ง อุณรุทกับอุษากำลัง
นอนหลับอยู่เคียงกันบนพระแท่นบรรทม พระไทรเทพเจ้าก็
มาพาอุณรุทกลับไปยังที่พักใต้ต้นไทรตามเดิม

คราวนี้ ทางฝ่ายอุณรุทคนจนไม่เห็นอุษาก็คิดถึงไต่
โหดหง พวกพระพี่เลี้ยงทั้ง ๕ จึงช่วยกันพากลับเข้าเมือง
ฝ่ายอุษาก็เช่นเดียวกัน คนจนไม่เห็นอุณรุทก็โหดคิดถึงไต่
นางพระพี่เลี้ยงทั้ง ๕ ช่วยกันแก้ไขไม่สำเร็จ นางศุภดิักษณ์
หรืออีกชื่อหนึ่งว่า จิตรเลขา ดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น เป็น
นางพระพี่เลี้ยงที่เฉลียวฉลาดสามารถคนหนึ่ง ประกอบทั้ง

เป็นผู้คิดปในทางวาดรูปส้มซ้อ จึงรับอาสาทางอุษาเที่ยว
ไปทุกถวรรคซนฟ้า เทยววาดรูปเทวดามาให้นางอุษาคู ว่า
เป็นคนเดียวกับผู้ทมาร่วมแท่นบรรจฐรณ์หรือไม่ แล้วยไป
เทยววาดรูปมนุษย์ผู้มฤทธิไหญ่ยิ่งในมนุษย์โลกมาให้นาง
อุษาครวาคุอีก

ตอนที่นางศุภลักษณ เทยวไปวาดรูปเทวดาในถวรรค
ซนฟ้านั้น เมื่อเข้าไปในหมู่เทวดาพวกไหน กาลังจับระบำ
รำพ้อน ในทางนาฏศิลป์ ก็แสดงระบำรำพ้อนไปกับเขาด้วย
เคยมีระบำแบบหลวง เรียกว่า “ศุภลักษณวาดรูป” แต่
มีบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ให้ราชเสวกในกรมมหรศพเดิน
ถวายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ นั้น ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเป็นโคลง
พระราชนิพนธ์บทเริ่มว่า

๑ จักแถลงระเบียบเปลี่ยน	ระบำ
ตามแบบหลวงท่านกำ	หนดไว้
ศุภลักษณวาดรูปจำ	จดเทพ
เพื่ออุษาหน่อไต้	สับรู้คู่สมร ๖

แต่มีบทระบำสำหรับขับร้องของเก่า ซึ่งคุณหญิงเทศ
 นิฎกานุรักษ์ เคยร้องให้ข้าพเจ้าจดจำไว้เมื่อ ๒๐ กว่าปี
 มาแล้ว เป็นคำกลอนบทละครอน เกยนำไปส่อบกับบท
 พระราชนิพนธ์เรื่องอุณรุทในรัชกาลที่ ๑ เห็นได้ว่า คัด
 บทมาจากพระราชนิพนธ์เรื่องนั้น แต่เอามาปรับดั้มผัดใน
 ทางกลอนและเชื่อมความเสียใหม่ ยังทราบไม่ได้ว่าใครเป็น
 ผู้ปรับบท

บทระบำตอนศุภลักษณ์ว่าศรูป

— ร้อง “ย่องหงิด” —

เมื่อนั้น	ฝ่ายฝูงเทพไทถ้วนหน้า
ขยับย่างนวยนาดเข้ามา	ใกล้ฝั่งนางพ่ายพาพาน
แล้วซัดสองกรอ่อนชด	ทำท่าพระรดยโนนสาร
เรียงรอกลอเคล้าเขาวมาล	ประโลมลานทอดสนิทไปในที่
นางสวรรณกัณกรบ้องบัค	บิดสบัดเบี่ยงบ่ายชายหนี
เทพบุตรรำทำมาตักคลี	ท่วงท่เวียนตามอันดับไป ฯ

— ร้อง “เชิดนี้” —

ระเห็จเหินดำเนินพระเวหน วิมานบนบาดาลต่ำได้ วาตรูปอินทราสุราไลย วาตรูปพระพายอันเรืองฤทธิ์ พระเพลิงเริงแรงฤทธิ์ รูปท้าวโลกบาลอันชาญคิด รูปท้าวเวศสุวรรณมहिมา เสรีจแล้งก็กลับระเห็จจร เร่งรีบเร็วมาในราตรี	เทพไทครุทาวาสุกรี พระอาทิตย์ผู้รุ่งรัศมี ทั้งพระมาตลีอันศักดิ์ดา ซึ่งประจำทั้งสี่ทิศา ได้ด้วยฤทธาสูริ มาโดยอัมพรวิถิ หมายมุ่งบุรีรัตนา ฯ
--	--

— เชิด —

ครั้นนางศุภลักษณ์ไปเทียบวาตรูปเหล่านั้นมาให้นางอุษา
 ก็ไม่ตรงกับผู้ที่นางมุ่งหมาย นางจึงไม่วายเคঁรว่าไค้ก ภายหลัง
 ศุภลักษณ์ไปวาดเอารูปพระอุณรุทมาให้ นางก็ดีใจขอร้อง
 ให้ศุภลักษณ์ช่วยเหลื่อ นางศุภลักษณ์จึงหาไปอ้อมเอา
 พระอุณรุทมายังปราสาทของนางอุษา ตอนนั้นเรียกกันว่า
 “ศุภลักษณ์อ้อมสม” มีบทขับร้อง พระนิพนธ์ของสมเด็จพระ
 เจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงปรับไว้

บทร้องระบํ้าคอน “ศุภกษณฺ์วาทรูป” และคอน
 “ศุภกษณฺ์อุมตม” ตามทกถาวมาน เป็นเรื่องคอนตัน
 ของบทระคอนคักดำบรรพเรื่องอุณรุท พระนิพนธ์ของตมเด็จพระ
 เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งกรมศิลปากรเคยจัด
 ฝึกซ้อมและนำออกแสดงมาแต่ ณ โรงระคอนกรมศิลปากร
 เมื่อระหว่างวันที่ ๓๐ มีนาคม ถึงวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓.

บันทึกสอบเทียบ

อินรุทธคำฉันท์ฉบับพิมพ์ กับ ฉบับสมุดไทย ๙ ฉบับ

นายหริศ เรืองฤทธิ์ เปรียญ

ผู้สอบและบันทึก

อนิรุทธคำฉันท์

สมุดไทยเล่ม ๑-๒ สอบเทียบกับฉบับพิมพ์

๑. สมุดไทยคำเลขที่	๔-๕๓/ค	เล่ม ๑ อักษรเส้นรงค์
๒. สมุดไทยคำเลขที่	๕-๕๓/ง	เล่ม ๑ อักษรเส้นรงค์
๓. สมุดไทยคำเลขที่	๖-๕๓/จ	เล่ม ๑ อักษรเส้นรงค์
๔. สมุดไทยคำเลขที่	๗-๕๓/ฉ	เล่ม ๑ อักษรเส้นรงค์
๕. สมุดไทยคำเลขที่	อ. ๑/ผ	เล่ม ๑ อักษรเส้นรงค์
๖. สมุดไทยคำเลขที่	อ. ๑/ฝ	เล่ม ๑ อักษรเส้นรงค์
๗. สมุดไทยคำเลขที่	อ. ๑/พ	เล่ม ๑ อักษรเส้นรงค์
๘. สมุดไทยคำเลขที่	อ. ๑/ป	เล่ม ๑ อักษรเส้นดินสอดขาว
๙. สมุดไทยคำเลขที่	๒-๕๓/ก	เล่มเดียวจบ อักษรเส้นฝุ่น
๑๐. สมุดไทยคำเลขที่	๑๘/ฆ	เล่ม ๒ อักษรเส้นรงค์
๑๑. สมุดไทยคำเลขที่	๑๘/จ	เล่ม ๒ อักษรเส้นรงค์
๑๒. สมุดไทยคำเลขที่	๖-๕๓/จ	เล่ม ๒ อักษรเส้นรงค์
๑๓. สมุดไทยคำเลขที่	๗-๕๓/ฉ	เล่ม ๒ อักษรเส้นรงค์
๑๔. สมุดไทยคำเลขที่	๕-๕๓/ง	เล่ม ๒ อักษรเส้นรงค์
๑๕. สมุดไทยคำเลขที่	๑๘/ค	เล่ม ๒ อักษรเส้นรงค์
๑๖. สมุดไทยคำเลขที่	๔-๕๓/ค	เล่ม ๒ อักษรเส้นรงค์
๑๗. สมุดไทยคำเลขที่	อ. ๑/ผ	เล่ม ๒ อักษรเส้นรงค์
๑๘. สมุดไทยคำเลขที่	๒-๕๓/ก	เล่มเดียวจบ อักษรเส้นฝุ่น

อนิรุทธคำฉันท์

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

- ๑ ๗ เรื่องรอบฟ้าห้า ๘ ฉบับ—เป็น . . ฟ้าห้าจรดจรด
เพ็ญพุด เทียมทิพย เทียมทิพยจรรด
จรรด
- ๑ ๑๒ ระเบียบจรดปายดม ๘ ฉบับ . . จรแปมปายดม แต่
เลขที่ ๒—๕๓/ก. เหมือนฉบับพิมพ์
- ๓ ๑ ปทุมกุศลธรรม ๘ ฉบับ—ปทุมมาศธรรม
- ๓ ๒ ธรรมดรรชนี ๘ ฉบับ— . เดือนผกา ๖—๕๓/จ
เดือนผกา และ อ. ๑/พ เหมือนฉบับพิมพ์
- ๓ ๔ บรรณานุกรม ๕ เลขที่ ๕—๕๓/ง และ ๗—๕๓/ด
ชายชม บรรณานุกรมชายชายชม
- ๓ ๘ พระถาดเดือนแก้ว ๕—๕๓/ง
แกมกด และ ๒—๕๓/ก เป็น . . เดือนแก้ว . .
แต่ อ. ๑/พ, อ. ๑/ป เป็น . .
เดือนแก้ว . .

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๓	๘	ได้สุทธินฤมต	๘ ฉบับ—ได้สุทธ . .
แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๔	๑๕	ปานบัทธมกระหัด
เนื่องนี้—รัช . . .	๗ ฉบับ—ปานบัทธม . . .
๒-๕๓/ก เป็น ปานบัทธม
อ. ๑/๘ เป็น บานบัทธม
๕	๘	จรรวิกนฤญ
เวจวรรณ	๘ ฉบับ—จรรวิก ต่างแต่ต่าง
ฉบับเขียนนฤญ เป็น นฤญ-เวจ
วรรณ เป็น เวจวรรณ
๕	๑๖	มันเดียนมันตม
ประติภา	เลขที่ อ. ๑/พ และ อ. ๑/ป เป็น
บรรดาญ . .
๖	๖	กนาบนาคครุฑ
ประดับ	๘ ฉบับ เป็น—นาคครุฑประดับ
(ไม่มีกนาป)
๘	๒	อาอับดาวสวรรค์	๘ ฉบับ—อาอับษรสวรรค์
แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๘ ๘ เติ้จดังจากฟ้า
ยาตรหง้าเด็ก
ดักษณ

๘ ๓๓ เติงคิงเพดงพิน

๑๗ ๒ พิษบาป

๔ ๔ แก้วแก้ว
กามบุตร

๓๓ ประกาศโดยนาม

๓๐ ๕ ^{๑ ๒ ๓} บดินทร์มเหษณ

๓๐ ๓๓ ดนองเฉนยวแด
 แหวกบัว

๘ ฉบับ ตามฉบับ—แต่จริง . .
หายากหนา . .

๘ ฉบับ ทางฉบับ—แต่งคัง . .
 ทางฉบับ—แต่งคัง . .

๘ ฉบับ—ฉบับสมบูรณ์
แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์

๗ ฉบับ ดังฉบับ—แก่นแก้วกาม
บุตร ดังฉบับ แก่นกัณฑ์ . .
แต่ ๒-๕๓/ก และ ๕-๕๓/ง
เหมือนฉบับพิมพ์

๘ ฉบับ—ประกอบ . .
แต่ ๒—๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์

๘ ฉบับ-ปางนั้น . . .

๙ ฉบับ—ฉดองฉนัยรณะแวกบัว

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๑๑	๓๕-๓๖	พรรณรายเพรศ
กรศักดิ์	๘ ฉบับ . . . เพรศ ตระศักดิ์ (อ่าน
— เพรศ ศตระศักดิ์, ตระ ศักดิ์ =
ตระสัก?) แต่ ๒-๕๓/ก เป็น
. . . เพรศ ตระศักดิ์ศักดิ์
๑๒	๓	พดหยหยราญณรงค์ ๘ ฉบับ— ราญรงค์	
๑๓	๑	พดหยหยดุขำ
นิเป็นประจําราช	๘ ฉบับ— . . ดุขำ เป็นประจําราช
แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๑๓	๑๕	ย่างกำยำเทียม	๘ ฉบับ—หย่าง . .
แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๑๔	๑	พดกรรดาทยทอง	๘ ฉบับ— . . . รายทอง
๑๔	๘	กุกัณฑคำกำแดง	๘ ฉบับ— . . . กำกำแดง
๑๔	๑๖	พิพิธแดนแดนดำดำ	๘ ฉบับ—พิพิธแดนดำดำ (ฉบับ
พิมพ์เกินไป—แสนหนึ่ง)
๑๕	๕	แม่มมาแต่ไทด	๒-๕๓/ก เป็น แม่มมาแต่ไทด
๑๕	๗	พดเพียงพานร
เรืองฤทธิ์	๘ ฉบับ—พดคือ . . .
แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

- ๑๕ ๘ ผิดต้องแต่ครือ ๒-๕๓/ก-ผิดว่าต้องแต่ครือ
- ๑๕ ๑๐ ก็เสียชีวิตมลายดาญ ๘ ฉบับ . . . ชีวิตมลายดาญ
- ๑๖ ๑๓ ข้าพระเจ้าเจ็ดจพน ๘ ฉบับ- . . . พระเจ็ดจ . . .
ผู้เดียว ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
- ๑๗ ๔ ถ้ามากด้วยพทจะ ๘ ฉบับ- . . . พทจะถ้าเคญ
ถ้าเคญ
- ๑๗ ๕ ข้าพระเจ้าเจ็ดจพน ๘ ฉบับ- . . . พระเจ็ดจ . . . ๕-
จาร์ดี ๕๓/ง ว่าพระเจ้าเจ็ดจพนประกาศ
- ๑๗ ๕ พรรณแดงแดง อ. ๑/พ และ อ. ๑/ป พันแดงแดง...
จาร์ตองค์
- ๑๗ ๖ ขุดผู้่นถของฮาย ๗ ฉบับ- . . . ฝนถของฮาย
แต่ อ. ๑/พ, อ. ๑/ป เหมือนฉบับพิมพ์
- ๑๗ ๘ รตกับร้างโรย ๘ ฉบับ- . . . ฤร้าง บ้าง . .
ฤร้าง บ้าง
- ๑๗ ๑๒ ย่าทุกขอุระไน ๘ ฉบับ- . . . กระอุไน
แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๑๗	๑๔ ประดับน้อง ตำราฉรมย์	๙ ฉบับ—ประดม . . .
๑๘	๒ แดงก็เต้ดี โสรจตรง	๗ ฉบับ — . . เสรจโสรจตรง ๒ — ๕๓/ก, อ. ๑/ผ เหมือนฉบับพิมพ์
๑๘	๑๑ เต้ดีเห็นอรถ รัตนวังรอง	๕ — ๕๓/ค, อ. ๑/ผ เสรจเห็นอรถ. .
๑๙	๑๗ ป้าคงพงหลวง ครุการ	๙ ฉบับ — . . . หลวงครุการ
๑๙	๑๘ ขรดัดขรด่อง คองไฟ	๙ ฉบับ — . . ขรดองคองไฟ
๒๐	๑๑ ศัรศัรกษัตริย์	อ. ๑/พ . . ศัรศัรจักร
๒๐	๑๕ คายคือตุกมรณ	อ. ๑/พ, อ. ๑/ป . . ตุกมอน
๒๑	๓ บัดเตือโคร่ง เคียบควง	๖ ฉบับ — . . เตือควง . . . แต่ อ. ๑/พ, ๒ — ๕๓/ก, อ. ๑/ผ เหมือนฉบับพิมพ์

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

- ๒๑ ๕ แด่เจ้าพระยาแม่ ๘ ฉบับ — ต่างกันเป็น . . จร
ปลายจวี่ แปลบ . . บ้าง . . จรแปม . . . บ้าง
เหมือนฉบับพิมพ์ บ้าง
- ๒๑ ๗ ดวดยฉบับไชย อ. ๑/พ และ อ. ๑/ป เป็น . ฉบับ
ที่เดียวทาง (ชนก) . . .
- ๒๑ ๑๓ บดินทร์มหา ๘ ฉบับ — มหิษรา
มหิงส์รา
- ๒๑ ๑๓ ชคื้อทวิเพรง ๗ ฉบับ — เหมือนฉบับพิมพ์
๒-๕๓/ก, อ. ๑/ป เป็น . . ทวิเพรง
- ๒๑ ๑๓ ออกจากถ้ำ ๘ ฉบับ — ต่างกันเป็น . . ทุมพต . .
ทุมพตดำแดง บ้าง . . . ทุมพต . . บ้าง
ทุมพน . . บ้าง . . . พุมพน . . บ้าง
- ๒๑ ๑๖ รุดเพลิงพพตาม อ. ๑/พ, ๕ - ๕๓/ง, ๗ - ๕๓/ฉ,
พวรรณราย อ. ๑/ป เป็น พวรรณพพราย

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๒๒	๓๓ บัดเรตเพลิง	๘ ฉบับ — ...เรตไฟ ...
	เคียบเวียงแรง	แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๒๒	๓๖ คเคียดกร้อง	๘ ฉบับ — ...ร้องแผดผ้ง
	ผาดผ้ง	แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๒๔	๕ เตร์จมด้าง	๘ ฉบับ — ...พญาจารย์
	พระยาจารย์	
๒๔	๗ คและนาค	อ. ๑/พ. และ อ. ๑/ป เป็น ...
	เนื่องถือ	เนื่องถือ
๒๔	๓๒ คือดิงปทุมเกตุ	๘ ฉบับ — . . ปทุมเกตุ
		แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๒๔	๓๔ ครเคชเกรงไกร	๘ ฉบับ — . . เกรียงไกร
๒๔	๓๕ แดแปลบปลาบ	ดางฉบับ — แดแปลบปลาบ ...
	เพียงแปลวไฟ	
๒๕	๒ ดูดิงหยิงดีห์	๘ ฉบับ — ดูดิงหยิงดีห์ ...
	ดีห์หราช ..	

ฉบับพิมพ์

หน้า บรรทัด

ฉบับสมุดไทย

๒๖	๑	ย่งยงศิริวร สถิตย้า . . .	อ. ๑/พ และ อ. ๑/ป เป็น ย่งยง สรศรี . . สถิตย้า . . เป็น . . สถิตย . . ทง ๘ ฉบับ
๒๖	๘	รายรอบสระศรี เรียงไร	๘ ฉบับ — . . . เรียงไร แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๒๗	๑๑	พิสมัยแดดาญ หญไทย	๗ ฉบับ — . . เดวดาญ . . อ. ๑/ผ เป็น . . แด้วดาญ . . . แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๒๗	๑๓	ดาตงน จกตนี้ . .	๘ ฉบับ ดาตงนทนี้ (ไม่มี-จก) แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๒๘	๑๑	หัวเห็ดองหัวแขง	๘ ฉบับ—หัวหวดง.. แต่ ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๒๘	๑๔	พิดาตโดย พระไทร	๕ — ๕๓/ง และ ๖ — ๕๓/ฉ เป็น ติดาต . . . ๗ — ๕๓/ฉ เป็น . . . พระไทร (เหมือนฉบับพิมพ์) แต่อก ๘ ฉบับ เป็น . . . พระไทร

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๓๐	๑๖	บพิณผ้าน ดำเนียงนวด	๘ ฉบับ-บพิณผ้าน . . ๒ - ๕๓/ก เขียนดกไป
๓๒	๑๘	ณในรท มดั่งเมตตอง	๘ ฉบับ - คในรท . . . (คใน = ใน มีใช้ในฉันทมากเรื่อง)
๓๓	๑	แดมาอยู่ จรวัดเมือง	๘ ฉบับ - . . . จรดัดเมือง อ.๑/พ เหมือนฉบับพิมพ์
๓๓	๖	ดัดเน้นหบาทบง กษพัคตรพิมพ์ทอง	๘ ฉบับ - .. บานบง กษพัคตร.. แต่ ๕ - ๕๓/ง เหมือนฉบับพิมพ์
๓๔	๒	กัคำวรัต ราพังไฉน	๘ ฉบับ - . คำวรัต . . .
๓๔	๔	ณรทรัตน เรืองรอง	๘ ฉบับ - รทรัตน . . . (ไม่มี ณ) ๒ - ๕๓/ก ไม่มีบทนี้(เขียนดก)
๓๔	๗	บมัตถุยันฉงน	๖ ฉบับ - เหมือนฉบับพิมพ์ ๒ - ๕๓/ก เป็น บมัตถุ . . . อ.๑/พ และ อ.๑/ป เป็น บมัตถุยันฉงน

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๓๔	๘	ดวงใจคำนึง พรรณ มิใช่ พักตร์...	๘ ฉบับ — ดวงใจคำนึงพรรณ ณ ไร่พักตร์... ๒ — ๕๓/ก เหมือน ฉบับพิมพ์
๓๕	๘	ใครโทะจะ เท่าเทียม	๘ ฉบับ — ใครโทะ ..
๓๕	๑๕	งามคือดาว วิบริคม	๕ — ๕๓/ง, บ. ๑/พ, ๒ — ๕๓/ก, บ. ๑/ผ, ๔ — ๕๓/ค, ๗ — ๕๓/ด, บ. ๑/ป เป็น งามคือดาว ...
๓๕	๑๖	อย่าพร้อง ชแม่พรหม	๘ ฉบับ — .. ชแม่พรหม
๓๖	๕	ดาตองวิบริมน	๘ ฉบับ — ดาตว ...
๓๖	๘	แก้มปรางค เปรมปรัด	๘ ฉบับ — แก้มปรางตุ ..
๓๖	๑๑	ถ้าคือค้อมฤคิ	๘ ฉบับ — ถ้าคอ ...
๓๖	๑๒	พักตร์าพบพรรณ คือดังจันทร์ เพ็ญพาด	๘ ฉบับ — ไม่มี “ดั่ง” (อ่าน — พักตร์าพบพรรณ คือจันทร์ เพ็ญพาล)

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๓๖	๑๕	ยตร์ระต้อยต์โรชา	๘ ฉบับ ..	ตร์ร้อยต์โรชา
๓๖	๑๘	ขงฆายยรยง	๘ ฉบับ — ..	ยรยงยง
๓๘	๑	ไป่เขียบขุแ่ง	๘ ฉบับ —	ไป่เขียบ ..
			แต่ ๒-๕๓/ก	เหมือนฉบับพิมพ์
๓๘	๗	มองตังคพิณ	๗ ฉบับ — ..	ปี่พาทย์ ... ๒-๕๓/ก
		พาทย์บรรเลง	และ ๕ — ๕๓/ง	เหมือนฉบับพิมพ์
๓๘	๘	ไป่เขียบ	๘ ฉบับ —	ไป่เขียบ ..
		เดียบชาย	๒-๕๓/ก	เหมือนฉบับพิมพ์
๓๘	๑๔	นฤเบศร์ย้ง	๘ ฉบับ — ...	จิมจอม บ้าง
		จิมจอม	...จิมจอม บ้าง	
๓๘	๑๖	อมฤตยภาพพิมด	๘ ฉบับ —	อามฤตย ..
๓๘	๑๗	เขืองค์ต้อตรน	๘ ฉบับ —	เขานฤปดตตรน
๓๘	๔	คำริหคคักรวณ	๘ ฉบับ —	คำหริคคั ..
		เกรี้ยว	แต่ ๒-๕๓/ก	เป็น คำริกคิคิด ..
๓๘	๖	คัอวดถดา	๘ ฉบับ —	 เกรี้ยวทอง
		เกดยวกรอง		

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๓๙	๓๓	แพรวพราวพรหมาน ๘ ฉบับ—แพรวพราว ..	๒-๕๓/ก เป็น แพรวพราว ..
๔๐	๓	วิหคเทียบทรง	๘ ฉบับ— .. เทียมทรง
๔๐	๒	พระพาหะสุดา	๘ ฉบับ— .. พาหะพาดสุดา
๔๑	๓	ดอกลมดอกลุข เนื่องใน	๘ ฉบับ— เนื่องใน
๔๒	๘	ปานบุษย์บุษบา	๘ ฉบับ—ปานบุษย์... ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
๔๒	๓๓	อนงคพงา	๕ ฉบับ—อนงคพงา เหมือนฉบับพิมพ์ ๔ ฉบับ
๔๓	๕	ไถมนัดคู่ควร	๘ ฉบับ— .. ดมนัดคู่ควร
๔๓	๑๑	แทบทรงเทียบ ทรงแทบ	๘ ฉบับ— .. เทียมทรงแทบ ๒-๕๓/ก แทบทรงแทบทรงแทบ
๔๓	๑๓	อรุณพัช	๘ ฉบับ—อรุณพัช ๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์

ฉบับพิมพ์

หน้า บรรทัด

๔๓ ๓๖ มลายตุ้ชตุ้ชมดาม

๔๕ ๕ เทพารักษ์ปราชน์
ปรารมภ์

๔๗ ๒ กัดคิคำนึ่งเน่งนาน

๔๘ ๔ บเห็นตรงของค
คอมहन

๔๘ ๘ ถนถนทพถง
พระทวาร

๔๘ ๓๕ นฤกฤษณถิ่งมน

ฉบับสมุดไทย

๕ ฉบับ—เหมือนฉบับพิมพ์ ๒—
๕๓/ก มลายตุ้ชตุ้ชมดาม อ. ๓/พ
และ อ. ๓/ป เป็น . . . ตุ้ชชดาม
แต่ อ. ๓/ฝ เป็น มลายตุ้ชมดาม

๘ ฉบับ—ต่างกันเป็น . . . ปราช์
ปรารมภ์ บ้าง . . . ปราชปรารมภ์
บ้าง . . . รักษ์—ปรารมภ์ บ้าง .
. . . ปราชปรารมภ์บ้าง

๘ ฉบับ— . . . เน่งนาน
๒-๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์

๘ ฉบับ—บเห็นตรงของ . .

๘ ฉบับ—ถนถนถน . . .
แต่ ๒-๕๓/ก. . . ทบถิ่ง . . .

๘ ฉบับ—นฤปกฤษณ . .

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

- ๔๘ ๓๕ เร่งคิดเร่งทุกข ๘ ฉบับ— จิตรมมวร
เร่งมเมอจิตคณัน (มั่น)
- ๕๐ ๓๓ บันเถมโศกโศกนาง ๘ ฉบับ— โศกฐ . . . (ตรวจ
๘ ฉบับ)
- ๕๓ ๓๔ พระศรีค้อ ๗ ฉบับ—พระศรีค้อเขาวมาถัย
พระเขาวมาถัย ๓๘/ฆ เป็น พระศรีค้อศรีพระเขาว
มาถัย
- ๕๓ ๓๖ พระองค์อันพาด ๘ ฉบับ—พระองค์อันพาด เพญ
แดเพญ (อ่านพาล ลเพญ)
- ๕๒ ๗ เถาพระดุษัมภ์คืบคี่ ๘ ฉบับ เถาดุษัมภ์ . . . (ไม่มีพระ)
- ๕๒ ๓๓ เทพพิชากัมมิตู ๗ ฉบับ— ดุรพาษ . . .
ดุรพาษปชารา แต่ ๔—๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์
- ๕๒ ๓๕ เถายมนาริบัติทณ ๓๘/ฆ เป็น เถายมาธิ . . .
- ๕๓ ๒ อ้าท่านนิไซ ๖ ฉบับ— นิไซ . . .
บวรเยาว์ ๒—๕๓/ก นิไซ . . .
๔—๕๓/ก เหมือนฉบับพิมพ์

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๕๓	๘	ชกเด็กพิงพานพาด	๘ ฉบับ—ชกเริกพะพานพาด
๕๔	๑๑	เดชาตมเต็จ
พระตุตทรชน	๘ ฉบับ—เป็น ศักชน บ้าง
...ตุตทรชน บ้าง ...ตุตทรชน บ้าง
๕๔	๑๔	ผู้มาแต่พยตมตมร	๑๘/ฆ, ๑๘/ค และ ๗-๕๓/น เป็น
ผู้มาแต่พยมาตมตมร
๕๕	๑๓	ก่าตรคโคกและ
ประปราน	๘ ฉบับ—ไม่มี “และ”
๕๖	๓	อานและรูปท้าว	๘ ฉบับ—อันและรูปท้าว อันน . . .
๕๖	๑๔	คดโธนิบุรบุรพ์	๘ ฉบับ—เขียนต่างกัน เป็น . .
บุรพ์ และ บุรณ บ้าง
๕๖	๑๕	ในยอดปรางตุ้งคู่ด	๘ ฉบับ— . . . ตุ้งคู่ด
๕๗	๓	จิงเอนอมฤตย
โองการ	๘ ฉบับ—จิงอนอำมฤตย . .
๒-๕๓/ก จิงเอนอำมฤตย . .
(ตรวจ ๘ ฉบับ)
๕๘	๓	ตมกนิตุตต่านค
หนองใน	๘ ฉบับ— นอกใน
๔-๕๓/ค เหมือนฉบับพิมพ์

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๕๘	๕	ก่ ^๕ เด่น ^๕ วรร ^๕ ณาว	๘ ฉบับ— . . วรร ^๕ ณาว
			๘—๕๓/น. . . วรร ^๕ ณาว
๕๘	๘	กั ^๖ ระ ^๖ บิ ^๖ คิ ^๖ ค ^๖ ร ^๖ อง	๘ ฉบับ—กั ^๖ เห ^๖ น . . .
			๕—๕๓/ค เหมือนฉบับพิมพ์
๕๘	๑๑	ค ^๕ ค ^๕ น ^๕ บ ^๕ ค	๑๘/จ—ค ^๕ ค ^๕ น ^๕ กั ^๕ ไ ^๕ ค
๕๘	๑๔	ค ^๖ ม ^๖ ฝ ^๖ น ^๖ บ ^๖ ค ^๖ อง ^๖ ง ^๖ ค	๘ ฉบับ— . . . แป ^๖ ม ^๖ ง ^๖ ค
๕๘	๒	ม ^๖ ก ^๖ ฎ ^๖ เก ^๖ ด ^๖ า ^๖ อ ^๖ สุ ^๖ ร ^๖ า	๘ ฉบับ—ม ^๖ ก ^๖ ฎ ^๖ . . .
๕๘	๑๓	ก ^๖ ระ ^๖ ท ^๖ ม ^๖ เ ^๖ ว ^๖ ร ^๖ ีย	๘ ฉบับ— . . . ค ^๖ ร ^๖ น ^๖ เ ^๖ ว ^๖ ร ^๖
		ค ^๖ ร ^๖ น ^๖ เ ^๖ ว ^๖ ร ^๖	
๕๘	๑๗	น ^๖ าย ^๖ ก ^๖ ช ^๖ อ ^๖ กา—ด . . .	๒—๕๓/ก น ^๖ าย ^๖ ย ^๖ ก ^๖ ช ^๖ อ ^๖ กา—ด . . .
๖๐	๑๘	จ ^๖ ก ^๖ ร ^๖ จ ^๖ ก ^๖ ร ^๖ ก ^๖ า ^๖ จ ^๖ าย ^๖ ศ ^๖ ร	๘ ฉบับ—จ ^๖ ก ^๖ ร ^๖ จ ^๖ ก ^๖ . . .
			แต่ ๑๘/ค เหมือนฉบับพิมพ์
๖๑	๕	ต ^๖ ร ^๖ ด ^๖ ม ^๖ ต ^๖ ร ^๖ ด ^๖ อ ^๖ น ^๖ ด ^๖ า ^๖ ญ	๘ ฉบับ—ต ^๖ ร ^๖ ห ^๖ ด ^๖ บ . . .
			๑๘/ค เ ^๖ น ^๖ ต ^๖ ร ^๖ ห ^๖ ด ^๖ ม . . .
๖๑	๑๓	ต ^๖ น ^๖ า ^๖ ว ^๖ ด ^๖ ำ ^๖ ศ ^๖ ร	๘ ฉบับ—ต ^๖ น ^๖ า ^๖ ว ^๖ ด ^๖ ำ ^๖ ศ ^๖ ร

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๖๓	๒	แและบควรประทะ พันธ์	๙ ฉบับ—แและบควรประทะทั้ง
๖๓	๓	๕, ๘ ๕ นวาพชยาดชย็น	๙ ฉบับ—นวาพชยาดชย็น
๖๓	๑๒	ปรกอบปรกอบ ยุทยุทช	๙ ฉบับ แดกเป็น ปรกอบปรกวด บ้าง ปรกอบปรกวดรณยุท บ้าง แและเหมือนฉบับพิมพ์ บ้าง
๖๔	๕	บอาจหาญญา	๙ ฉบับ— .. หาญคือ บ้าง .. หาญคือ บ้าง
๖๔	๖	พินาศเนื่องคือ	๑๙/ฆ ... เนื่องคือ
๖๖	๑๑-๑๒	... ประทะเทียบ	๑๙/จ ... ปรทปรเทียบ
		... กดอนผลดาญ (กลอนผลดาญ)	๙ ฉบับ—กดอน ดาญ
๖๘	๒	กักกประหม่าบ้าใจ	๙ ฉบับ—ต่างกันเป็น บ้าใจ บ้าง . . . บ้าใจ บ้าง
๖๘	๕	ทุมดับกับแก้ มารมรณ	๙ ฉบับ—ต่างกันเป็น ทุมดับ..บ้าง ทุมดับ . . . บ้าง

ฉบับพิมพ์

หน้า บรรทัด

๖๘ ๑๑ พานาสูตรเรื่อง
กุมภภณทั

๖๘ ๑๕ ครอบครองพระบาท

๖๘ ๖ ก้อยู่ดำดัดกับมือ

๗๑ ๘ เพราะเพื่อไปพาน
พวงพาด

๗๒ ๘ ชุบตักดาบตันตุคนธิ

๗๓ ๒ กราญตะระณรงค์

๗๓ ๗ ศรอกันนิวาต

๗๔ ๗ ปางหนนฤษดา—

๗๔ ๑๓ ถีบถึงนักรพาง
คตุเรณทรมณฑล

ฉบับสมุดไทย

๘ ฉบับ—ต่างกันเป็น . . กุมภภณ,
กุมพาด, กุมภภณ

๒/๕๓ก เป็น . . . กุมภภณทั

๘ ฉบับ—ครอบครอง . .

๗ ฉบับ— . . กำกับกับมือ

แต่ ๑๘/ค และ ๔—๕๓/ค เหมือน
ฉบับพิมพ์

๘ ฉบับ— . . ไปพานพะพาด

๘ ฉบับ— . . . ตักคนธิ

๘ ฉบับ— . . ตะระรงค์

๘ ฉบับ—อักษนิยาตร (อักษนิยาตร
= ศรพระเพลิง)

๘ ฉบับ—บัติน . . .

๗—๕๓/น . . ณศรพางค ตูเรณท
มณฑล ๑๘/ค . . นครพาง ตูเรณท
มณฑล ๒—๕๓/ก . . นครพาง
ตูเรณทรมณฑล

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๗๔ ๑๔ ๖ ๕
บรรดาบท
แต่งพรรณ

๗ ฉบับ—เหมือนฉบับพิมพ์
๑๘/๑ ขรอาอับทั้งแต่งพัน
๒—๕๓/๑ ขรอาอับทั้งแต่ง
(คำปลายวรรคสมดขาดหายไป)

๗๕ ๑๑ แฉ่นตำพดกช
ชาญชน ทนแก
บ้นยน แก่หอกหาญ

๘ ฉบับ—เหมือนฉบับพิมพ์
๒-๕๓/ก ไม่มืบทน์ (เขียนตก)

๗๖ ๒ บำบัดรักษณ์

๘ ฉบับ— . . . พัด
๑๘/๗ เหมือนฉบับพิมพ์

๗๒ ๓ **ตำนานพด**
พดชนิดชนิด

๔ ฉบับ—ตำราพิศ . . .

๗๖ ๑๓ พลตคนข้างแฉ่งถ้าว

๔ ฉบับ— . . . แต่ละตัว

๗๗ ๒ แปลงเป็นไฟทั้งสอง
 ความปดาม

๑๘/ม, ๕—๕๓/ง เป็น . . . ทงตอง^๕
คาปดาบ ๑๘/จ . . . ทงตอง^๕
คาบปดาบ

๗๗ ๘ ประเก็ดประกอบ
 สรรพแต่เจ้า

๒-๕๓/ป, ๑๘/ฆ และ ๔-๕๓/ค
เป็นประกิตประกอบ . .

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๗๗	๑๒	เด็กนับเดียว แต่่นปถิว	๘ ฉบับ— . . . แถ่นถ้ว
๗๗	๑๓	ชมพุนทพรายเพริศ	๘ ฉบับ—ชมพุนท . .
๗๘	๘	ถ่วนถุกจาป เกวียงกรู	๘ ฉบับ—แตกออกเป็นถอง คือ ถ่วน เป็น คว
๗๘	๑๖	ยัวเยาโยให้หาหวบ	๘ ฉบับ—ยัวโย . . . (ไม่มี—เยา)
๗๘	๑๘	แขงเขยวณยัณรยัค	๘ ฉบับ—แขงเขยว . . . ๑๘/๑ เหมือนฉบับพิมพ์
๗๘	๒	บดินทศวรตั้งกร	๒—๕๓/ก, ๑๘/ฆ และ ๑๘/๑ เป็น . . . ศวรตั้งกร
๗๘	๓	คระบัตแดลงศร เหลื่อศร—ถองย้ง ภูว	๘ ฉบับ— เหลื่อศร และ ๗ ฉบับ—ถองย้ง . . แต่ ๒—๕๓/ก เป็น ถองย้ง . . ๑๘/ฆ เหมือนฉบับพิมพ์
๗๘	๑๐	จักรถัถวพิไชย	๘ ฉบับ— . . . ถัถวพิไชย ๑๘/ฆ . . . ถาถวพิไชย

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๗๙ ๓๓ กฤษณจะอาจกรร ๙ ฉบับ—กฤษณผู้จะอาจกรร

๘๐ ๓๐ ไชรมกัณดา ๙ ฉบับ—ไชโรม

ผดายุผดง

๘๑ ๗-๘ แก้วนแกดัวกตางพด ๙ ฉบับ— พด ภาพ . . .

ณภาพทรงชนุศร (อ่าน—..พล ลภาพ)

๘๒ ๕ มาโตร์จมาตฺรง ๙ ฉบับ—.. มาตฺรายทุกขทน
ทุกขทน

๘๒ ๑๗-๑๘ ในกษณนึ่งพระอิ ๙ ฉบับ—เหมือนฉบับพิมพ์

ศักรเจ้าเรียบพิ แต่ ๗-๕๓/ฉ . . พระอิ ศักรเจ้า
วิญญูตีคำจนาณา เรียกพิ วิญญู . . .

๘๓ ๑๒ พระขันทกุมารพิไชย ๙ ฉบับ—พระกุมารพิไชย (กุมาร
พิชัย เป็นนามเรียก—พระขันธ
กุมาร)

๘๔ ๓๐ คือจักรพาพะพก ๙ ฉบับ—เพียงจักรพาพ . .

๘๕ ๕ เพชรระดมคด ๙ ฉบับ—เพชรระดม.. (อ่าน เพชร
โรดม)

ฉบับพิมพ์

ฉบับสมุดไทย

หน้า บรรทัด

๘๕	๑๗	แสดงศรพดตรณ
วิมต ศิวพัศคุ
ระพหต	๘ ฉบับ—เหมือนฉบับพิมพ์ แต่
๑๘/ก เป็น . . . พดตรวิมต ศิว
พัศคุรพหต
๘๖	๑	เป่าตั้งขี้เตี้ยตั้งขี้
ตำราญ	๘ ฉบับ—บัคเป่าตั้งขี้เตี้ยตั้งขี้
ตำราญ
๘๖	๒	ขไมยพายูประกาศ	๘ ฉบับ—ขใน . .
๕—๕๓/ง เป็น คใน . . .
๘๗	๔	—รียเคื่องดำกับ
กับมือ	๘ ฉบับ . . . กำดับ . .
๒—๕๓/ก . . กำกับ . .
๘๗	๑๐	พาดพานตุ้
ตุ้เรนทร์	๘ ฉบับ—พาดพานตุ้เรนทร์
อ. ๑/๘ เป็น พาดพานาตุ้ . .
๘๘	๑๓	ไท่หบวร	๘ ฉบับ—ไท่ห . . บ้าง
ไกรห . . บ้าง
๘๘	๑๕	จักรจักรจักรวิควาย	๘ ฉบับ—ต่างกันเป็น . . จับจักร .
บ้าง เป็น . . จักจัก . . บ้าง
เหมือนฉบับพิมพ์ บ้าง

หนังสือเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทย

ชนิด อยู่โพธิ์

รวบรวมและเรียบเรียง

๑. อธิบายเครื่องแต่งตัวโขนละคร	เล่มละ ๕.๐๐ บาท
๒. ตำราไหว้ครูโขนละคร	เล่มละ ๑๐.๐๐ บาท
๓. โขนสำหรับประชาชน	เล่มละ ๕.๐๐ บาท
๔. สัมผัสลักษณะหัวโขน	เล่มละ ๑๕.๐๐ บาท
๕. งานสังคีตศิลป์	เล่มละ ๒๐.๐๐ บาท
๖. ภาพชุดโขนละครและดนตรีไทย
บรรจุของ มีคำอธิบายไทย อังกฤษ	ของละ ๑๕.๐๐ บาท
๗. อธิบายนาฏศิลป์ไทย	เล่มละ ๔๐.๐๐ บาท
ภาพลายเส้น ทำท่าแม่บท	} เล่มละ ๕.๐๐ บาท
๘. Pictorial Figures depicting
Basic Postures of Thai Dancing	
๙. The Preliminary Course
of Training in Siamese Art	เล่มละ ๒๕.๐๐ บาท
๑๐. Classical Siamese Theatre	เล่มละ ๑๐๐.๐๐ บาท

๑ ล ๑

๑ ล ๑

มีจำหน่ายที่โรงละครอนศิลป์ากร

หนังสือวรรณคดี
ที่ควรอ่าน และ มีจำหน่าย

๑. วรรณคดีดัดฉ้อย	ราคา ๑๕.๐๐ บาท
๒. บทกวีนิพนธ์ ของ พระศรีมโหสถ	ราคา ๗.๕๐ บาท
๓. ประวัติดังและโคลงกำสรวดศรีปราชญ์	ราคา ๗.๕๐ บาท
๔. นิรุทธคำฉันท์	ราคา ๗.๕๐ บาท